

KILDEN

Kilden teater og konserthus IKS

STYRET

Utsending digitalt (Teams): 6. juni 2024

Styrets medlemmer:

Grete Faremo, styreleder
Kurt Mosvold, nestleder
Marit Wergeland
Mette Gundersen
Emma Lind (vara)
Edda Stix
Tor Anders Aadalen
Carl Roger Øivand Aaslie

Meldt forfall:

Per Fronth

I tillegg innkalles:

Harald Furre, adm.dir.
Kirsten Tungland, utviklingssjef
Marianne Melby, økonomisjef

Dessuten møter representanter fra administrasjonen

Til orientering (varamedlemmer):

Per Elias Drabløs
Ismail Mahammed
Jasper Havelaar
Nina Ruud
Silje Hansen Flemmen
Monica Smith-Tønnessen/Rita Yggeseth (revisor)

INNKALLING TIL STYREMØTE

Styret i Kilden TK IKS innkalles til møte 03-2024, 13. juni 2024, kl. 11.00 – 16.30
Sted: Møtesal i 5. etasje, Kilden

Styret inviteres til middag etter møtet og operagalla kl. 19.30

SAKSLISTE

Saksnr.: Sakstittel:

Vedlegg

25/24

Innkalling

Det vises til innkalling og utsendt sakliste med tilhørende dokumenter datert 6. juni 2024.

Forslag til vedtak:

Innkallingen godkjennes.

Habilitet

Det foretas i starten av møtet vurdering av eventuelle habilitetsspørsmål knyttet til sakene som legges frem.

Forslag til vedtak:

(Utarbeides i møtet)

Protokoll fra møte 02-2024

Forslag til styreprotokoll fra møte 02-2024, 25. april 2024, ble sendt ut i egen utsendelse via Visma Sign. Protokollen ble godkjent og elektronisk signert av alle som deltok i møtet og følger vedlagt til orientering.

Forslag til vedtak:

Styret tar saken til orientering.

Referatsaker

- a) Søknad til Kristiansand kommune om ordinært driftstilskudd for 2025 til statsstøttet del av virksomheten og til Kilden Kultur.
- b) Søknad til Agder fylkeskommune om ordinært driftstilskudd for 2025 til statsstøttet del av virksomheten og til Kilden Kultur.

Forslag til vedtak:

Styret tar saken til orientering.

Orienteringer fra administrerende direktør

Vedlagt følger rapport om ulike hendelser i Kilden siden forrige styremøte (25. april 2024). Rapporten gir oversikt over dagsaktuelle saker, samt blant annet HMS-status, sykefravær, og personellendringer. Rapporten vil bli supplert muntlig i møtet.

Forslag til vedtak:

Styret tar saken til orientering.

Økonomirapport per mai 2024

Økonomirapport per mai følger vedlagt. Økonomirapporten pr mai viser et resultat på kr 11,6 mill, kr 7,6 mill bedre enn budsjett. Det positive avviket skyldes blant annet høyere billettinntekter enn budsjettet (kr 1,8 mill) som skyldes økt omsetning på Kilden Kultur arrangement generelt og Grease spesielt. Samarbeidsprosjektet Grease er den best solgte produksjonen i Kildens historie med billettinntekter på totalt kr 10,2 mill (Kildens andel kr 3,7 mill) og et prosjektrengskap som ser ut til å ende med et resultat på kr 2,4 mill mot budsjetterte kr 1,4 mill. Vi avventer ytterligere fakturaer for ca kr 0,4 vedr produksjonen som utgjør et periodiseringsavvik pr mai.

En av hovedårsakene til det positive avviket pr mai er i tillegg at lønnsoppgjøret ikke er effektivt enda. Med en forutsetning om at det lander på frontfagets ramme på 5,2 % utgjør det ca kr 1,7 mill for april og mai som blir etterbetalt over sommeren. Videre har vi mottatt tilskudd fra eksterne som ikke er budsjettet; kr 1,5 mill fra N. Tangen for utsettelse av bølgeveggen, tilskudd fra Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør for 2023 og tilskudd til komponisthonorar fra Kulturrådet, samt inntekt fra Det Norske Teateret etter samarbeidsprosjektet Snøsøstra i 2023. Mottatte Nav-refusjoner og høyere renteinntekter er også en årsak til det positive avviket, samt lavere kostnader til vedlikehold og reparasjoner pr mai enn budsjett (periodiseringsavvik). Vi har også pr mai noe lavere produksjonskostnader enn budsjettet, både på teaterproduksjoner og Dialog-prosjekter.

Sum periodiseringsavvik utgjør ca kr 2 mill av det positive avviket, ca kr 3,7 mill sammen med manglende utbetaling av lønnsoppgjøret. Et mer reelt avvik ift budsjett pr mai er ca kr 4 mill.

Rapporten gjennomgås nærmere i møtet.

Forslag til vedtak:

Styret tar økonomirapporten per mai til orientering.

- 31/24 Kunstnerisk program kommende sesong** (unntatt off. jfr Offl. §14, §23 første ledd og §24)
Kildens egenproduksjoner i 2025 er ferdig planlagt og deler av programmet legges ut for salg i høst. Kunstneriske og programmerende ledere vil i møtet presentere kommende sesong og fremheve nøkkelproduksjoner og forventede høydepunkter.

Forslag til vedtak

Styret tar saken til orientering.

- 32/24 Vurdering av aktsomhet i henhold til Åpenhetsloven for Kilden teater og konserthus** 9
Åpenhetsloven trådte i kraft 1. juli 2022 og kan beskrives som en menneskerettslov for næringslivet. Gjennom strengere krav til åpenhet og ansvarlighet, skal loven bidra til å forebygge menneskerettighetsbrudd og uanstendige arbeidsforhold hos virksomhetenes forretningsforbindelser og leverandørkjeder. Med åpenhetsloven kan alle kreve å få informasjon om hvordan Kilden håndterer faktiske og potensielle, negative konsekvenser som er vurdert i aktsomhetsvurderingene.

Åpenhetsloven pålegger virksomheter å gjennomføre og offentliggjøre aktsomhetsvurderinger årlig. Revidert aktsomhetsvurdering for Kilden våren 2024 følger vedlagt og vil bli nærmere gjennomgått i møtet.

Forslag til vedtak:

Styret godkjenner revidert aktsomhetsvurdering.

- 33/24 Arbeid mot nasjonale myndigheter** (unntatt offentlighet jfr Offl. §14)

[Redacted content]

Forslag til vedtak:

(Utarbeides i møtet)

- 34/24 Møteplan 2025**
Følgende datoer foreslås for neste års møtekalender:
- Møte 01-2024: Torsdag 13. februar 2025
  - Møte 02-2025: Torsdag 24. april 2025
  - Møte 03-2025: Torsdag 12. juni 2025

- Møte 04-2025: Onsdag 17. – torsdag 18. september 2025
- Møte 05-2025: Torsdag 20. november 2025

Forslag til vedtak:

Foreslåtte datoer for styremøter i 2025 fastsettes.

35/24 Justering av administrerende direktørs årslønn

10

I henhold til arbeidsavtale skal justering av administrerende direktørs årslønn vurderes før 1. mai hvert år. Saken er utsatt til junimøtet. Administrasjonen deltar ikke i behandlingen av saken.

Forslag til vedtak:

Utarbeides i møtet)

Eventuelt

Harald Furre

Administrerende direktør

Sak 27/24 Protokoll fra møte 02-2024

Vedlegg 1

Protokoll fra styremøte 02-2024, 25. april 2024

KILDEN

Kilden teater og konserthus IKS

PROTOKOLL STYREMØTE 02-2024, 25. APRIL 2024 KL 14:00-17:30

(STYRESEMINAR KL 10:00-14:00)

Til stede:

Grete Faremo, styreleder (via Teams)

Kurt Mosvold, nestleder

Marit Wergeland

Per Fronth

Per Elias Drabløs (vara)

Edda Stix

Tor Anders Aadalen

Carl Roger Øivand Aaslie

Meldt forfall:

Mette Gundersen

I tillegg møtte:

Harald Furre, adm.dir..

Marianne Melby, økonomisjef

Marie Sørensen, kommunikasjonssjef

Monica Smith-Tønnessen, revisor (sak 18 og 19/24)

Valborg Frøysnes, teatersjef (sak 16/24)

Jørgen Macdonald, tidligere fungerende teatersjef (sak 16/24)

Kjell Hjelmerud, sjefsprodusent (sak 16/24)

Odd Jarle Larsen, HR-sjef (sak 20/24)

Under styreseminaret møtte også:

Nina Ruud (vara)

Silje Hansen Flemmen (vara)

Pål Svendsberget, orkestersjef (delvis)

Valborg Frøysnes, teatersjef (delvis)

Daniel Stamnes, leder Kilden Kultur (delvis)

Janneke Aulie, salgs- og markedsjef (delvis)

Sofie Ringen, leder KSB og støttefunksjoner (delvis)

Frøydis Lind, operasjef (delvis)

Kjell Hjelmerud, sjefsprodusent (delvis)

SAKSLISTE

Saksnr.: Sakstittel:

12/24 Innkalling

Innkalling og sakliste med tilhørende dokumenter ble sendt torsdag 18. april 2024.

Vedtak:

Innkallingen godkjennes.

13/24 Habilitet

Det foretas i starten av møtet vurdering av eventuelle habilitetsspørsmål knyttet til sakene som legges frem.

Vedtak:

Ingen meldte seg inhabile i møtet, med unntak av Kurt Mosvold og Per Fronth under sak 16/24, orienteringer fra adm.dir. og eventuell utsettelse av vedlikehold av bølgeveggen.

14/24 Protokoll fra møte 01-2024

Forslag til styreprotokoll fra møte 01-2024, 15. februar 2024, var utsendt på forhånd. Protokollen var godkjent og elektronisk signert av alle via VismaSign (BankID).

Vedtak:

Styret tar saken til orientering.

15/24 Referatsaker

Statistikk og rapport for 2023 til Kultur- og likestillingsdepartementet.

Vedtak:

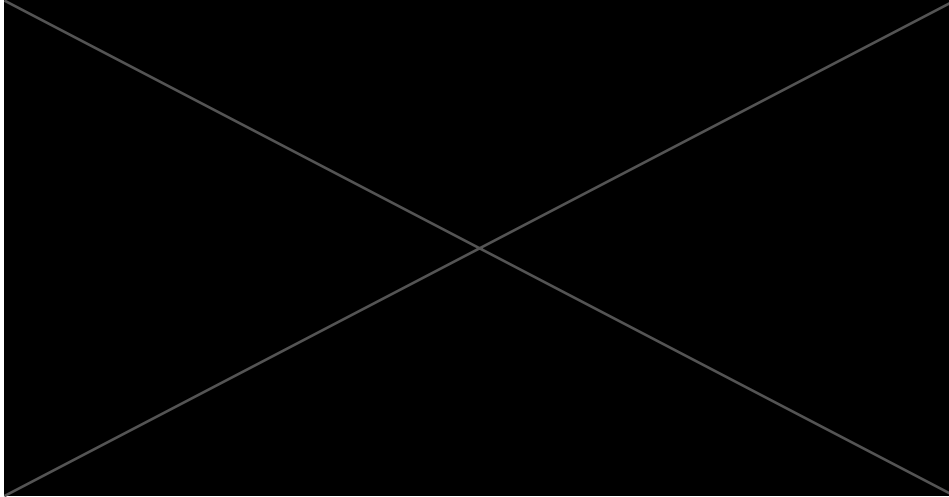
Styret tar saken til orientering.

16/24 Orienteringer fra administrerende direktør

Adm.dir. utdypet i møtet rapporten om ulike hendelser i Kilden siden forrige styremøte (15. februar 2024) som var usendt på forhånd. Blant punktene det ble orientert om var:

- Kilden er i god driv og fortsetter den positive utviklingen vi gikk ut av fjoråret med. Publikum strømmer til, økonomien er under kontroll og medarbeidertilfredsheten er høyere enn tidligere målt. På lengre sikt er vi imidlertid urolige for de økonomiske rammebetingelsene.
- Aktivitet på scener siden forrige styremøte. Grease har solgt 14 000 billetter og har omsetningsrekord.
- Ansattrepresentant berømmer ledelsen for vel gjennomført nedbemanningsprosess, at økonomien er god og at publikum strømmer på. Spør videre om hvordan kart og terreng ser ut fremover med tanke på bemanning og aktivitetsnivå. Adm.dir. svarer at vi har behov for kompetanse på bilde-ut der vi har mye innleie, stilling lyses ut. Redegjør videre for avtale om gjennomsnittsberegning og at balansen mellom bemanning og aktivitet har stemt rimelig godt overens, men at høsten mangler noe bemanning ift planlagt aktivitet og at vi her har en jobb å gjøre. Må se behov i sammenheng dersom vi skal øke stillinger igjen.

- Avlysning av Romeo og Julie. Evalueringsrapport var utsendt på forhånd. Teatersjef Valborg Frøysnes og daværende fungerende teatersjef Jørgen Macdonald orienterte det nye styret om årsakene til avlysningen av Romeo og Julie-forestillingen og evalueringen som er gjort etter avlysningen. Styret takket for evalueringsrapporten og redegjørelsen, og ga uttrykk for at de fikk et dekkende bilde av hva som skjedde. Videre var de opptatt av at Kilden lærer av hendelsen og ser fremover. Styreleder avsluttet med å takke for den grundige og ærlige evalueringen og orienteringen.
- Vedlikehold av bølgeveggen (Unntatt offentlighet jfr. Offentlighetsloven § 23 – 1. ledd)

- Rammebetingelser. Statssekretæren i Kulturdepartementet formidlet på årsmøtet til NTO meget nøkterne forventninger til utviklingen i kulturbudsjettet fremover. Vi må bare håpe vi blir kompensert fullt ut.
- Beredskapskommisjonens anbefalinger; beredskap blir viktigere i årene som kommer og vi må diskutere hvordan dette påvirker driften av Kilden og kultursektorens rolle for å styrke samholdighet og motstandsdyktighet i befolkningen.
- Kunstmeldingen er behandlet i Stortinget, understreker sammenhengene mellom kunstnerøkonomien og institusjonsøkonomien. Kulturdirektoratet gis i oppdrag å lage verdiprinsipper for samarbeid mellom institusjonene og det frie feltet.
- Finansiering fra eksterne stiftelser og fond; bra suksess etter intensivering av arbeidet. Nylig sendt søknad til programmet «Ungt utenforskap i Agder».
- Kilden er blitt re sertifisert som Miljøfyrtårn.

Vedtak:

Styret tar saken til orientering med de innspill som fremkom i møtet. Styreleder ønsker at orienteringer fra administrerende direktør starter med en HMS-bolk, med sykefravær, sikkerhetshendelser/ulykker, etc.

17/24 Økonomirapport per mars 2024

Økonomirapport per mars var utsendt på forhånd. Rapporten viser et resultat på kr 3 355 000,-. Dette er kr 4 373 000,- bedre enn budsjett.

Det positive avviket skyldes i hovedsak tilskudd fra eksterne, mottatte Nav refusjoner, høyere renteinntekter enn budsjettet pr mars og til dels periodiseringsavvik.

Billetsalget er kun kr 0,1 bak budsjett pr mars, til tross for avlysningen av Romeo og Julie som var budsjettert med kr 1 mill i billettinntekter. Publikumsserveringen har pr mars et resultat i balanse (før andel felleskostnader) som er i overkant av kr 0,1 bak budsjett. Sett sammen med Kurs og konferanse oppnås det et resultat på i underkant av kr -0,1 mill som er kr 0,4 mill bedre enn budsjett.

Økonomirapporten ble ikke gjennomgått nærmere i møtet på grunn av knapphet på tid.

Vedtak:

Styret tar økonomirapporten for mars til orientering.

18/24   **Årsberetning, årsregnskap og noter**

Administrasjonens forslag til styrets årsberetning, årsregnskap og noter for 2023 var utsendt på forhånd. Administrasjonen gjennomgikk årsregnskapet nærmere i møtet.

Kilden oppnådde i 2023 et netto driftsresultat på kr 15,1 mill. Resultatet er kr 14,2 mill bedre enn budsjett, 5 % av omsetning. I hovedsak skyldes det positive avviket høyere inntekter enn budsjettert. Overskuddet foreslås overført til disposisjonsfond. Bruk av investeringsfond er kr 5 mill i tråd med budsjett, og avsetning til bundet investeringsfond er kr 1 mill. Udekket beløp i investeringsregnskapet er kr 1,8 mill som foreslås dekket inn fra disposisjonsfond i 2024. Det udekkede beløpet skyldes at finansiering av investeringer kun kan gjøres i samsvar med budsjettert finansiering. Netto tilførsel fond i 2023 er kr 9,4 mill (hensyntatt udekket beløp), og vi er godt fornøyd med at vi har bygget opp igjen fondene til ca samme nivå som før det økonomisk krevende året 2022.

Kilden hadde en omsetning i driften på kr 280,7 mill, 14,4 mill bedre enn budsjett. Kr 4,5 av avviket skyldes ekstratildeling i revidert nasjonalbudsjett. Egeninntektene ble på kr 69,5 mill, kr 9,9 bedre enn budsjett. Herav billettinntekter kr 25,2 mill som er kr 5,1 mill bedre enn budsjett (25 %). Finansinntekter består av renteinntekter og urealisert gevinst på fondsplassering som til sammen ble kr 3,1 mill bedre enn budsjett. Driftskostnadene i 2023, inklusive avskrivninger (kr 41,7 mill) endte på kr 311 mill, kr 2,7 mill mer enn budsjett. 71 % av kostnadene (eksklusive avskrivninger) relaterer seg til lønn og sosiale kostnader. Avviket på disse postene er kr -2,3 mill og skyldes i hovedsak vikarkostnader og må sees i sammenheng med mottatte Nav refusjoner på kr 6,5 mill, kr 5,1 mill mer enn budsjett. Kildens investeringsutgifter i 2023 var på kr 12,2 mill, investeringsinntektene var kr 6,4 mill.

Vedtak:

- Styret godkjenner årsberetning, årsregnskap og noter for 2023
- Udekket i investeringsregnskapet kr 1 766 860,- foreslås dekket ved overføring fra drift, som finansieres ved bruk av disposisjonsfond.
- Styret anbefaler ellers representantskapet om å fatte tilsvarende vedtak i sin behandling av saken i deres møte 2. mai 2024

Årsberetning, årsregnskap og noter for 2023 ble elektronisk signert av alle via VismaSign (BankID) i etterkant av møtet.

19/24   **Årlig samtale mellom revisor og styre**

Styret gjennomførte sin årlige samtale med selskapets revisor uten at administrasjonen er til stede. Revisor uttrykte stor positivitet til samarbeidet med

administrasjonen og mener Kilden er god til å avklare uklarheter i forkant av eventuelle problemstillinger. Revisor anbefaler at styreleder godkjenner adm.dir. sine reiseregninger og utlegg, og at ikke dette delegeres til et nivå under adm.dir. Styreleder tar innspillet til etterretning og ønsker at nye rutiner for dette implementeres heretter.

Vedtak:

Styret takket revisor for nyttig informasjon og vedtar at styreleder heretter godkjenner administrerende direktør sine reise- og utleggsregninger.

20/24 Medarbeiderundersøkelse 2024, resultater (unntatt offentlighet Offl. §13 jfr Fvl §13)

HR-sjef presenterte resultatene fra årets medarbeiderundersøkelse i regi av Rambøll. 172 ansatte besvarte undersøkelsen, hvilket utgjør en svarprosent på 77 %. Resultatene viser en jevn positiv utvikling siden forrige måling for to år siden.

Styret roser ledelsen for imponerende resultater og stiller noen spørsmål ved svarprosenten, konfidensialitet, om det er spesialrapporter på kjønn, samt hvordan resultatet er blitt kommunisert. Ansatt representanter sier de kjenner seg igjen i rapporten. En av dem har innspill til at det bør være en mer strukturell og lik gjennomgang av resultatene i de ulike seksjonene. Styreleder takker for presentasjonen og oppsummerer med at det er en veldig positiv rapport som gir inntrykk av et foroverlent lederskap og en god organisasjon å jobbe i.

Vedtak:

Styret tar saken til orientering.

Eventuelt

Et styremedlem spør hvordan vi skal forholde oss til punktet om beredskap i tildelingsbrevet fra KUD. Adm.dir. svarer at Kilden tar det på alvor i HMS arbeidet og at politiet varsles før spesielle arrangement, for eksempel ved Håpets musikk. Styreleder supplerer med at styret bør be om en sak etter man har hørt hva som tenkes sentralt, hvordan denne sektoren kan bidra i regionen etter utspill fra myndighetene.

Protokollen er sendt til elektronisk signatur.

Grete Faremo
Styreleder

Kurt Mosvold
Nestleder

Marit Wergeland
Styremedlem

Per Elias Drabløs
Vara

Per Fronth
Styremedlem

Carl Roger Ø Aaslie
Styremedlem (ans)

Edda L Stix
Styremedlem (ans)

Tor Anders Aadalen
Styremedlem (ans)

Harald Furre
Adm. direktør

(ans = ansatt representant)

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This documents contains 5 pages before this page
Dokumentet inneholder 5 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 5 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 5 sider før denne side

Detta dokument innehåller 5 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This documents contains 6 pages before this page

Dokumentet inneholder 6 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 6 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 6 sider før denne side

Detta dokument innehåller 6 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende

Sak 28/24 Referatsaker

Vedlegg 2-5

- Søknad til Kristiansand kommune om ordinært driftstilskudd for 2025 til statsstøttet del av virksomheten
- Søknad til Kristiansand kommune om ordinært driftstilskudd for 2025 til Kilden Kultur
- Søknad til Agder fylkeskommune om ordinært driftstilskudd for 2025 til statsstøttet del av virksomheten
- Søknad til Agder fylkeskommune om ordinært driftstilskudd for 2025 til Kilden Kultur

Kristiansand Kommune ved Camilla Jarlsby, direktør for kultur og innbyggerdialog
postmottak@kristiansand.kommune.no

Deres referanse
2023011003-68

Vår referanse
24/00046

Sted, dato
Kristiansand 30. april 2024

SØKNAD OM ORDINÆRT DRIFTSTILSUDD 2025 TIL KILDEN - STATSSTØTTEDE DEL AV VIRKSOMHETEN

I tråd med deres tilskuddsbrev for 2024 fra 2. februar 2023 og gjeldende retningslinjer søker Kilden teater og konserthus IKS (Kilden) Kristiansand kommune om ordinært driftstilskudd for 2025.

Kilden tilpasser driften og vårt ambisjons- og aktivitetsnivå til de statsstøttede delene av vår virksomhet, etter driftsstøtte gitt av statlige, regionale og lokale deltakere og ulike egeninntekter. Når det gjelder søknaden til Kristiansand kommune, legger vi til grunn at statens andel av våre samlede offentlige driftstilskudd til den statsstøttede delen av virksomheten, skal utgjøre 70 %, og at lokale og regionale deltakere (Kristiansand kommune og Agder fylkeskommune) til sammen skal utgjøre 30 %.

1. desember 2023 søkte Kilden Kulturdepartementet (KUD) om en samlet statlig tildeling for driftsåret 2025 på **kr. 155 975 000,-**. Til grunn for dette søknadsbeløpet ligger mottatt tilskudd for inneværende år, totalt kr. 143 690 000,- eks kr 420 000,- til mangfold og integrering som fra 2023 er overført fra Spillemidler*. Søknadsbeløpet inneholder tre nye tiltak:

1. Økning i antall musikere som fleksibel ressurs kr 7 980 000,-
2. Bredere mangfold i Kilden Teaters ensemble (videreføring) kr 905 000,-
3. Investeringsbehov teknisk utstyr kr. 3 500 000,-

Den samlede andelen fra lokale og regionale aktører utgjør **kr. 66 846 000,-** eksklusive lønns- og prisregulering (**kr 67 026 000,-** inklusive andel av mangfold og integreringsmidler).

I henhold til avtale datert 11. november 2013 mellom de lokale og regionale deltakere samt vedtak i Arendal kommune (datert 6. desember 2019) om reforhandling av nevnte avtale (reduksjon av tilskudd) og vedtak i fylkestinget i Agder fylkeskommune om overtakelse av Grimstad kommunes eierandel i Kilden (sak 23/04333), er det vår vurdering at de ulike andelenes bli slik for 2025:

	%	Kr i hele 1000
Statlig støtte iht statsbudsjettet	70,0 %	155 975
Regional tilskuddsforpliktelse*	30,0 %	66 846
SUM	100 %	222 821

Regional fordeling iht avtale:

Kristiansand kommune	55,6 %	37 167
Agder fylkeskommune (AFK)	44,4 %	29 680
SUM	100,0 %	66 846

OBS! Tallene er eksklusive indeksregulering.

KILDEN TEATER OG KONSERTHUS

Kilden teater og konserthus / Kilden Performing Arts Centre
Sjølystv. 2, NO-4610 Kristiansand, tel. (+47) 90 58 11 11, post@kilden.com
Org. nr. 986 471 839, kilden.com

Kilden søker med grunnlag i dette Kristiansand kommune om **kr. 37 167 000,-** i ordinært driftstilskudd for 2025 til den statsstøttede delen av virksomheten. Lønns- og prisregulering er ikke medregnet. Tilskuddet bes overført til bankkonto 3201.71.13622.

Satsningsområder for 2025 kommer frem av vår vedlagte strategiplan for perioden 2021 – 2025. Strategi for årene 2021-2025 ble vedtatt av styret i desember 2020. Ønsket om å realisere potensialet i Kildens unike organisasjon med symfoniorkester, teater, opera og kulturdrift i ett selskap under felles ledelse, ligger til grunn for visjon, mål og verdier.

Kildens visjon er "Sammen skal vi berøre og begeistre." Sammen på tvers av avdelinger og kunstformer, sammen med eksterne partnere og sammen med publikum. Dette ligger også til grunn for våre to hovedmål som omhandler kunstnerisk posisjon og regional rolle:

1. Kilden skal være kjent for unike produksjoner på tvers av kunstformer.

Vi vil videreutvikle det unike ved Kilden ved å samarbeide mer internt og med eksterne partnere om å bli et hus der kunst møter kunst. Vi vil utvikle mulighetene i nabolskapet med kunstmuseet. Vi vil skape rom for sterkt kunstnerisk samspill på tvers, og samtidig ivareta hver kunstforms identitet og egenutvikling.

2. Kilden skal bety noe for befolkningen på Agder. Vi skal møte folk der de er, både fysisk og digitalt, og vi skal ønske flere velkommen inn i Kilden.

Vi ønsker å bygge en tettere relasjon til vårt publikum også i de øvrige kommunene i regionen, slik at de opplever at Kilden har verdi for dem. Vi ønsker å bli et mer utadvendt hus som arbeider med å trekke til seg publikum fra hele Agder til selve bygget, og samtidig være mer ute og til stede blant publikum i regionen.

Viser til vedlagte strategiplan og beskrevne handlingsplaner i vedlagte budsjettsøknad til Kulturdepartementet for mer utdypende informasjon.

Kilden har opplevd stor suksess i 2023, både kunstnerisk og publikumsmessig. Musikkteaterforestillingen «Amadeus» - et strålende eksempel på hva Kilden kan få til av produksjoner der både teater, opera og orkester inngår – fikk fantastisk omtale i nasjonale medier. «Noko av det mest spektakulære og mangefasetterte eg har opplevd», meldte Klassekampens anmelder. Året startet med en nedbemanning for å tilpasse økonomien til de økonomiske rammebetingelsene og gi rom til å ivareta bygg og utstyr. Organisasjonen kom gjennom prosessen uten varige sår og særlig i andre halvår seilte Kilden i medvind. 2023 brakte et solid økonomisk resultat takket være økte inntekter, antallet publikummere er tilbake til før-corona-nivå, den kunstneriske kvaliteten mener vi er høy og sykefraværet var det nest laveste i Kildens historie. Kildens mål om å bety mer for befolkningen på Agder, er det stor oppslutning om internt og eksternt. Vi håper at vi gjennom økt tilstedeværelse «ute», kan ønske flere velkommen inn i Kilden. Hele 100 av 665 arrangement i 2023 var utenfor Kilden i 11 av Agders 25 kommuner, og vi er glade for å kunne fortelle at andel publikummere i Kilden som ikke er fra Kristiansand har økt i 2023. For øvrig kunne vi i fjor ønske publikummer nr. 2.000.000 velkommen! Via digitale kanaler hadde Kilden mer enn 1 million publikummere i 2023.

For øvrige krav til søknaden vises det til vedlagte dokumenter. Revisjonsberetning for 2023 fra Agder kommunerevisjon ettersendes så snart vi mottar den.

Ta kontakt med oss dersom det er spørsmål til søknaden eller behov for ytterligere opplysninger.

Med vennlig hilsen

Harald Furre
Administrerende direktør

Marianne Melby
Økonomisjef

Vedlegg:

1. Strategiplan 2021-2025
2. Søknad til KUD for 2025
3. Rapportering KUD for 2023
4. Statistikk til KUD for 2023
5. Årsberetning, årsregnskap og noter for 2023
6. Økonomiplan 2024 - 2027

Kristiansand Kommune ved Camilla Jarlsby, direktør for kultur og innbyggerdialog
postmottak@kristiansand.kommune.no

Deres referanse
2023011003-68

Vår referanse
24/00046

Sted, dato
Kristiansand 30. april 2024

SØKNAD OM ORDINÆRT DRIFTSTILSUDD 2025 - KILDEN KULTUR

I tråd med deres tilskuddsbrev for 2024 fra 2. februar 2024 og gjeldende retningslinjer søker Kilden teater og konserthus IKS og Kilden Kultur, Kristiansand kommune om ordinært driftstilskudd for 2024.

Kilden Kultur tilpasser driften og vårt ambisjons- og aktivitetsnivå etter våre egeninntekter og driftsstøtte gitt av lokale og regionale deltakere. Driftsstøtten ble fra 2017 regulert i egen avtale mellom deltakerne (behandlet i Kristiansand bystyre 29. mars 2017 og Vest-Agder fylkesutvalg 4. april 2017), og den innebærer at det fra og med 2018 gis et samlet driftstilskudd til Kilden Kultur på kr 10 millioner, som deretter indeksreguleres årlig. Fordelingen av tilskuddet mellom kommunen og fylkeskommunen er avtalt til 80/20.

Totalt	Kristiansand kommune	Agder fylkeskommune
12 118 000,- *	80 %	20 %
	9 694 000,- *	2 424 000,- *

*) eksklusive indeksregulering.

Kilden søker med grunnlag i dette Kristiansand kommune om kr 9 694 000,- * i ordinært driftstilskudd for 2025 til Kilden Kultur. Tilskuddet bes overført til bankkonto 3201.71.13622.

Satsningsområder for Kilden i 2025 kommer frem av vår vedlagte strategiplan for perioden 2021 – 2025, hvor ønsket om å realisere potensialet i Kildens unike organisasjon ligger til grunn for både visjon, mål og verdier.

Året 2023 har vært nok et begivenhetsrikt år for kulturhusavdelingen Kilden Kultur. Med hele 84867 publikummere setter avdelingen en foreløpig rekord i antall publikummere. Med en god spredning i programmet og et mangfoldig kulturprogram treffer Kilden Kultur godt hos publikummet i Kristiansandsregionen.

Kilden Kultur er stolte over å presentere et bredt spekter av kulturelle uttrykk gjennom hele året. Vårt repertoar har inkludert alt fra konserter i mange sjangere, samtidsdans, teaterforestillinger, humorshow, musikal og mye mer. Samarbeidet med Kristiansand Symfoniorkester er viktig og har i 2023 resultert i prosjektene «The Sky Burial / Faures Requiem» med Mat Collishaws banebrytende visuelle kunst, en symfonisk konsert hyllest til The Beatles, og en filmkonsert med visning av filmen Love Actually.

I løpet av 2023 har Kilden Kultur vært vertskap for en rekke internasjonale og nasjonale artister og forestillinger. Vi presenterte også musikalen Sister Act, med hele 19 forestillinger med publikum fra store deler av Sør-Norge.

KILDEN TEATER OG KONSERTHUS

Kilden teater og konserthus / Kilden Performing Arts Centre
Sjølystv. 2, NO-4610 Kristiansand, tel. (+47) 90 58 11 11, post@kilden.com
Org. nr. 986 471 839, kilden.com

Samarbeidet med lokale kulturaktører har også vært viktig i 2023. Vi har jobbet tett med lokale teatergrupper, danseskoler, musikere og kunstnere for å skape spennende arrangement og muligheter for publikum. Disse samarbeidene har ikke bare styrket det lokale kulturmiljøet, men også fremmet talentutvikling og kulturell utveksling på lokalt nivå.

Publikumsresponsen på våre arrangement har vært overveldende positiv i løpet av året. Vi har opplevd stor oppslutning og et engasjert publikum på våre forestillinger og arrangementer. Tilbakemeldingene vi har mottatt har vært verdifulle for å forbedre og tilpasse vårt program til publikums ønsker og behov.

I 2023 har vi også utforsket nye initiativ, og det har inkludert utvikling av nye samarbeidsprosjekter med lokale artister og kunstnere, som vår nye programserie «Lydhør» med Nordbakken og Eriksen, og fortsettelsen av foredragsserien «Musikksalongen» med Sigbjørn Nedland. Disse innovasjonene har bidratt til å nå et bredere publikum og styrke vår tilstedeværelse lokalt.

Økonomisk sett har Kilden Kultur opprettholdt en stabil økonomi i løpet av 2023. Vi har effektivt forvaltet våre ressurser og opprettholdt et balansert budsjett gjennom året, til tross for utfordringene knyttet til dyrtid og ettervirkninger etter pandemien.

Alt i alt så har året 2023 har vært et år preget av kulturelt mangfold, samarbeid og engasjement i avdelingen Kilden Kultur. Vi ser frem til å bygge videre på disse suksessene i fremtiden og fortsette å være en ledende kulturinstitusjon som feirer mangfoldet i kunst og kultur.

I Kildens vedlagte årsberetning finner dere ytterligere detaljer. Kildens årsrapport er pt ikke ferdigstilt men vil ettersendes så snart den foreligger. Kildens Kulturs regnskap og revisorgodkjenning ettersendes pga kapasitetsproblemer hos revisor, iht avtale pr mail med Gro Kvanvig 17. april 2024.

For øvrige krav til søknaden, vises det til vedlagte dokumenter.

Eventuelle spørsmål til vår søknad bes rettes til leder for Kilden Kultur Daniel Stamnes eller Kildens økonomisjef Marianne Melby.

Vi håper på en velvillig behandling av vår søknad.

Med vennlig hilsen
Kilden teater og konserthus IKS

Daniel Stamnes
Leder Kilden Kultur

Marianne Melby
Økonomisjef

Vedlegg:

1. Strategiplan 2021-2025
2. Årsberetning, årsregnskap og noter for 2023 for Kilden teater og konserthus IKS
3. Økonomiplan 2024 - 2027

Agder fylkeskommune ved Ole Magnus Skisland, avdelingsleder for kultur, idrett og frivillighet
postmottak@agderfk.no

Deres referanse
22/04640-15

Vår referanse
24/00046

Sted, dato
Kristiansand 15. mai 2024

SØKNAD OM ORDINÆRT DRIFTSTILSUDD 2025 TIL KILDEN - STATSSTØTTEDE DEL AV VIRKSOMHETEN

I tråd med deres tilskuddsbrev for 2024 fra 21. januar 2024 og gjeldende retningslinjer søker Kilden teater og konserthus IKS (Kilden) Kristiansand kommune om ordinært driftstilskudd for 2025.

Kilden tilpasser driften og vårt ambisjons- og aktivitetsnivå til de statsstøttede delene av vår virksomhet, etter driftsstøtte gitt av statlige, regionale og lokale deltakere og ulike egeninntekter. Når det gjelder søknaden til Agder fylkeskommune, legger vi til grunn at statens andel av våre samlede offentlige driftstilskudd til den statsstøttede delen av virksomheten, skal utgjøre 70 %, og at lokale og regionale deltakere (Kristiansand kommune og Agder fylkeskommune) til sammen skal utgjøre 30 %.

1. desember 2023 søkte Kilden Kulturdepartementet (KUD) om en samlet statlig tildeling for driftsåret 2025 på **kr. 155 975 000,-**. Til grunn for dette søknadsbeløpet ligger mottatt tilskudd for inneværende år, totalt kr. 143 690 000,- eks kr 420 000,- til mangfold og integrering som fra 2023 er overført fra Spillemidler*. Søknadsbeløpet inneholder tre nye tiltak:

1. Økning i antall musikere som fleksibel ressurs kr 7 980 000,-
2. Bredere mangfold i Kilden Teaters ensemble (videreføring) kr 905 000,-
3. Investeringsbehov teknisk utstyr kr. 3 500 000,-

Den samlede andelen fra lokale og regionale aktører utgjør **kr. 66 846 000,-** eksklusive lønns- og prisregulering (**kr 67 026 000,-** inklusive andel av mangfold og integreringsmidler).

I henhold til avtale datert 11. november 2013 mellom de lokale og regionale deltakere samt vedtak i Arendal kommune (datert 6. desember 2019) om reforhandling av nevnte avtale (reduksjon av tilskudd) og vedtak i fylkestinget i Agder fylkeskommune om overtakelse av Grimstad kommunes eierandel i Kilden (sak 23/04333), er det vår vurdering at de ulike andelene bli slik for 2025:

	%	Kr i hele 1000
Statlig støtte iht statsbudsjettet	70,0 %	155 975
Regional tilskuddsforpliktelse*	30,0 %	66 846
SUM	100 %	222 821

Regional fordeling iht avtale:

Kristiansand kommune	55,6 %	37 167
Agder fylkeskommune (AFK)	44,4 %	29 680
SUM	100,0 %	66 846

KILDEN TEATER OG KONSERTHUS OBS! Tallene er eksklusive indeksregulering.

Kilden teater og konserthus / Kilden Performing Arts Centre
Sjølystv. 2, NO-4610 Kristiansand, tel. (+47) 90 58 11 11, post@kilden.com
Org. nr. 986 471 839, kilden.com

Kilden søker med grunnlag i dette Agder fylkeskommune om **kr. 29 680 000,-** i ordinært driftstilskudd for 2025 til den statsstøttede delen av virksomheten. Lønns- og prisregulering er ikke medregnet.

I tillegg søker vi om **kr 1 445 000,-** til regional strategi («Kilden ut i Agder»). Beløpet er basert på tilskudd fra 2021-2024 på kr 1 250 000,- til samme formål, justert for prisregulering fra januar 2021 til desember 2023 (15,6%). Regulering etter dette tidspunkt er ikke medregnet og vi håper det vil hensyntas i endelig tilskuddsbeløp fra 2025. Vi har tidligere søkt om tilskudd til regional strategi i egen søknad. Gi tilbakemelding dersom dette er ønskelig.

Det totale tilskuddet på **kr 31 125 000,-** bes overført til bankkonto 3201.71.13622.

Satsningsområder for 2025 kommer frem av vår vedlagte strategiplan for perioden 2021 – 2025. Strategi for årene 2021-2025 ble vedtatt av styret i desember 2020. Ønsket om å realisere potensialet i Kildens unike organisasjon med symfoniorkestre, teater, opera og kulturdrift i ett selskap under felles ledelse, ligger til grunn for visjon, mål og verdier.

Kildens visjon er "Sammen skal vi berøre og begeistre." Sammen på tvers av avdelinger og kunstformer, sammen med eksterne partnere og sammen med publikum. Dette ligger også til grunn for våre to hovedmål som omhandler kunstnerisk posisjon og regional rolle:

1. Kilden skal være kjent for unike produksjoner på tvers av kunstformer.

Vi vil videreutvikle det unike ved Kilden ved å samarbeide mer internt og med eksterne partnere om å bli et hus der kunst møter kunst. Vi vil utvikle mulighetene i naboskapet med kunstmuseet. Vi vil skape rom for sterkt kunstnerisk samspill på tvers, og samtidig ivareta hver kunstforms identitet og egenutvikling.

2. Kilden skal bety noe for befolkningen på Agder. Vi skal møte folk der de er, både fysisk og digitalt, og vi skal ønske flere velkommen inn i Kilden.

Vi ønsker å bygge en tettere relasjon til vårt publikum også i de øvrige kommunene i regionen, slik at de opplever at Kilden har verdi for dem. Vi ønsker å bli et mer utadvendt hus som arbeider med å trekke til seg publikum fra hele Agder til selve bygget, og samtidig være mer ute og til stede blant publikum i regionen.

Viser til vedlagte strategiplan og beskrevne handlingsplaner i vedlagte budsjettsøknad til Kulturdepartementet for mer utdypende informasjon.

Kilden har opplevd stor suksess i 2023, både kunstnerisk og publikumsmessig. I fjor ønsket vi publikummer nr. 2.000.000 velkommen! Via digitale kanaler hadde Kilden mer enn 1 million publikummere i 2023. Musikkteaterforestillingen «Amadeus» - et strålende eksempel på hva Kilden kan få til av produksjoner der både teater, opera og orkestre inngår – fikk fantastisk omtale i nasjonale medier. «Noko av det mest spektakulære og mangefasetterte eg har opplevd», meldte Klassekampens anmelder. Året startet med en nedbemanning for å tilpasse økonomien til de økonomiske rammebetingelsene og gi rom til å ivareta bygg og utstyr. Organisasjonen kom gjennom prosessen uten varige sår og særlig i andre halvår seilte Kilden i medvind. 2023 brakte et solid økonomisk resultat takket være økte inntekter, antallet publikummere er tilbake til før-corona-nivå, den kunstneriske kvaliteten mener vi er høy og sykefraværet var det nest laveste i Kildens historie.

Kildens mål om å bety mer for befolkningen på Agder, er det stor oppslutning om internt og eksternt. Vi håper at vi gjennom økt tilstedeværelse «ute», kan ønske flere velkommen inn i Kilden. Hele 100 av 665 arrangement i 2023 var utenfor Kilden i 11 av Agders 25 kommuner, og vi er glade for å kunne fortelle at andel publikummere i Kilden som ikke er fra Kristiansand har økt i 2023. 40 større og mindre forestillinger, konserter og foredrag med kunstnerisk innhold er gjennomført rundt i Agder, utenfor Kristiansand. Totalt har vi møtt 2.588 publikummere på disse 40 arrangementene. Kilden Teater har vært på turné med forestillingen «Eg er vinden» av Jon Fosse og har også hatt sideprogram knyttet til denne forestillingen samt «Idioten» av Dostojevskij ute i Agder. Kilden Teater har arrangert en teatersalong i Grimstad i samarbeid med Forfattersentrum Sør. Kristiansand Symfoniorkester har spilt konserter for rundt 1500 publikummere med ensembler av ulike størrelser i store deler av fylket, alt fra Nyttårskonsert i Arendal med hele orkesteret til en sinfoniettebesetning på turné samt noen mindre kammerensembler. Kilden Vokalensemble har hatt 3 konserter ute i fylket; på Risør kammermusikkfestival, åpningen av kraftstasjonen på Fennefoss og en julekonsert i Trefoldighetskirken i Arendal. Kilden har besøkt ulike spillesteder fra Risør i øst til Flekkefjord i vest og Evje i nord.

Nylig har Kilden Teater vært ute i Agder med forestillingen «Himmeluret» i anledning 150 årsjubileet for Gabriel Scotts fødsel. Vi har besøkt 10 ulike spillesteder fra Valle til Arendal og Lindesnes. Våren 2025 jobber teateret med et seniorprogram som vi håper å reise ut til noen seniorsentre/sykehjem med, samt et eventyrprogram som kan besøke bibliotek i regionen. I tillegg planlegger Kilden Teater noe sideprogram (foredrag) knyttet til øvrige forestillinger som vi ønsker å ta ut i Agder.

I sommer drar KSO til Risør kammermusikkfestival. De spiller konserter i Arendal og Mandal i samarbeid med Sparebanken Sør både i 24 og 25, og i 2025 skal de også spille Nyttårskonsert i Arendal. De gjør også mange mindre prosjekter på turné, både innen og utenfor Kristiansand kommunes grenser.

For øvrige krav til søknaden vises det til vedlagte dokumenter.

Ta kontakt med oss dersom det er spørsmål til søknaden eller behov for ytterligere opplysninger.

Med vennlig hilsen

Harald Furre
Administrerende direktør

Marianne Melby
Økonomisjef

Vedlegg:

1. Strategiplan 2021-2025
2. Søknad til KUD for 2025
3. Regnskapsrapportering til KUD for 2023
4. Statistikk til KUD for 2023
5. Årsberetning, årsregnskap og noter for 2023
6. Revisjonsberetning 2023
7. Økonomiplan 2024 - 2027

Agder fylkeskommune ved Ole Magnus Skisland, avdelingsleder for kultur, idrett og frivillighet
postmottak@agderfk.no

Deres referanse
22/04640-15

Vår referanse
24/00046

Sted, dato
Kristiansand 15. mai 2024

SØKNAD OM ORDINÆRT DRIFTSTILSUDD 2025 - KILDEN KULTUR

I tråd med deres tilskuddsbrev for 2024 fra 21. januar 2024 og gjeldende retningslinjer søker Kilden teater og konserthus IKS og Kilden Kultur, Agder fylkeskommune om ordinært driftstilskudd for 2025.

Kilden Kultur tilpasser driften og vårt ambisjons- og aktivitetsnivå etter våre egeninntekter og driftsstøtte gitt av lokale og regionale deltakere. Driftsstøtten ble fra 2017 regulert i egen avtale mellom deltakerne (behandlet i Kristiansand bystyre 29. mars 2017 og Vest-Agder fylkesutvalg 4. april 2017), og den innebærer at det fra og med 2018 gis et samlet driftstilskudd til Kilden Kultur på kr 10 millioner, som deretter indeksreguleres årlig. Fordelingen av tilskuddet mellom kommunen og fylkeskommunen er avtalt til 80/20.

Totalt	Kristiansand kommune	Agder fylkeskommune
12 118 000,- *	80 %	20 %
	9 694 000,- *	2 424 000,- *

*) eksklusive indeksregulering.

Kilden søker med grunnlag i dette Agder fylkeskommune om kr 2 424 000,- * i ordinært driftstilskudd for 2025 til Kilden Kultur. Tilskuddet bes overført til bankkonto 3201.71.13622.

Satsningsområder for Kilden i 2025 kommer frem av vår vedlagte strategiplan for perioden 2021 – 2025, hvor ønsket om å realisere potensialet i Kildens unike organisasjon ligger til grunn for både visjon, mål og verdier.

Året 2023 har vært nok et begivenhetsrikt år for kulturhusavdelingen Kilden Kultur. Med hele 84867 publikummere setter avdelingen en foreløpig rekord i antall publikummere. Med en god spredning i programmet og et mangfoldig kulturprogram treffer Kilden Kultur godt hos publikummet i Kristiansandsregionen.

Kilden Kultur er stolte over å presentere et bredt spekter av kulturelle uttrykk gjennom hele året. Vårt repertoar har inkludert alt fra konserter i mange sjangere, samtidsdans, teaterforestillinger, humorshow, musikal og mye mer. Samarbeidet med Kristiansand Symfoniorkester er viktig og har i 2023 resultert i prosjektene «The Sky Burial / Faures Requiem» med Mat Collishaws banebrytende visuelle kunst, en symfonisk konsert hyllest til The Beatles, og en filmkonsert med visning av filmen Love Actually.

I løpet av 2023 har Kilden Kultur vært vertskap for en rekke internasjonale og nasjonale artister og forestillinger. Vi presenterte også musikalen Sister Act, med hele 19 forestillinger med publikum fra store deler av Sør-Norge.

Samarbeidet med lokale kulturaktører har også vært viktig i 2023. Vi har jobbet tett med lokale teatergrupper, danseskoler, musikere og kunstnere for å skape spennende arrangement og muligheter for publikum. Disse samarbeidene har ikke bare styrket det lokale kulturmiljøet, men også fremmet talentutvikling og kulturell utveksling på lokalt nivå.

Publikumsresponsen på våre arrangement har vært overveldende positiv i løpet av året. Vi har opplevd stor oppslutning og et engasjert publikum på våre forestillinger og arrangementer. Tilbakemeldingene vi har mottatt har vært verdifulle for å forbedre og tilpasse vårt program til publikums ønsker og behov.

I 2023 har vi også utforsket nye initiativ, og det har inkludert utvikling av nye samarbeidsprosjekter med lokale artister og kunstnere, som vår nye programserie «Lydhør» med Nordbakken og Eriksen, og fortsettelsen av foredragsserien «Musikksalongen» med Sigbjørn Nedland. Disse innovasjonene har bidratt til å nå et bredere publikum og styrke vår tilstedeværelse lokalt.

Økonomisk sett har Kilden Kultur opprettholdt en stabil økonomi i løpet av 2023. Vi har effektivt forvaltet våre ressurser og opprettholdt et balansert budsjett gjennom året, til tross for utfordringene knyttet til dyrtid og ettervirkninger etter pandemien.

Alt i alt så har året 2023 har vært et år preget av kulturelt mangfold, samarbeid og engasjement i avdelingen Kilden Kultur. Vi ser frem til å bygge videre på disse suksessene i fremtiden og fortsette å være en ledende kulturinstitusjon som feirer mangfoldet i kunst og kultur.

For øvrige krav til søknaden, vises det til vedlagte dokumenter.

Eventuelle spørsmål til vår søknad bes rettes til leder for Kilden Kultur Daniel Stamnes eller Kildens økonomisjef Marianne Melby.

Vi håper på en velvillig behandling av vår søknad.

Med vennlig hilsen
Kilden teater og konserthus IKS

Daniel Stamnes
Leder Kilden Kultur

Marianne Melby
Økonomisjef

Vedlegg:

1. Regnskap Kilden Kultur 2023
2. Revisjonsberetning

Sak 29/24 Orienteringer fra adm.dir.

Vedlegg 6-7

- Rapport fra Kilden
- Regionaløkonomisk analyse av kunst og kultur i Agder

Til: Styret
Fra: Administrerende direktør

Vår referanse:
Styresak 29/24

Sted / Dato:
Kristiansand 6. juni 2024

Orienteringer fra administrerende direktør

Det er god driv i Kilden. Økonomien er under god kontroll, publikumstilstrømningen stor og den generelle stemningen blant ansatte oppleves som god. Dagens skuffelse var at vi ikke ble nominert til noen Hedda-priser. Åpningen av Kunstsilo har vært en stor begivenhet også for Kilden og vi opplever nå at det skjer mer rundt Kilden på dagtid.

HMS – innledende oppsummering

Det har ikke vært alvorlige HMS-avvik siden forrige styremøte. Det har heller ikke vært skader som har ført til fravær, men fem førstehjelpsskader. Sykefraværet var 7,2% i april og 6,2% i mai. Ellers kan vi fortelle at det er innledet et samarbeid med Kunstsilo og Kristiansand kulturskole om beredskapssamarbeid. En mer omfattende beskrivelse av HMS følger senere i dette dokumentet.

Aktivitet på podiet og scener siden forrige styremøte, 25. april 2024

Utsolgt i
Lillesand 😊😄

Kilden Teater

Etter en storartet premiere på Høvåg Bedehus 19. april har dommedagskomedien *Himmeluret* gått en liten seiersgang rundt i Agder. «En herlig vekkelse!» skrev Fædrelandsvennens anmelder. Latteren og salmesangen har sittet løst hos lokalbefolkning i Arendal, Lillesand, Søgne, Sirdal, Grimstad, Valle, Evje, Byremo og Lindesnes. Forestillingen landet i Kilden 11. mai, med siste forestilling 7. juni.

Forestillingen har gitt god uttelling i lokalpressen og tilbakemeldingene på at Kilden tar turen ut i Agder er veldig positive.

KSO har hatt en travel vår, med spesielt mange spesialdistanser. Det ryktes for eksempel at KSO aldri har møtt opp så tidlig på jobb som på lørdag 27. april. De måtte nemlig stemme flaskene sine før familiekonserter med *Rasmus og verdens beste band* kjent fra NRK Super. Låter som "Daniel datt i do" og "Puppan til pappa" slo an blant de små (og de store og så det ut til).

KILDEN TEATER OG KONSERTHUS

Kilden teater og konserthus for Sørlandet / Kilden performing arts centre
Sjølystv. 2, NO-4610 Kristiansand, tel. (+47) 90 58 11 11, post@kilden.com
Org. nr. 986 471 839, www.kilden.com

KILDEN

17. mai var det duket for den tradisjonsrike *Festkonserten*, denne gang med ingen ringere enn Guro Kleven Hagen som solist under ledelse av Roeland Henkens. Denne konserten ble strømmet til hele det norske folk via Fvn.no.

23. mai bød KSO på konserten *Ung Klassisk + Ung Komposisjon*, et resultat av to prosjekter med samme navn. Vinnerne av ung klassisk; pianist Yeva-Yevheniia Brazul-Brushkovska og fagottist Zongting Li, var kveldens lykkelige og dyktige solister. Ung klassisk er et samarbeidsprosjekt mellom Agder musikkråd, Arendal kommune, Norsk kulturskoleråd Agder, Universitetet i Agder, Risør kammermusikkfest og KSO. Ung Komposisjon er kulmineringen av Skapia-prosjektet i Agder, der barn får mulighet til å komponere musikk for orkester. Årets vinnere på barnetrinnet var elever fra 5.klasse ved Kringsjø skole med verket «Piratkamp», og vinnerne på ungdomstrinnet var elever fra 8.klasse ved Hisøy skole med «Sommerkvelder».

Publikum var også glade for å kunne oppleve en mer regulær KSO-konsert torsdag 30. mai, viet trompet og piano med henholdsvis vår egen Jens Forus og Christian Grøvlen. Dirigent Ken-David Masur var tilbake i

Kilden etter forrige sesongs vellykkede samarbeid. På programmet stod Sjostakovitsjs konsert for piano og trompet César Francks symfoni i d-moll.

Orkesteret var imidlertid klare for konsert igjen to dager senere, da de akkompagnerte hele 700 x 2 korsangere fra hele landet i *Landsfestival for Kor*, som ble avholdt i Kristiansand 30. mai – 2. juni. Med **Kilden Vokalensemble** på podiet og korister fra 30 kor i salen fremførtes Slavekoret (Verdi), Hallelujakoret fra Messias (Händel), Landkjenning (Grieg) og Sørlandets hemmelighet (Lind).

KILDEN

Det ble det en gripende og stor opplevelse for alle som medvirket. Dirigent var KVEs Marit Tøndel Bodsberg Weyde og konferansier var Elisabeth Lindland.

KVE var også særdeles aktive på festivalens første dager. Først på åpningsarrangementet på Torvet, der de fremførte to sanger, koret på Helene Bøksle og ledet allsangen. Etterpå åpnet KVE korstafetten i Domkirka.

Kildens andre kor, Seniorkoret Kilden **Sølvstrupene**, som er en del av **Kilden Dialog**, deltok også i mønstringen, med to flotte konserter i Kildens foajé. Ellers har Sølvstrupene hatt en svært travel vår, med konsert både for Seniorkilden, ved åpningen av Kunstsilo, og på KSOs 17. maikonsert.

Kilden Kultur kunne notere seg et pent publikumstall da det var teppefall for Grease 27. april. Hele 14 605 publikummere fra hele Agder and beyond har fått med seg musikalen, som også ga et flott resultat for Restaurant Frihavn. Ellers har Kilden Kultur hatt et mangfoldig program, med flere forestillinger i regi av Riksteatret, *Lydhør* med gjest Kim Rysstad og arrangementet *Katastrofen i Gaza, Hva gjør vi med den?* med Mads Gilbert, Marte Wulff og Charlotte Qvale.

Kunstsilo

Kunstsilo ble åpnet med en flott dag lørdag 11. juni. Det har vært svært mye medieomtale både før, under og etter åpningen. Flere journalister som kom i anledning åpningen, besøkte også Kilden. Kildens gave ved åpningen var både en gratisbillett til alle ansatte i Kunstsilo med følge til høstens store teaterforestilling, *Oidipus/Antigone* og ikke minst at vi stiller med to kunstneriske innslag per år i tre år fremover ved åpning av nye utstillinger i siloen. Gaven ble svært godt mottatt.

At Kunstsilo nå er åpnet, gjør det mulig å i større grad selge kulturopphold i Kristiansand, og vi har allerede lansert nye pakker, kalt *Kunsthelg i Kristiansand*. Det faktum at det nå også er mer publikum som sirkulerer rundt Kilden hele dagen, gir også muligheter på serveringssiden.

Vedlikehold av bølgeveggen

Styret ble holdt orientert om diskusjonen omkring mulig utsettelse av vedlikehold av bølgeveggen, som jo endte med et privat bidrag fra Nicolai Tangen på 1,5 mill og beslutning om å utsette. Kilden har etter beslutningen snudd seg raskt rundt og vi har fått på plass en serie med klassiske foajékonsserter hele sommeren, samt et serveringskonsept med minimal risiko.

Europakonferansen

Den femte Europakonferansen om demokrati og menneskerettigheter ble et svært vellykket arrangement i Kilden 6. mai. Konferansen er et samarbeid mellom Kristiansand kommune, Europarådet, KS og et sterkt regionalt partnerskap, der Kilden er representert. Det er i år 75 års-jubileum for Europarådet, noe årets konferanse bar preg av. Årets tema var «Sustain and defend Democracy and Human Rights in Europe 2024». Russlands krigføring mot Ukraina preger hele situasjonen i Europa. Tidligere president i Ukraina, Viktor Jusjtsjenko, var hovedgjest og holdt et flammende innlegg. Et av temaene på konferansen var også Europarådets nyetablerte krigsskaderegister for Ukraina i Haag. Situasjonen i Midtøsten og krigen i Gaza var også tema, i en samtale mellom NRK-reporter Sidsel Wold og FN-spesialkoordinator for fredsprosessen i Midtøsten, Tor Wennesland. Konferansen ble avsluttet med et kveldarrangement der kunstnerisk ytringsfrihet stod sentralt.

Agder kulturkonferanse

Agder Fylkeskommune arrangerte kulturkonferanse 5. juni i Kristiansand. Tema for årets konferanse var *Kunstens og kulturens ringvirkninger*, med blant annet presentasjon av en ny regionaløkonomisk analyse av kunst- og kulturnæringen på Agder. Andre temaer var kunst, kultur og fellesskap blant barn og unge, og kunsten og kulturens potensiale for stedsutvikling. Vår egen teatersjef Valborg Frøysnes bidro med et innlegg om kunstens egenverdi og en trio fra KSO hadde et flott musikalsk innslag. Kildens kommunikasjonsrådgiver stilte som dagens konferansier og Kilden har også bidratt i programkomiteen, så Kilden var godt representert.

Regionaløkonomisk analyse av kunst og kultur i Agder

En ny regionaløkonomisk analyse viser at kunst og kulturnæringen i Agder skaper verdier for 5,4 milliarder basert på 5200 virksomheter som til sammen sysselsetter 6500 årsverk. Rapporten viser at det er en klar sammenheng mellom befolkningstetthet og økonomisk aktivitet i kunst- og kulturnæringen, med høyere verdiskaping og sysselsetting i de mer befolkede områdene, med Kristiansand og Arendal som de to viktigste sentrene for kunst og kultur i Agder. Samtidig er det kommunene Valle, Flekkefjord og Lyngdal som har de høyeste andelene av sysselsatte årsverk i kommunen innenfor kunst- og kulturnæringen. Næringen har derfor også stor betydning for de mindre kommunene i Agder, og deres arbeidsmarked og bostedsattraktivitet.

Rapporten er utarbeidet i samarbeid av Oxford Research AS og Samfunnsøkonomisk Analyse (SØA) på oppdrag fra Råd for Samarbeid i Kulturlivet (RSK), som Kilden er en del av. Rapporten følger vedlagt denne saken, for de ønsker å lese mer.

Arendalsuka

Onsdag 14. august samles kulturlivet på Munken kulturhus under Arendalsuka. Sentrale kunst- og kulturaktører på Sørlandet, Kulturdirektoratet, Spekter, Virke, KS og LO har gått sammen om å skape en egen kulturdag på Arendalsuka under overskriften «Kulturens betydning i samfunnet». Initiativet er blitt til gjennom Råd for Samarbeid i Kulturlivet (RSK) som består av Agder fylkeskommune, Kristiansand kommune, Kunstsilo, Universitetet i Agder – Fakultet for Kunstfag, Stiftelsen Cultiva og Kompetansesentrene, samt Kilden.

De ulike aktørene har egne arrangementer med temaer som; kunst og stedsutvikling, kultur som samfunnskritisk infrastruktur, museenes samfunnsoppdrag med mer. Kildens arrangement har foreløpig tittelen "Kunsten og kulturens bidrag til livskvalitet og bedre levekår" der vi vil sette fokus på noen av prosjektene våre der musikk og (psykisk) helse står sentralt. Det skal også være noen fellesarrangementer. Hovedarrangementet har tittelen «Kulturens betydning i krigs-, krise- og dyrtid». Her er forsvarsminister Bjørn Arild Gram og kultur- og likestillingsminister Lubna Jaffery invitert til å delta i en samtale. Deltakelse fra statsrådene er enda ikke bekreftet.

Rammebetingelser

Det viktigste som har skjedd siden sist er fremleggelse av revidert nasjonalbudsjett. Der lå det ingen ekstra penger til sektoren for å kompensere for forventet lønns- og prisvekst. Som kjent vil ikke årets økning dekke opp den faktiske lønns- og prisveksten, det mangler ca 1 prosentpoeng. Det Norske teater har vært dyktige i sitt påvirkningsarbeid og fikk en engangsbevilgning på 9 mill. Dette teateret gikk med stort underskudd i fjor, men har ikke gjennomført noen nedbemanning el. på samme måte som Kilden,

Operaen og Nationaltheateret. I forbindelse med Agder kulturkonferanse hadde vi et møte med statssekretær Hagen i Kulturdepartementet for å promotere Kilden. Nasjonale rammebetingelser behandles som egen sak i dette styremøtet.

Lønnsoppgjør 2024

Oppgjøret 2024 er et hovedoppgjør, som innebærer at både økonomi og tekstlige endringer er mulige. TBU anslo en prisstigning på 4,1% i 2024. Etter de siste års reallønnsnedganger, blant annet grunnet høyere prisstigning enn beregnet av TBU, var det ventet at kravene ville være tilpasset en forventning om en reallønnsøkning. Frontfaget endte på en årsvirkning på 5,2%, og det antas å gi en slik reallønnsøkning. 5,2% ble da rammen for årets oppgjør i Frontfagsmodellen.

Det ble oppnådd enighet i fase 1, A-delen, mellom Spekter og LO den 10.04.2024.

Sentrale forhandlinger

Det ble enighet med Norsk Skuespillerforbund og Norske Dansekunstnere 6. mai, på rammen av frontfaget, med en årsvirkning 5,2%, som et prosenttillegg. I hovedsak økonomi/lønnstillegg, og med mindre tekstlige endringer som ikke tar noe av rammen.

De avsluttende sentrale forhandlingene med Fagforbundet Teater og Scene, Norsk Tjenestemannslag og Creo, pågår fortsatt. Neste forhandlingsmøte er avtalt 17. juni. Det er behov for avklaringer av eventuelle virkninger av de tekstlige krav fra forbundene. Det avklares med teatrene, og man regner på hvor stor del av rammen kravene vil kunne ta.

Fremdrift lokalt:

Lokalt oppnådde vi enighet med Creo KSO 2. mai, på rammen av frontfaget, med en årsvirkning 5,2%, som et kronetillegg på kr. 35.500, likt til alle. I hovedsak økonomi/ lønnstillegg, og med noen tekstlige endringer som ikke tar noe av rammen.

Ingen av oppgjørene har avsluttet sin uravstemning og meldt resultat tilbake, og er således ikke å anse som ferdige eller akseptert.

Søknad levekårsprogram

De tre stiftelsene Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør, Sørlandets kompetansefond og Aust-Agder utviklings- og kompetansefond har sammen lansert et 10-årig program som skal finansiere store levekårsprosjekter på Agder. Programmet, kalt «Ungt utenforskap», søker en felles langsiktig satsing for å forebygge ungt utenforskap, og prioriterer kunnskapsbaserte og systematiske tiltak som prøver ut framtidens arbeidsmetoder i praksis. Kilden har tatt initiativ til en søknadsskisse i samarbeid med Skolesjefen i Kristiansand kommune, UiA Fakultet for Kunstfag og Fakultet for helse- og idrettsvitenskap, Knuden – Kristiansand kulturskole, kulturskolen Øst i Agder, kulturskolen i Flekkefjord samt Oxford Research. Vårt prosjekt, "Livsmestring gjennom kunst" (LIVSKUNST), vil bidra til å utvikle sosiale og emosjonelle kompetanser hos barn og unge gjennom kunst og kultur. Det overordnede målet med prosjektet er å utvikle, iverksette og legge til rette for varig drift av en modell for kunstneriske og kulturelle aktiviteter i skoletiden, som styrker elevers sosiale og emosjonelle ferdigheter og forebygger ungt utenforskap. Av 41 prosjektskisser er vi nå trukket ut som én av fem søkere som er ønsket videre til en søknadsrunde. Det vil bli arbeidet med søknaden frem til endelig søknadsfrist som etter planen er ultimo november.

KILDEN

Om partnere og sponsorarbeid

Hennig Olsen Is fylte 100 år i 2024 og som samarbeidspartner hadde de lagt den offentlige delen av feiringen til Kilden. Lørdag 25. mai ble byens befolkning invitert til Kilden til jubileumsforestillingen «Det store iskremeventyret». Å Energi, som også er partner, gjennomførte sin årlige konferanse i Kilden 4. juni: [Å Energi-konferansen 2024 \(aenergi.no\)](https://aenergi.no). Begge partnerne har lokale inkludert som del av samarbeidsavtalen med Kilden.

Målepunkter markedskommunikasjon

Under følger oversikt over nøkkeltall i vår digitale markedsføring herunder aktivitet i sosiale medier.

Kanal		Q1	April - 1 juni	Juni - 1. sep	Sept - 1.nov	Nov - 1. feb.	Feb - 10. april	11.apr - 27.mai
FB Kilden	Følgere		26 876	26 405	26 791	27 156	27 383	27 528
	Rekkevidde	480 000	359 583	469 744	450 395	848 557	788 200	834 663
FB KSO	Følgere		6 800	6 963	7 074	7 126	7 242	7 297
	Rekkevidde	56 031	118 211	323 989	159 777	175 426	428 600	941 400
FB Teater	Følgere		321	380	496	562	640	665
	Rekkevidde	20 588	42 242	66 710	224 903	1 980	7 700	85 000
IG Kilden	Følgere		6 292	6 414	6 613	6 805	6 951	7 062
	Rekkevidde	97 018	100 792	101 113	73 930	235 028	153 600	60 500
IG KSO	Følgere		750	807	870	931	993	1 030
	Rekkevidde	6 618	33 766	7 949	7 859	43 005	86 100	82 300
IG Teater	Følgere		836	879	985	1 031	1 075	1 109
	Rekkevidde	18 594	31 560	6 157	173 004	28 569	5 200	4 700
NPU KSO		466	540	623	831	1 135	1 277	1 352
NPU Kultur		541	1 361	1 439	2 410	3 831	4 831	5 669
NPU Teater		527	616	672	1 670	2 500	2 501	2 766
Kilden Web		180 000	99 000	61 168	160 000	270 000	150 000	108 000
Nyhetsbrev			10 947	10 862	10 869	10 778	10 769	10 720

Forklaringer:

- Følgere: Antall personer som følger siden, dvs hvor mange mottar oppdateringene som legges ut
- Rekkevidde: Antall profiler som har sett innlegg som er lagt ut i perioden
- NPU-tall: Antall som har svart på undersøkelsen om sitt besøk i Kilden. Sendes ut til alle som har kjøpt billetter til KSO, Kultur og teater. Dette er en standardformulert undersøkelse som er laget av NPU, og mange Norske kulturinstitusjoner er med i prosjektet. Vi kan sammenligne oss med andre institusjoner som er med. Undersøkelsen gir oss kontinuerlig viktig informasjon om kundene våre.
- Kilden web: Antall besøkende på kilden.com
- Nyhetsbrev: Antall mottakere av nyhetsbrev fra Kilden
- FB: Facebook
- IG: Instagram

Kilden stadig bedre

Arbeidsgruppene som er i gang med de strategiske innsatsområdene for 2024 er godt igang. Vi har brukt både ledergruppen og ledernetverket (alle ledere med personalansvar) for å sparre underveis, og få verdifulle innspill, spørsmål og kommentarer. Det har vist seg nyttig, og er også viktig for å forankre og sikre eierskap til arbeidet.

"God arbeidsflyt"-arbeidet som har pågått over det siste året har vært skadelidende av sykefravær, men har vært holdt i gang med tilbud om jevnlig treff for å sikre inspirasjon, og dele erfaringer. Nå forberedes det tilbud om hjelp til "sommerrengjøring", etter god erfaring fra i fjor: dvs hjelp til å sikre oversikt på en måte som gjør det lettere å senke skuldrene raskt når ferien kommer, og ikke minst gjøre det lett å komme tilbake og ta opp alle tråder. Dette hadde vi god erfaring med å gjøre i fjor. Det forberedes også oppstart av ny gruppe fra høsten, og "Dypdykk" for de som har holdt på en stund, men trenger hjelp til å komme videre.

Risikofaktorer per 6. juni 2024

Styret har bedt administrasjonen om jevnlig oppdatering vedr risikofaktorer i Kilden. Under følger et bilde av dagens situasjon.

Tema	Berørt område	Beskrivelse	Tiltak
Økonomi	Kilden	Gammelt og ustabil utstyr – plutselig behov for reinvestering det ikke er tatt høyde for i økonomiplanen.	Vurderer tilstandsgrad og konsekvensgrad som fremkommer av tilstandsanalyser og prioriterer forestillingskritisk utstyr som tar lang tid å erstatte.
Økonomi	Kilden	Underkompensasjon i offentlige tilskudd fremover.	Nevner nødvendigheten av at offentlige tilskudd justeres i tråd med faktisk lønns- og prisvekst i budsjettsøknader og andre sammenhenger når anledningen byr seg.
Økonomi	Kilden	Fordyrende vedlikehold av bølgeveggen grunnet utsettelse til 2025.	Budsjett 2025 må ta høyde for økte kostnader til vedlikehold sammenliknet med budsjett 2024. Finansieres av deler av ekstra bevilgning fra ekstern giver i 2024.
HR	Kilden	Lønnsforhandlingene for LO-forbundene er ikke i mål. Ny forhandlingsrunde 17. Juni. Faren for konflikt vurderes som liten.	Foreløpig ingen

Sykefravær

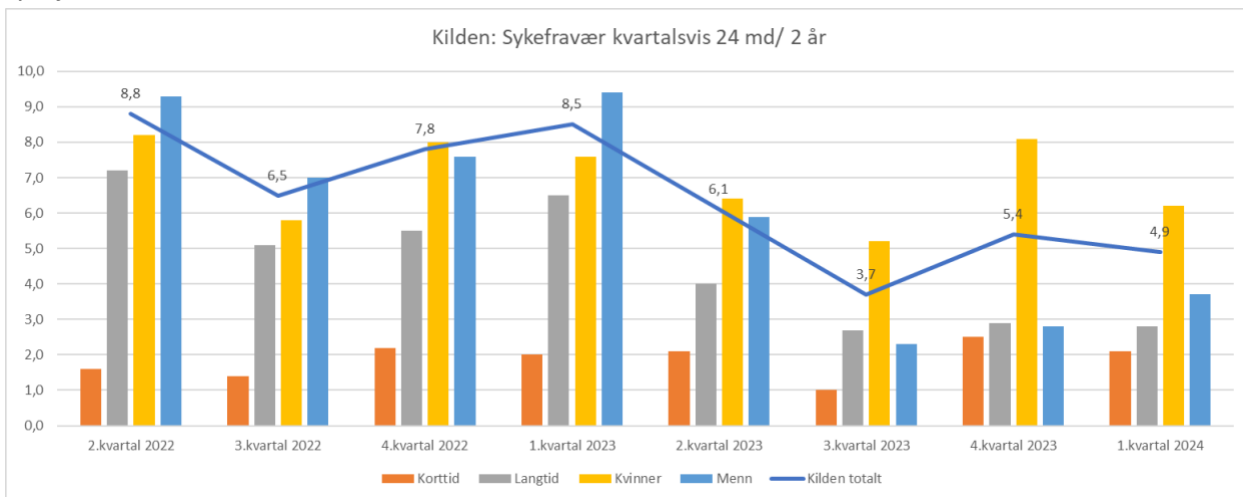
Sykefravær fordelt på korttids- og langtidsfravær de siste månedene:

	April 2024	Mai 2024
Korttidsfravær	2,5 %	1,4 %
Langtidsfravær	4,7 %	4,8 %
Totalt for perioden	7,2 %	6,2 %

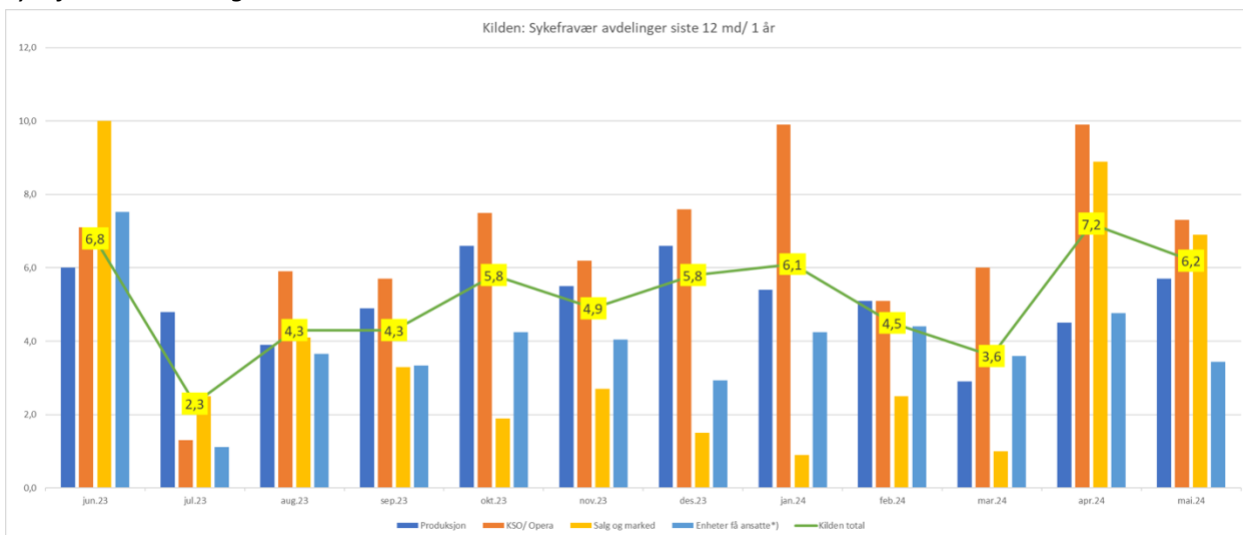

KILDEN

Sykefravær de siste 24 månedene:

Sykefravær avdelingsvis det siste året:

Personellendringer

Ansettelse

Navn	Stilling	Fra
Elise Streffensen	Markedskordinator	13.05.2024
Viola Hamre*	Kostymekoordinator/ multitekniker	01.07.2024
Lars H Halvorsen**	Multitekniker	01.07.2024
Tomos Young***	Multitekniker	01.07.2024
Martin Vevstad	Loftsmester	01.07.2024
Richard Rosseland	Soussjef	06.08.2024

*Fra 90% til 100%

** Fra 62% til 100%

*** Fra 61% til 100%

Hamre, Halvorsen og Young har disse deltidsstillingene grunnet 3 års regel, et gjennomsnitt de jobbet de tre årene før kravet.

Avslutning

KILDEN

Navn	Stilling	Fra
Ole Munch Jørgensen	Scene	30.06.2024
Elisabeth Puntervold	Servering	28.07.2024
Jesper R Olausson	Billett	31.07.2024
Leif T Sandbakken	Horn	31.07.2024

HMS i Kilden

Gjennomførte internkontroller, vernerunder og kurs mv. siden forrige styremøte:

- Internkontroll kjøkken
- Internkontroll servering
- Internkontroll billett og vertskap
- Internkontroll brannvern. Brannøvelse avholdt 4. mars
- 14 ansatte deltok på førstehjelpskurs fredag 31. mai. Kursholder var Geirulf Stoveland.
- Kurs i bruk av arbeidsutstyr. Hittil i år har ansatte gjennomført 21 kurs i bruk av arbeidsutstyr mv.:
  - FSE kurs med førstehjelp (Forskrift om sikkerhet ved arbeid i og drift av elektriske anlegg). Kursholder Trainor.
  - Arbeid i høyden med fallsikring 8 Timer. Kursholder Sveinung Tofteland
  - Hancha palleløfter Kursholder Øystein Aase
  - JLG Sakselift, personløfter Kursholder Øystein Aase
  - Dingi GTWY 10 Personløfter. Kursholder Øystein Aase
  - Dingi AMWP 9 Selvgående lift Kursholder Øystein Aase
  - TNM (Sceneloft) Trekwerk Kursholder Christian Hortensius

Beredskap

Det er avholdt møte sammen med representanter fra Kilden, Knuden og Kunstsilo om felles beredskapsutfordringer, slik som brann, trafiksikkerhet, terrortrusler mv. I Kilden har vi endret sammensetning av beredskapsledelsen og går til innkjøp av et datasystem/app (RAYVN) som skal lette internkommunikasjonen ved kriser.

Utsifting av aspirasjonsdetektorer i Multisalen

Vi har flere ulike systemer for branndeteksjon i salene. Deteksjonsapparatene er optiske, varmesensitive og av type aspirasjon som gjenkjenner røyk ved å «puste» inn røyken. Vi har installert ny type aspirasjonsdetektorer som skiller mellom partikler fra scenerøykmaskiner, pyroteknikk og annen røyk. Dette vil gjøre det mulig å bruke scenerøyk uten at brannalarmen utløses. Det letter arbeidet for teknikerne og reduserer stress for produksjonsmedarbeiderne de som bemanner personalvakta og som overvåker brannvarslingsanlegget. Det må kunne dokumenteres at detektorene oppfyller tekniske krav innen november 2024.

Tilsyn fra brannvesenet 20. mars 2024

Avvik fra forskrift om brannforebygging § 12.

«Under tilsynet ble det avdekket at virksomheten lagrer brennbart materiell i ventilasjonsrommet. Teknisk rom har en annen bruk enn lager, og i slike rom skal det ikke lagres materiell som bidrar til økt brannbelastning. Virksomheten må gjennom sitt systematiske

sikkerhetsarbeid sikre at bygget brukes i tråd med forutsetningene og de gjeldende branntekniske krav.»

- Korridor i 4. etasje som leder til følgespottrommet bakerst i konsertsalen skal tømmes helt for materiale som ikke hører til der innen november 2024 (Mindre oppgave).
- Ventilasjonsrommet i 2 etasje der det er lagret verktøy og utstyr skal være fjernet innen desember 2024. Dette er en stor oppgave som krever planlegging, og ikke minst at man finner sted for oppbevaring av utstyret.
- Endring av sprinkleranlegg i nærlager for kostyme i 4. etasje

Forholdet skal være rettet innen desember 2024.

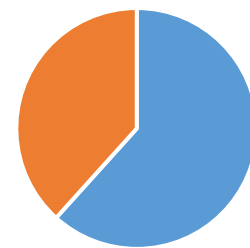
Ny leverandør av bedriftshelsetjenester

Etter anbudskonkurranse vil MEDCO overta som leverandør av bedriftshelsetjeneste etter Falck fra 15. august 2024.

Avviksmeldinger i 2024 per 31. mai

Type hendelse i 2024	Antall	Lukket	Prosent lukket
Personskade med fraværsfølge	0	0	
Førstehjelpsskade	5	5	100
Fare for skade på person eller materiell	17	8	47
Bygningsmessig skade eller slitasje	17	9	53
Skade eller slitasje på sceneteknisk utstyr	9	0	0
Interne avvik og kritikkverdige forhold	52	39	75
Utløst brannalarm	1	1	0
Miljøutslipp	0	0	0
Leverandørfeil	0	0	0
Brudd på personvernregler	0	0	0
Publikumsrelatert	3	2	67
Annet (forbedringsforslag)	3	2	67
Totalt	107	66	62

Hendelser hittil i 2024

■ Lukket ■ Åpent/under arbeid

Regionaløkonomisk analyse av kunst og kultur i Agder

Kunnskap for et bedre samfunn

I Oxford Research utvikler vi kunnskap for et bedre samfunn ved å kombinere kompetansen vår innen forskning, strategi og kommunikasjon.

Vi gjennomfører undersøkelser, analyser og evalueringer på tvers av fagområder og på en rekke tematiske felt, inkludert nærings- og regionalutvikling, velferdsområdet, arbeidsmarkeds- og utdanningsområdet samt innen forsknings- og innovasjonssystemer.

Vi legger til rette for implementerings- og endringsprosesser basert på utfallet av utredningene og analysene våre.

Oxford Research AS ble etablert i Norge i 2004, og inngår i en rekke Oxford Research-selskaper. Selskapene har felles visjon og samarbeider der det gir merverdi for våre oppdragsgivere.

Vi er miljøfyrtårnsertifisert

Miljøfyrtårn er et anerkjent og effektivt verktøy for sertifisering og miljøledelse, og Norges mest brukte sertifikat for virksomheter som vil dokumentere sin miljøinnsats og vise samfunnsansvar. Som Miljøfyrtårn bidrar vi også til å oppnå flere av FNs bærekraftsmål.

Oxford Research AS

Østre Strandgate 12
4610 Kristiansand
Norge
(+47) 40 00 57 93
post@oxford.no

Oppdragsgiver

Agder fylkeskommune

Prosjektperiode

September 2023 – februar 2024

Prosjektteam

Sjefsanalytiker PhD Elisabet Sørfjorddal Hauge, prosjektleder
Vegard Salte Flatval, seniorøkonom,
Samfunnsøkonomisk analyse AS (SØA)
Johan Løkken, senioranalytiker, Oxford Research AS

The Venn-diagram is a stylistic representation of Oxford Research's efforts to combine competences in research, strategy and communication, in providing knowledge for a better society.

Forord

Denne rapporten presenterer en analyse av økonomiske ringvirkninger av kunst- og kulturnæringene i Agder. I analysene kommer det også frem egne resultater for Kristiansand og Arendal. Våre funn gir oversikt over:

1. Direkte sysselsetting og verdiskaping innen kunst og kultur, og
2. Økonomiske ringvirkninger fra denne næringen, dvs. verdiskaping og sysselsatte årsverk som følge av kjøp av varer og tjenester og produktenes verdiutvikling i verdikjeden.

Rapporten er utarbeidet i samarbeid av Oxford Research AS og Samfunnsøkonomisk Analyse (SØA). Oxford Research har hatt prosjektlederansvaret, mens SØA har hatt ansvaret for beregningene av de økonomiske ringvirkningene. Oxford Research og SØA har i samarbeid vært ansvarlig for avgrensingen av næringene som inngår i analysene. Avgrensingen av kunst- og kulturnæringen er diskutert med en ressursgruppe bestående av nøkkelpersoner med tilknytning til kunst- og kulturnæringen i Agder. Ressursgruppe bestående av:

- Daniel Nordgård, professor ved UiA
- Cecilie Nissen, leder av Kristiansand Kunsthall og styremedlem i Cultiva
- Anne Lise Halvorsen, konstituert kultursjef i Arendal kommune
- Anniken Bjørnstad Schøtt, markedssjef i Dyrehagen
- Jarle Kvanvik, leder av Sørif

Vi vil takke ressursgruppa for engasjementet knyttet til i arbeidet med å avgrense kunst- og kulturnæringen i Agder. Samtidig vil vi takke oppdragets referansegruppe bestående av Kristin Tofte Andresen (Fylkesdirektør næring, kultur og kulturminnevern for Agder Fylkeskommune), Kirsti Mathiesen Hjemdahl (daglig leder for Cultiva) og Harald Furre (administrerende direktør for Kilden teater og konserthus) for gode innspill og konstruktive tilbakemeldinger i arbeidet med oppdraget. Andresen har vært vår kontaktperson for oppdragsgiveren.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag og konklusjoner	5
1. Om prosjektet	6
1.1 Hva er en regionaløkonomisk analyse?	6
1.2 Leserveiledning	7
2. Avgrensing av kunst- og kulturnæringen	8
2.1 Økosystemperspektiv på kunst- og kulturnæringene	8
2.2 Næringssektorene	11
3. Økonomiske ringvirkninger	14
3.1 Den direkte og indirekte betydningen av kunst og kultur	14
3.2 Resultater for Agder	17
3.3 Resultater for Kristiansand	28
3.4 Resultater for Arendal	34
4. Metode for ringvirkningsberegninger	40
4.1 Hva er en ringvirkningsstudie?	40
4.2 Direkte virkninger	41
4.3 Indirekte virkninger	48
5. Litteratur	51

Sammendrag og konklusjoner

I 2022 bestod kunst- og kulturnæringen i Agder av **5 200 virksomheter** med en verdiskaping på **5,4 milliarder kroner** og sysselsatte **6 500 årsverk**. Kunst- og kulturnæringen inkluderer både næringsvirksomheter og selvstendige musikere og kunstnere, samt deres leverandører. De fleste virksomhetene befinner seg innenfor det vi omtaler som 'audiovisuell og multimedia' (musikk, radio, fjernsyn, filmproduksjon og -visning, programvareutvikling, dataspill og blogging), samt det vi kaller 'visuell kunst' (fotografi, billedkunst, design og gallerier).

Sysselsatte årsverk i kunst- og kulturnæringen i Agder har økt med om lag én prosent per år de siste 15 årene fra 2008 til 2022. Verdiskapingen innenfor de samme næringene er derimot redusert med 0,4 prosent per år i gjennomsnitt som følge av svak produktivitetsvekst. Kunst- og kulturnæringen i Agder sto for henholdsvis 5 600 årsverk og 5,7 mrd. kroner i verdiskaping direkte og indirekte i 2008. Kristiansand kommune hadde vekst i både sysselsetting og verdiskaping, mens Arendal nedgang i både sysselsetting og verdiskaping i perioden 2008-2022 når det gjelder de direkte og indirekte økonomiske virkningene av kunst- og kulturnæringen.

Kristiansand og Arendal er de to viktigste sentrene for kunst- og kulturaktiviteter i Agder, og representerer størst verdiskaping direkte og indirekte. Det er en klar sammenheng mellom befolkningstetthet og økonomisk aktivitet i kunst- og kulturnæringen, med høyere verdiskaping og sysselsetting i de mer befolkede områdene. Kommunene Valle, Flekkefjord, Lyngdal har derimot de høyeste andelene av sysselsatte årsverk innenfor kunst- og kulturnæringen. Næringen er slik særlig viktig for de mindre sentrale kommunenes arbeidsmarked og bostedsattraktivitet. Kristiansand kommune har derimot også en relativt høy andel av sysselsatte årsverk innenfor kunst- og kulturnæringen. Kristiansands høye andel kan derimot forklares av kommunens urbane kvaliteter.

Av den totale økonomiske aktiviteten fra kunst- og kulturnæringen i Agder, fant omtrent 75 prosent sted i Agder. De resterende 25 prosentene tilfalt virksomheter utenfor Agder, hovedsakelig i Oslo, men også i andre større byer som Stavanger og Bergen. Dette indikerer en geografisk spredning av de økonomiske effektene av kunst- og kulturnæringen i Agder, og understreker næringens betydning både lokalt, regionalt og nasjonalt.

1. Om prosjektet

Denne rapporten presenterer en analyse av økonomiske ringvirkninger av kunst- og kulturnæringene i Agder. I analysene kommer det også frem egne resultater for Kristiansand og Arendal. Våre funn gir oversikt over:

3. Direkte sysselsetting og verdiskaping innen kunst og kultur, og
4. Økonomiske ringvirkninger fra denne næringen, dvs. verdiskaping og sysselsatte årsverk som følge av kjøp av varer og tjenester og produktenes verdiutvikling i verdikjeden.

I Regionplan Agder 2030 er det definert en målsetning om at tettheten av kunstnere og kulturarbeidere i Agder skal være den høyeste i landet utenfor Oslo. Den regionaløkonomiske analysen skal bidra til å dokumentere om målet er på vei til å bli nådd.

1.1 Hva er en regionaløkonomisk analyse?

En regionaløkonomisk analyse, eller ringvirkningsanalyse, viser hvordan virksomhetene i den aktuelle næringen sprer seg utover i økonomien, altså virksomhetenes kjøp av varer og tjenester, og da spesielt det som kjøpes 'lokalt' (her definert som Agder, herunder Kristiansand og Arendal). Økonomiske verdier fra en næring som kunst og kultur består dels av verdiskaping i egne virksomheter og dels verdiskapingen som genereres i andre virksomheter, enten i form av underleverandører eller som følge av at besøkende til kulturarrangementer også kjøper tjenester hos andre virksomheter på samme sted.

Hvilke virksomheter som inkluderes (og hvilke som utelates) har stor innvirkning på resultatene av de økonomiske beregningene. I kunst- og kultursektoren, som i stor grad består av mange små virksomheter med få ansatte og lav omsetning, vil store aktører som for eksempel strandfesten Palmesus AS, Kristiansand Dyrepark og Kilden ha stor innflytelse på resultatene. I motsatt ende finner vi en stor andel av kunstnerne som musikere, forfattere, billedkunstnere og skuespillere. Med sine ofte begrensede inntekter fra egne selskaper, vil disse aktørene få mindre innflytelse på resultatene.

Kunst- og kultursektoren består av mange ulike virksomheter der aktiviteten ikke alltid stemmer overens med hvilken bransjekode virksomheten er registrert med i Brønnøysundregistret. Kunst- og kultursektoren karakteriseres videre av en rekke enkeltmannsforetak. For disse virksomhetene er regnskapsdata ikke tilgjengelig til bruk i analysene. Denne rapporten viser dermed resultatene fra rundt 5 200 kunst- og kulturvirksomhetene hvor vi har regnskapsinformasjon for 800 av dem som er registrert som ASer i Brønnøysundregistrene.

Ringvirkningsanalyser deles typisk i direkte, indirekte og induuerte virkninger. I analyser av kulturarrangementer, reiselivsvirksomhet og andre besøks-/publikumsvirksomheter, inngår som regel ytterligere en effekt, kalt overrissingseffekten. Overrissingseffekter består av økt verdiskaping lokalt, for eksempel i varehandel og reiselivsrelaterte virksomheter, som skyldes tilreisende publikum. Vi har ikke regnet på overrissingseffekter i denne rapporten.

Når avkastninger og ringvirkninger fra kunst- og kultursektoren skal forstås i et samfunnsperspektiv, er det viktig å understreke at kunst og kultur har en egenverdi som går ut over økonomisk målbare resultater. Kunst- og kulturnæringene kan for eksempel gi positive effekter knyttet til humane, sosiale og kulturelle verdier. Videre kan virksomhetenes aktiviteter ha miljømessige effekter, trenge tilpasning av fysisk infrastruktur og ha «politisk» betydning. Et kulturarrangement kan engasjere mange frivillige som bidrar i både planlegging og gjennomføring, og som har stor personlig glede av dette, samtidig som det bygger sosiale nettverk mellom deltakerne. Å være tilskuer på et slikt arrangement, eller en annen kulturopplevelse, kan gi glede og nytte der og da, men også gi kunnskap, praktiske ferdigheter, kompetanse og stolthet som varer langt utover selve opplevelsen. Studien «Ringvirkninger av kulturelle arrangementer» som SØA og Oxford Research gjennomførte i 2023, viste at slike «ikke-økonomiske ringvirkninger» er vanskelig å måle. Det betyr ikke at disse effektene ikke er viktig for samfunnsutviklingen. Verdien av å ha et levende kunst- og kulturliv i Agder er sammensatt og kompleks.

1.2 Leserveiledning

For å kunne gjøre en god vurdering av de direkte og indirekte økonomiske konsekvensene av kunst og kultur på Agder er det avgjørende at vi først har en tydelig definert avgrensning av kunst og kulturnæringene. Definisjonen og avgrensning av næringen presenteres i kapittel 2. Kapittel 3 presenterer kunst- og kulturnæringens økonomiske betydning, målt i økonomisk verdiskaping og sysselsetting. I kapittel 4 beskrives metoden for hvordan ringvirkningsanalysen er gjennomført steg for steg.

2. Avgrensning av kunst- og kulturnæringen

I en regionaløkonomisk analyse er det viktig å forstå hvordan kunstnerøkonomien fungerer. Hvilke virksomheter som inngår i vår kartlegging, har stor innvirkning på resultatene av vår regionaløkonomiske analyse av kunst- og kulturnæringen. For å sikre kartleggingens validitet og reliabilitet er det derfor helt sentralt å være tydelig på hvilke næringer og type virksomheter som er tatt med, og hvilke som er utelatt. Virksomhetene i sektoren opptrer ikke i et vakuum, men deler kunnskap, arbeidskraft og forretningsrelasjoner med andre aktører i tilstøtende næringer. I forskningslitteratur og politiske styringsdokumenter blir kunstnerøkonomien ofte beskrevet som *blandingsøkonomi* eller *lappeteppeøkonomi* (Berge m.fl., 2021, Nordisk Ministerråd, 2021, Rambøll Consulting, 2021). For eksempel kan en skuespiller få tilskudd til å utvikle et teaterstykke for så å selge visninger av det ferdige stykket til private og offentlige visningsarenaer. Den samme skuespilleren kan på samme tid være engasjert i et filmprosjekt, ha inntekter fra royalties og undervise på kulturskolen.

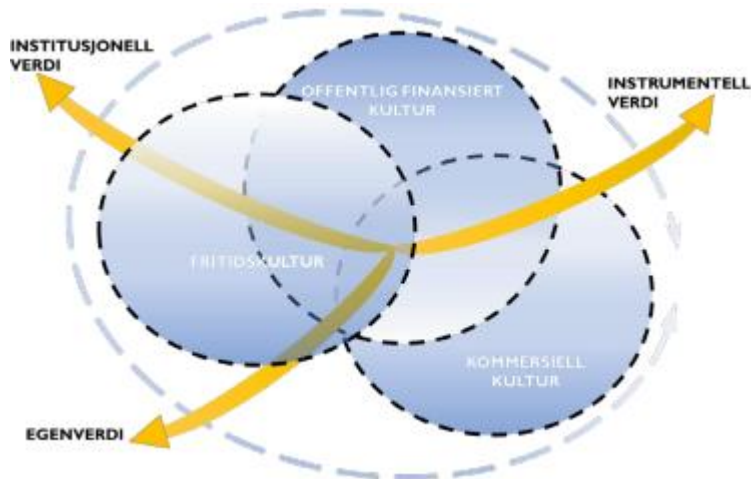
Kunst- og kulturaktørene samhandler i verdikjeder som består av virksomheter av ulik art. Hvor langt ut i verdikjeden kartleggingen gjøres, påvirker resultatene av ringvirkningsanalysene. Pengestrømmene i kunstnerøkonomien kan ta mange retninger fra utvikling av kunst- og kulturtilbud, til tilbudet når publikum.

2.1 Økosystemperspektiv på kunst- og kulturnæringene

En inngang til å forstå kunst- og kulturnæringen er økosystemperspektivet som beskriver hvordan virksomhetene opererer i et nært samspill med andre aktører. Disse kan være virksomheter fra andre næringssektorer, virkemiddelapparat, lokale og nasjonale myndigheter og publikum. Noe av virksomhetenes aktivitet og samhandling skjer i lokalmiljøet, mens andre deler kan være nasjonalt og i noen tilfeller internasjonalt orientert. For eksempel kan en kunstner ha en visning eller forestilling på en scene i Agder, samtidig som at hen kan motta tilskudd ordninger som Kulturdirektoratet forvalter. I vår analyse av økonomiske ringvirkninger har vi, i henhold til mandatet for oppdraget, prioritert ringvirkninger som materialiseres i Agder.

Kulturelle økosystem kan deles inn i tre overlappende og sammenhengende sfærer: fritidskulturlivet, offentlig finansiert kultur og kommersiell kultur (Holden, 2015), illustrert i figuren under.

Figur 1: Kulturelle økosystems overlapp

Kilde: Samfunnsøkonomisk-Analyse og Oxford Research, 2023

Fritidskultur er den første sfæren i modellen. Fritidskultur initieres og drives av amatører, frivillige og andre personer. Frivilligheten er en arena for påvirkning og samfunnsdeltakelse, og utgjør en grunnleggende del av menneskers liv og virke. Gjennom frivillighet skapes engasjement, fellesskap, inkludering, samt kulturell og demokratisk forståelse. Aktører som er engasjerte i fritidskultur, finner sammen i en felles interesse for å skape, formidle eller utøve kultur. Felles interesse er viktigste drivkraft bak engasjementet. I forskjellig grad er enkeltinitiativene og etablerte lag og foreninger avhengige av at det offentlige bidrar til aktiviteten i form av prosjekttilskudd eller tilgang til infrastruktur (eksempelvis kulturhus, øvingslokaler i fritidsklubber eller bibliotek).

En stor del av kunst- og kulturtilbudet i Agder er det offentlige finansierte tilbudet, som er den andre sfæren i modellen. Mye av aktiviteten handler om tilrettelegging av formidling av lokal, regional og nasjonal kunst- og kultur gjennom ordninger som Den kulturelle skolesekken/spaserstokken, kulturrulator, byfester og liknende. Det er også flere kommuner som sammen med fylkeskommunale og nasjonale tilskuddsordninger bidrar til å finansiere visningsarenaer som scener/kulturhus og museum. Hva som regnes som offentlig kultur bestemmes gjennom offentlig saksforvaltning og politiske avgjørelser.

Den tredje og siste sfæren er det kommersielle kulturlivet. Dette er tilbud i form av tiltak, prosjekter eller arrangement som drives av næringsaktører. Eksempler på slike tilbud kan være strandfesten Palmesus, forestillingene i Kristiansand Dyrepark, privateide konsertscener og gallerier. Innbyggere og tilreisende som forbrukere og publikummere har siste ord når det gjelder hvilke kommersielle kulturtilbud som er bevaringsverdige.

Kommersiell kultur ikke har livets rett om den ikke lar seg finansiere gjennom markedsinntekter. Det er dermed innbyggere og tilreisende som publikummere og brukere som avgjør om disse tilbudene er bevaringsdyktige.

Siden økosystemperspektivet åpner opp for mange gråsoner av hvem som inngår i kunst- og kulturnæringene, er en transparent avgrensning viktig. En sentral del av kunnskapsutviklingen har nettopp handlet om å definere og kartlegge hvilke næringer og virksomheter som inngår i kunst- og kulturnæringene. Forskningsmiljøer i ulike land har gjerne ulike tilnærminger til definisjon av næringen. Hvilke typer virksomheter som inkluderes i kartlegginger vil med det variere. Hva og hvordan man benevner næringen kan være en første indikasjon på hvilke virksomhetstyper en inkluderer i definisjonen/avgrensingen. Storbritannias myndigheter har gjennom Department for Culture, Media and Sports (DSMC) for eksempel etablert en definisjon som har satt rammen for landets økonomiske analyser av kreative næringer siden helt tilbake til 1990-tallet. Definisjonen, som første gang ble brukt i en kartlegging i 1998, viser til en liste av underkategorier av ulike virksomhetstyper, der hver type blir kartlagt næring for næring (British Council, 2010).

Også blant de norske forskningsmiljøene er det ulike avgrensinger av kunst- og kulturnæringene i de mange nasjonale og regionale kartleggingene av sektoren. Røyseng (2011) viser til at «kulturnæringer, kreative næringer, opplevelsesøkonomi/-industri, kulturbasert næringsutvikling og kulturelt entreprenørskap» beskriver mer eller mindre samme fenomen. For politiske ordninger rettet mot kreativ næring i Norge, er det fortsatt ulike meninger om hvilke bransjer og type virksomheter som bør inngå i kulturell og kreativ næring (Haugsevje m.fl., 2020).

Tidligere forskning, inkludert egen forskning på økonomiske ringvirkninger, har vist at næringsliv innenfor kunst- og kultur ikke kan defineres som en homogen, logisk og klart definert sektor, som enkelt kan beskrives med statistikk (Samfunnsøkonomisk analyse og Oxford Research, 2023). Det er det flere grunner til. For det første er kultur ikke et resultat av en økonomisk sektor som består av et spesifikt sett av produkter eller tjenester, enten det gjelder produksjon eller formidling. Kulturaktiviteter går ofte på tvers av flere økonomiske sektorer (for eksempel industri, tjenester, kommunikasjon og handelssektorer osv.). For det andre omfatter kultur ulike sosiale praksiser som i dag er anerkjent som kulturelle innenfor en spesifikk gruppe. Til og med i disse gruppene er definisjonen av kunst- og kultursektoren plastisk.

Felles for de mange benevnelsene av sektoren er imidlertid at de representerer ulike innganger til å fange opp samvirket mellom kunst og kultur på den ene siden og næringsvirksomhet på den andre. I denne rapporten brukes begrepet *kunst- og kulturnæringen*. Med å bruke denne benevnelsen, uttrykkes det at fokus i kartleggingen er på aktiviteter som inngår i økonomien som selvstendige salgsenheter (musikk, bok, film,

teater, festivaler, opplevelsesparker osv.) og når opplevelser blir anvendt som en merverdi for å øke salget av tradisjonelle produkter og tjenester.

2.2 Næringssektorene

Vi tar utgangspunkt i samme utvalgsmetode som OECD og ESSnet-Culture¹. ESSnet-Culture foreslår et rammeverk for kulturstatistikk som er organisert i ti kulturnæringer og seks kulturaktiviteter. Hver av næringssektorene er satt sammen av et sett med praksiser, aktiviteter eller kulturelle produkter sentrert om en type uttrykk som er anerkjent som kunstnerisk. Tabellen under viser de ti kunst- og kulturnæringene i ESSnet-Culture sitt rammeverk. Vi har fylt ut tabellen med eksempler på virksomheter i Agder.

Næringssektor	Virksomhetstyper	Eksempler på virksomheter
Kulturarv	Museer, kulturminne	Kanonmuseet, Botanisk, Lindesnes Fyr, Setesdalsbanen
Arkiver	Arkiv	Arkivsenter Sør,
Bibliotek	Folkebibliotek	De kommunale folkebibliotekene
Bok og presse	Aviser, forlag	Fedrelandsvennen, Aksel, Portal Forlag, Gaute Heivoll
Visuell kunst	Billedkunstnere, gallerier, grafiske verksted	Erik Pirolt, Galleri Bi-Z, Setesdalstrykk, Bjorvann o'Co, Bomullsfabrikkens kunsthall
Scenekunst	Teater og konserthus/Scener, teaterkompanier, Kulturhus	Kilden teater og konserthus, Agder teater, Buen Kulturhus, Posehaven,
Audiovisuell og multimedia	Musikk, lydstudio, film- og tv-produksjon, radio og blogging, konsertarrangører	Annbjørg Lien, Gamlebyen Lydstudio, Live Production, Dokufilm AS Søgne, Dirty Old Town
Arkitektur	Arkitekturkontorer	Novo Arkitekter, Trollvegg arkitektstudio, Alpha Arkitekter, Halvorsen Arkitekter
Reklame	Reklamebyråer	Sørlandsreklame AS, Aptum AS
Kunsthåndverk	Produksjon og salg av brukskunst, sølvsmier	Elins Klær og Hatter, Mandal veveri, Fjære keramikk

¹ European Statistical System Network on Culture (ESSNet-Culture) er et nettverk av nasjonale eksperter som har som mål å utvikle kunnskap om kulturstatistikk i Europa. Det europeiske rammeverket for kulturstatistikk fungerer som grunnlag for produksjon av sammenlignbare data over hele EU.

Annet	Spesialtilfellet med Dyreparken og musikere, kunstnere mv. som ikke hører inn under andre relevante næringskoder	Kristiansand Dyrepark AS
--------------	--	--------------------------

I OECDs rammeverk er imidlertid følgende næringer ikke inkludert:

- generell systemprogramvare eller applikasjonsprogramvareaktiviteter;
- informasjonsaktiviteter (telekommunikasjon);
- fritidsaktiviteter (spill, underholdningsaktiviteter, gambling etc.) og turisme;
- naturreservater, dyreparker og botaniske hager;
- produksjon av dekorative produkter (keramikk, smykker etc.).

I motsetning til OECD har vi i våre analyser inkludert Kristiansand Dyrepark (som vist i tabellen over). Det har vi gjort fordi en stor andel av deres omsetning, særlig i sommermånedene, knyttes til underholdning gjennom parkens mange teaterscener. I ringvirkningsanalysene er dyreparken plassert i næringssektoren «annet». I analysene har det ikke vært mulig å isolere underholdningsdelen til Kristiansand Dyrepark, slik at her inngår all aktivitet knyttet til deres virksomhet.

Basert på relevant litteratur og tidligere studier av kunst- og kulturnæringen definerer vi 61 femsiffer NACE-koder som er direkte tilhørende i kunst- og kulturnæringen.² For Agder identifiserer vi da nærmere 5 500 virksomheter i disse næringskodene. Fra tidligere forskning som inkluderer regnskapsdata fra Brønnøysundregistrene, vet vi at virksomhetenes egen plassering under næringskode kan være tilfeldig. Noen bedrifter har for eksempel plassert sin virksomhet i en tilfeldig valgt NACE-kode da de registrerte virksomheten i Brønnøysundregistrene. I tillegg er det noen virksomheter som endrer fokus i tiden etter registrering, men som likevel unnlater å oppdatere bransjetilhørighet i Brønnøysundregistrene. Det betyr at listen med 5 500 virksomheter måtte gjennomgå for å luke ut aktører som denne ringvirkningsanalysen ikke skal omfatte. Eksempler på slike selskaper er profilselskaper, matprodusenter og liknende.

Med utgangspunkt i kjennskap til næringen og regionen, samt gjennomgang av utvalgte hjemmesider for virksomheter, har vi vurdert at om lag 300 virksomheter av den opprinnelige lista av virksomheter, ikke er relevante for en analyse av kunst- og kulturnæringen i Agder. Vårt utvalg av virksomheter, definert som direkte tilhørende i kunst- og kulturnæringen, er dermed om lag 5 200 virksomheter fordelt på de ti ulike delene av næringen slik den er skissert og definert av OECD ESSnet-Culture. Av de 5

² Se fullstendig oversikt over relevante NACE-koder i kapittel 4

200 kunst- og kulturvirksomhetene, har vi regnskapsinformasjon for 2022 for 800 av dem.

De resterende 4 400 virksomhetene har vi ikke regnskapsinformasjon for. Denne gruppen virksomheter er primært selvstendig næringsdrivende og ikke regnskapspliktige, samt at en del av dem er kommunale virksomheter, foreninger mv. Kapittel 4.2.2 viser hvordan verdiskapingen i disse virksomhetene er estimert.

3. Økonomiske ringvirkninger

I dette kapitlet presenterer vi den økonomiske betydningen, målt i økonomisk verdiskaping og sysselsetting, av kunst- og kulturnæringen i Agder. Kunst- og kulturnæringen i Agder består av **5 200 virksomheter**. Disse virksomhetene representerer en **verdiskaping på 5,4 mrd. kroner (2022)** og **sysselsetter 6 500 årsverk** direkte og indirekte. Nedenfor redegjør vi nærmere for hvordan vi har beregnet den økonomiske betydningen samt hvordan den fordeler seg på både næring og geografi.

3.1 Den direkte og indirekte betydningen av kunst og kultur

I denne analysen benytter vi et velkjent metodisk rammeverk fra ringvirkningsanalyser av andre næringer og enkeltvirksomheter. I ringvirkningsberegninger skilles det mellom to typer av økonomiske virkninger eller betydning:

- Aktivitet som **direkte** kan tilskrives kulturnæringen
- Aktivitet som **indirekte** følger av kulturnæringens aktiviteter

Utgangspunktet for analysen av de økonomiske virkningene er verdiskapingen og sysselsettingen som skjer *direkte i kunst- og kulturnæringene*. Slik vi drøfter i kapittel 2 er det mange muligheter for å definere og avgrense næringen. Vi har lagt oss tett opp til OECD og ESSnet-Culture sin ti-deling av kunst- og kulturnæringen.

Verdiskapingen omfatter altså den merverdien som tilføres produktet eller tjenesten gjennom produksjonsprosessen i virksomheten, dvs. differansen mellom prisen på innsatsvarene og prisen i sluttmarkedet. Den økonomiske verdiskapingen er da «avlønningen» til sysselsatte og kapital.³ Merk her at vi ser på den økonomiske verdiskapingen. Eventuelle andre verdier som skapes ut over de økonomiske drøftes ikke i denne rapporten. Se mer utdypende forklaring i boks 1.

Økonomisk verdiskaping ikke er et mål i seg selv, men er viktig for å finansiere og sikre vår velferd (i bred forstand). Dette innebærer at det er velferden som er målet, mens den økonomiske verdiskapingen er et middel for å nå dette målet.

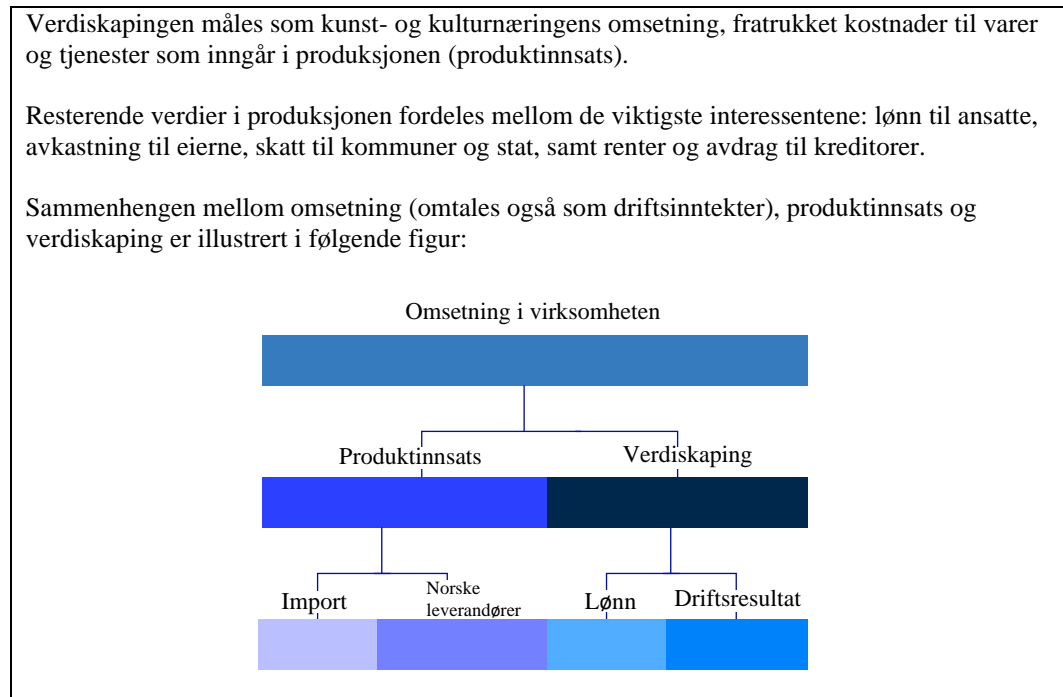
Sysselsetting er vår andre indikator for økonomiske ringvirkninger. Vi benytter **sysselsatte årsverk** for å gi et mest mulig presist bilde av den faktiske arbeidsinnsatsen kunst- og kulturnæringen representerer. Dette er spesielt viktig i analyser av kunst- og

---

³ Det vil si de viktigste interessentene: lønn til de ansatte, skatt til kommuner og stat, renter til kreditorer og avkastning til eierne.

kulturnæringen som består av mange selvstendige kunstnere og musikere, og som ikke nødvendigvis har kunsten som sin primære inntektskilde.

Boks 1: *Kort om verdiskaping og ringvirkningsanalyser*

Sysselsatte årsverk beregnes for den enkelte virksomhet basert på rapporterte lønnskostnader og faktisk lønn per årsverk i den enkelte næring. For virksomheter uten tilgjengelig regnskapsinformasjon estimeres antall årsverk basert på selskapsform, antall lønsmottakere og gjennomsnittlige årsverk per lønsmottaker fra virksomheter i samme næring. Enkeltpersonforetak uten regnskapsinformasjon er et særtilfelle i våre beregninger. Vi vet hvilken næring de opererer i, men vi vet ikke om eieren bruker virksomheten til en heltidsjobb, deltidsjobb eller om det er en inaktiv virksomhet uten økonomisk aktivitet. Altså, arbeidsinnsatsen i enkeltpersonforetaket kan være mellom null og 100 prosent. Derfor legger vi til grunn at enkeltpersonforetak uten regnskapsinformasjon har halvparten av arbeidsinnsatsen (stillingsprosenten) som tilsvarende virksomheter i samme næring med regnskapsinformasjon.

Se mer om hvordan vi tilnærmer oss verdiskaping og sysselsetting for selvstendige, samt hvordan vi beregner ringvirkninger i kapittel 4.

Virksomhetene definert innenfor kunst og kulturnæringen skaper også aktivitet i andre deler av økonomien gjennom kjøp av varer og tjenester. Det er disse ringvirkningene vi omtaler som **indirekte virkninger**, og de oppstår som følge av virksomhetenes daglige drift for å tilby kunst og kultur til befolkningen.

Som en tommelfingerregel har arbeidsintensive virksomheter, slik som i kunst og kulturnæringene, relativt høye *direkte virkninger*, mens kapitalintensive virksomheter som regel har større *ringvirkninger (indirekte virkninger)*.

De indirekte virkningene består av leverandører av varer og tjenester inn til kunst og kulturnæringene. Altså, dette er skuespillere som leier seg inn til forestillinger, lyd og lysleverandører, teknikere, renhold, kantine mv. Leverandørene befinner seg både i Agder, men også som vi skal se i stor grad utenfor Agder. Lokaliseringen utenfor Agder, og med relativt stor avstand til virksomhetene leverandørene leverer sine varer og/eller tjenester til, kan forklares med at mange skuespillere, musikere, lydteknikere og andre tjenesteytere ønsker å bo og leve i urbane strøk samt hvor det er andre lignende virksomheter lokalisert. Derfor er det en opphoping av denne typen virksomhet i og rundt de største byene, som så selger sine tjenester over lange avstander.

I mange analyser av økonomiske ringvirkninger er det vanlig å beregne det som kalles for induerte virkninger (eller konsumvirkninger)⁴ og overrislinger⁵. I denne analysen av kunst- og kulturnæringene i Agder inngår ikke disse virkningene. Induserte virkninger gir i dette tilfellet ikke mening å beregne, da det over tid forventes full sysselsetting og at de som omfattes av de induerte virkningene ville fått alternativt arbeid dersom kunst- og kulturnæringen i Agder hadde 'forsvunnet over natta'.

Overrislinger inngår heller ikke i våre beregninger. Dette handler om at metoden er for ressurskrevende å gjennomføre. Dermed vil våre beregninger til en viss grad undervurdere de samlede økonomiske ringvirkningene av kunst- og kulturnæringen i Agder.

---

⁴ Induserte virkninger (konsumvirkninger) skapes av at inntekter ansatte og eiere i de direkte og indirekte delene av beregningen benyttes til konsum og investeringer (helt eller delvis lokalt), som igjen bidrar til verdiskaping og sysselsetting. Dette er en type forsterkningsmekanismer. Men, så lenge det antas full sysselsetting, noe som gjøres her, vil en eventuell økning i kunst- og kulturnæringen motsvares av en reduksjon i andre deler av økonomien. 'Ringvirkningen' for norsk økonomi blir dermed null. Den induerte virkningen kan like fullt representere en lokaløkonomisk effekt for Agder.

⁵ Overrislingseffekter beregnes typisk av kulturelle arrangementer. Arrangementet eller virksomheten (museet mv.) tiltrekker seg publikum fra utenfor Agder. Overrislinger består dermed av økt lokal omsetning i for eksempel varehandel, overnatting og andre reiselivsrelaterte virksomheter fra tilreisende publikum.

3.2 Resultater for Agder

Det befinner seg om lag 5 200 virksomheter innenfor de ti ulike delene av kunst- og kulturnæringen i Agder, jf. tabell 3.1. De fleste virksomhetene befinner seg innenfor det vi kaller for 'audiovisuell og multimedia' som omfatter musikere, radio og fjernsyn, film (produksjon, etterarbeid og framvisning), programvare og dataspill, samt blogging. Om lag 1 300 av virksomhetene er musikere (selvstendige og større selskaper). Den nest største delen målt i antall virksomheter er 'visuell kunst' som omfatter primært fotografer og billedkunstnere, design samt trykking og gallerier.

De største virksomhetene målt i antall ansatte er Vest-Agder Museet IKS (kulturarv), Kilden (scenekunst), Kristiansand Dyrepark (annet) og Fædrelandsvennen (bok og presse).

Til sammen representerer kunst- og kulturvirksomhetene i Agder en direkte verdiskaping på nærmere 3,2 milliarder kroner per 2022 og 4 600 sysselsatte årsverk, jf. figur 3.1 og 3.2.

Størst innslag av kunst- og kulturvirksomhet finner vi i Kristiansand og Arendal målt i direkte og indirekte verdiskaping. De to kommunene huser de to største byene og slik også de to områdene i Agder med størst kunde grunnlag for kunst og kultur i egen kommune. Vi diskuterer de to kommunenes innslag av kunst- og kulturnæring spesifikt i kapittel 3.3 og 3.4.

Lindesnes og Grimstad (begge med om lag 140 millioner kroner i direkte verdiskaping) følger som de to kommunene etter Kristiansand og Arendal med størst direkte verdiskaping i kunst- og kulturnæringen. Desto lavere befolkning, desto lavere er den beregnede verdiskapingen og sysselsettingen. Samtidig, her er også befolkningen og den totale sysselsettingen lavere, slik at andelen sysselsatte i kunst og kultur ikke er noe lavere enn i mer sentrale strøk. Høyest andel utgjør den direkte sysselsettingen i Valle kommune (6,0 prosent), Flekkefjord og Lyngdal (begge 4,8 prosent) samt Kristiansand (5,1 prosent). Sistnevnte avviker fra de øvrige i at de er den mest folkerike kommunen i Agder, og med det tiltrekker seg kunst- og kultursysselsetting gjennom byens urbane kvaliteter.

I 2021 var det om lag 126 000 sysselsatte årsverk i Agder.⁶ Dermed utgjør kunst- og kulturnæringen direkte om lag 3,7 prosent av de sysselsatte årsverkene i fylket. Dette er noe mer enn overnatting- og serveringsvirksomhet (3,1 prosent, eller om lag 4 000) og

---

⁶ Beregnet basert på SSB: Tabell: 11713, hvor vi antar samme forhold mellom sysselsatte og årsverk per næring som nasjonalt også i Agder. Da omregnes sysselsatte til årsverk og en total på i underkant av 126 000 årsverk for Agder.

jordbruk, skogbruk og fiske og fangst (til sammen 2,5 prosent, eller om lag 3 300 årsverk) samme år.

Tabell 3.1

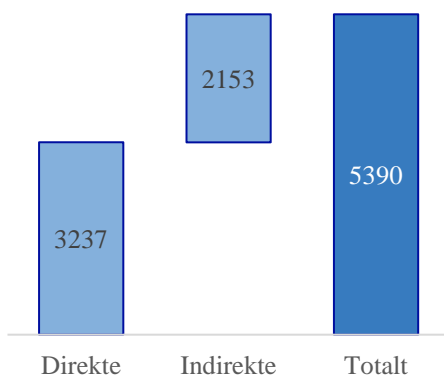
Direkte definerte virksomheter, sysselsetting og verdiskaping (tusen kroner) fordelt på kunst- og kulturnæringene i Agder, per 2022.

	Virksomheter	Verdiskaping	Årsverk
Arkitektur	148	176	157
Arkiver	3	20	34
Arv	76	561	947
Audiovisuell og multimedia	1 937	490	851
Bibliotek	27	198	187
Bok og presse	492	555	455
Kunst-håndverk	78	33	58
Reklame	448	268	321
Scenekunst	627	316	550
Visuell kunst	1 311	367	637
Annet	33	243	422
Totalsum	5 180	3 227	4 646

Kilde: SØA

Figur 3.1

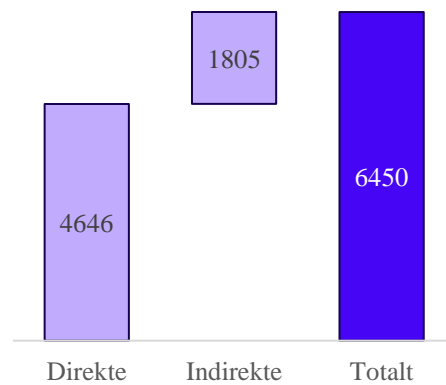
Verdiskaping, ringvirkninger. Tusen kroner, per 2022

Kilde: SØA

Figur 3.2

Årsverk, ringvirkninger. Per 2022.

Kilde: SØA

Betydningen av kunst- og kulturnæringen kan slik være minst like stor i de mindre sentrale områdene hvor de absolutte størrelsene på de økonomiske ringvirkningene er lavere, men der andelen er høyere og næringen slik spiller en viktigere rolle for lokal sysselsetting og bosetting.

Som nevnt ser vi på regnskapene og de økonomiske virkningene fra kunst- og kulturnæringen i 2022. Året 2022 var delvis preget av restriksjoner i forbindelse med Covid-19 pandemien som medførte store begrensninger på befolkningens mulighet til å ta del i kunst og kulturlivet fra og med mars 2020. Like fullt var sysselsettingen og verdiskapingen innenfor nasjonalregnskapsnæringen kunst, kultur og underholdning tilbake på nivåer minst like høye for både verdiskaping og sysselsetting i 2022, som før pandemien. Selv om 2022 var delvis preget av restriksjoner i forbindelse med pandemien, er det vår vurdering at 2022 var et tilnærmet normalår sammenlignet med årene før pandemien.

Kunst- og kulturvirksomhetene i Agder representerer om lag 3,2 mrd. kroner i indirekte verdiskaping og 1 800 indirekte sysselsatte årsverk per 2022, jf. figur 3.1 og 3.2. Som nevnt innledningsvis er dette verdiskaping og sysselsetting hos leverandørene til næringen. De indirekte virkningene er beregnet i SØAs ringvirkningsmodell SARMOD. SARMOD hensyntar leverandører til kunst- og kulturvirksomhetene i fem ledd, import fra utlandet og fra utenfor Agder. Se kapittel 4 for nærmere beskrivelse av metoden.

De indirekte virkningene sprer seg til alle deler av norsk næringsliv, jf. figur 3.3. Mest indirekte virkninger tilfaller bygg, anlegg og eiendomsforvaltning og faglig vitenskapelig tjenesteyting. Det er også en del innslag av både IT, forsikring, transport og annen tjenesteyting.

Den samlede sysselsettingen direkte og indirekte, utgjør 4,2 prosent av de sysselsatte årsverkene i Agder i 2022. Sysselsettingen innenfor kunst- og kulturnæringen utgjør størst andel av sysselsatte årsverk i Valle kommune med 6,1 prosent. Tar vi med de indirekte nærmer Kristiansand seg Valle med 5,9 prosent av de sysselsatte årsverkene direkte eller indirekte knyttet til kunst- og kulturnæringene. Videre har Lyngdal (5,0 prosent) og Flekkefjord (4,9 prosent) de høyeste innslagene av årsverk innenfor kunst- og kulturnæringene målt som andel av samlet sysselsetting.

Kunst- og kulturnæringen i Agder skaper ringvirkninger både i og utenfor eget fylke. De direkte virkningene befinner seg per definisjon i sin helhet i Agder. De indirekte virkningene sprer seg derimot også ut over Agder, jf. figur 3.4. Av de 2,1 milliarder kronene i indirekte verdiskaping, tilfaller 775 virksomheter i Agder. Det betyr at om lag

36 prosent av den indirekte verdiskapingen skjer i Agder, og de resterende 64 prosentene utenfor Agder.⁷

Den indirekte verdiskapingen utenfor Agder leveres hovedsakelig fra de større byene. Oslo er den kommunen i Norge med tredje størst verdiskaping knyttet til kunst og kulturnæringen i Agder med en verdiskaping på like i overkant av 400 millioner kroner. Dette er 400 millioner kroner som utelukkende skjer hos leverandører til kunst- og kulturvirksomhetene i Agder. Typisk vil dette være skuespillere, musikere, lydteknikere og andre støttetjenester som både befinner seg i og utenfor det vi definerer som kunst- og kulturnæringer. Det er i tillegg en del indirekte verdiskaping som skjer i Stavanger og Bergen. Ser vi alle økonomiske virkninger samlet, tilfaller om lag 75 prosent av verdiskapingen Agder fylke.

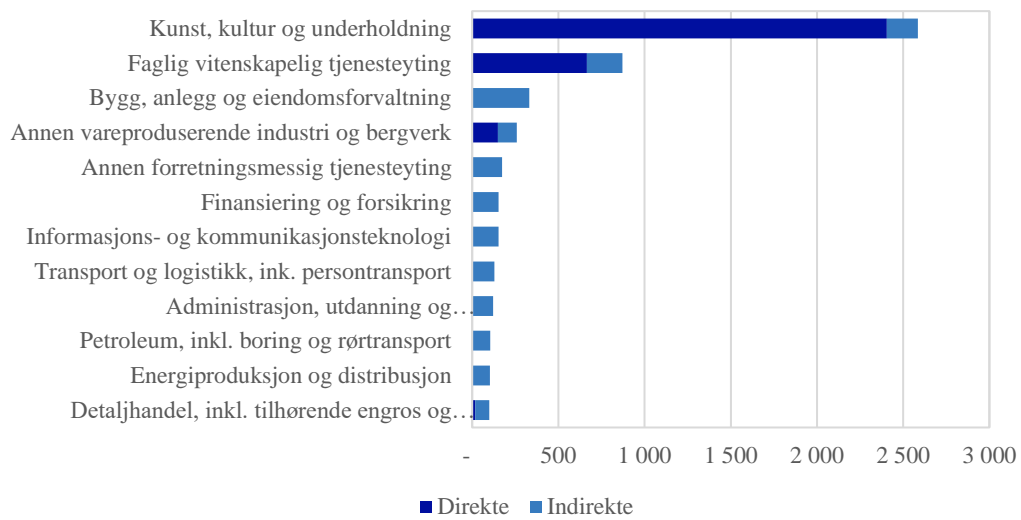
Se kapittel 4 for nærmere beskrivelser av hvordan de indirekte virkningene fordeles på ulike kommuner.

---

⁷ De indirekte virkningene fordeles på kommuner som følger. Utgangspunktet er den indirekte verdiskapingen i næring J og kommune X i Agder. Verdiskapingen fordeles i henhold til den geografiske avstanden mellom kommune X og alle andre kommuner i Norge, samt alle kommuners sysselsettingsandel innenfor næring J. Desto høyere sysselsettingsandel kommunene har, desto større andel får den av den indirekte verdiskapingen. Samtidig, desto lengre geografisk avstand det er mellom kommune X og 'mottakskommunen', desto lavere andel av den indirekte verdiskapingen tilfaller den aktuelle kommune.

Figur 3.3

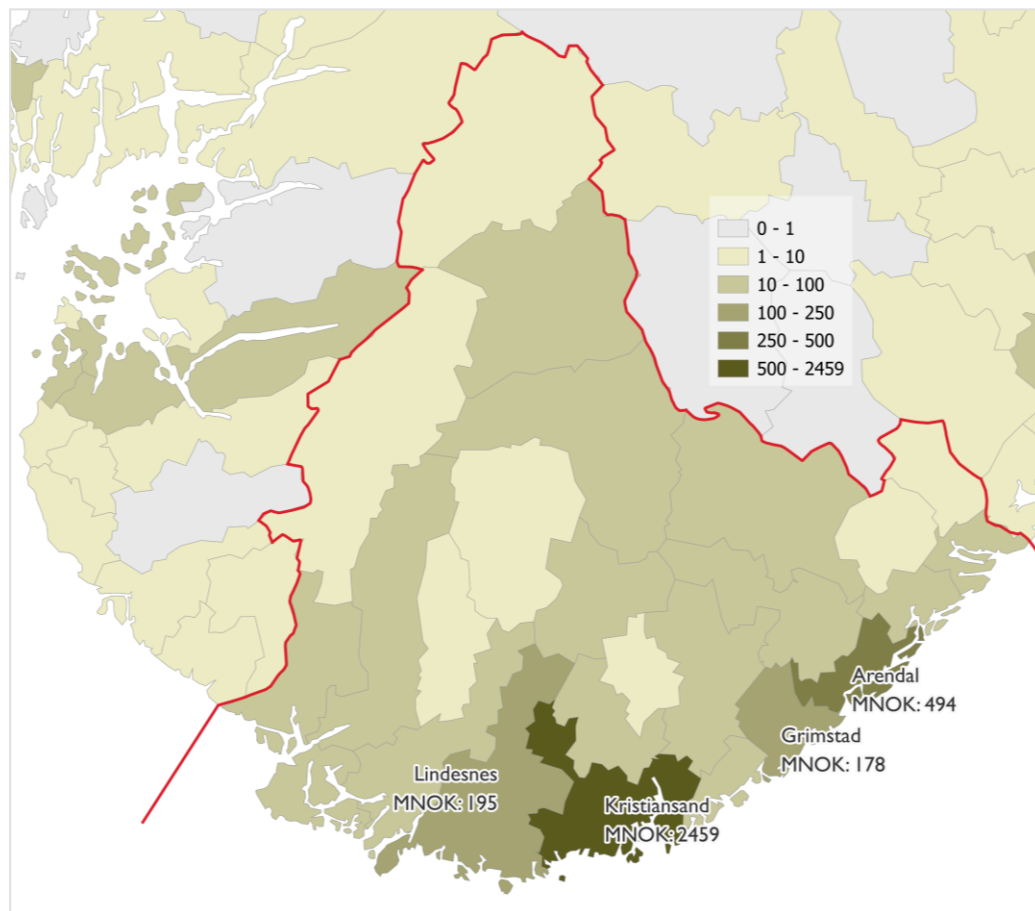
Næringsfordeling direkte og indirekte virkninger. Verdiskaping (mill. kroner), 2022.

Kilde: SØA

Figur 3.4

Geografisk fordeling ringvirkninger, verdiskaping (mill. kroner) i 2022.

Kartgrunnlag: Kartverket ©
Kilde: SØA

3.2.1 Utvikling over tid

Vi benytter historisk sysselsettings-⁸ og produktivitetsutvikling⁹ (verdiskaping per timeverk) for å studere de ti kunst- og kulturnæringene i Agder de siste 15 årene, jf. figur 3.5 og 3.6 både når det gjelder sysselsetting (årsverk) og verdiskaping.

Sysselsatte årsverk har økt med om lag én prosent per år i perioden 2008-2022. Scenekunst hadde en sterk vekst, spesielt etter 2011 med etableringen av Kilden i 2012, jf. figur 3.6. Virksomheter innenfor audiovisuell og multimedia har også sett en sterk vekst fra rundt 2016. Bok og presse har hatt en jevn nedgang i sysselsatte årsverk.

Verdiskapingen innenfor kunst- og kulturnæringene samlet er derimot *reduert* med 0,4 prosent per år i perioden 2008-2022. Verdiskapingen direkte lokalisert i kunst- og kulturnæringene i Agder var 3,4 mrd. kroner i 2008, kontra 3,2 i 2022, jf. figur 3.5. Vi drøfter trolige årsaker til denne nedgangen under.

Vi anslår historiske ringvirkninger fra kunst- og kulturnæringene i Agder under forutsetningen om stabile forholdstall mellom ringvirkninger og den direkte økonomiske aktiviteten bakover i tid som det vi har sett for 2022. I 2022 skapte ett sysselsatt årsverk i kunst- og kulturnæringen indirekte 0,4 årsverk i andre næringer i og utenfor Agder. En direkte sysselsetting på i overkant av 4 000 årsverk i Agder i 2008 tilsier ytterligere 1 600 årsverk indirekte og da en samlet sysselsetting på om lag 5 600 årsverk i og utenfor Agder for 2008, jf. figur 3.5.

Tilsvarende ville kunst- og kulturnæringen i Agder representert en direkte verdiskaping på 3,4 mrd. kroner i 2008, som i tillegg ville utløst om lag 2,3 mrd. kroner i indirekte verdiskaping. Den samlede verdiskapingen direkte og indirekte fra kunst- og kulturnæringene i Agder i 2008 ville dermed vært på om lag 5,7 mrd. kroner, jf. figur 3.5. Beregningene for 2008 forutsetter at innkjøpene fra kunst- og kulturnæringene har samme karakter og omfang som det vi ser i 2022, noe vi anser som rimelig.

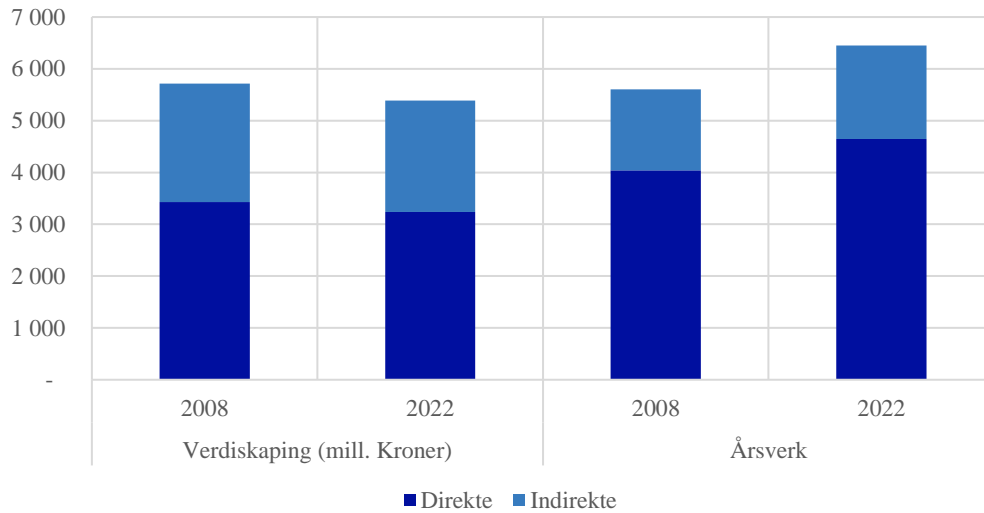
---

⁸ For den mest detaljerte næringsinndelingen fra registerbasert sysselsettingsstatistikk (SSB: Tabell: 13470)

⁹ Definert som bruttoprodukt (eller verdiskaping) per utførte timeverk for kulturell virksomhet fra Nasjonalregnskapet (SSB: Tabell: 09170 og 09174). Vi har korrigert for brudd i tidsserien i bruttoprodukt i 2016 av Nasjonalregnskapet (SSB) som følger av omleggingen av beregning av lønnskostnader i forbindelse med ny A-melding i 2016. Vi legger til grunn veksten før og etter 2016, og antar at veksten fra 2015-2016 er et gjennomsnitt av veksten i året før og etter. Vi legger videre til grunn at produktivitetsutviklingen i næringen i Agder, Kristiansand og Arendal ikke avviker fra næringen ellers i landet.

Figur 3.5

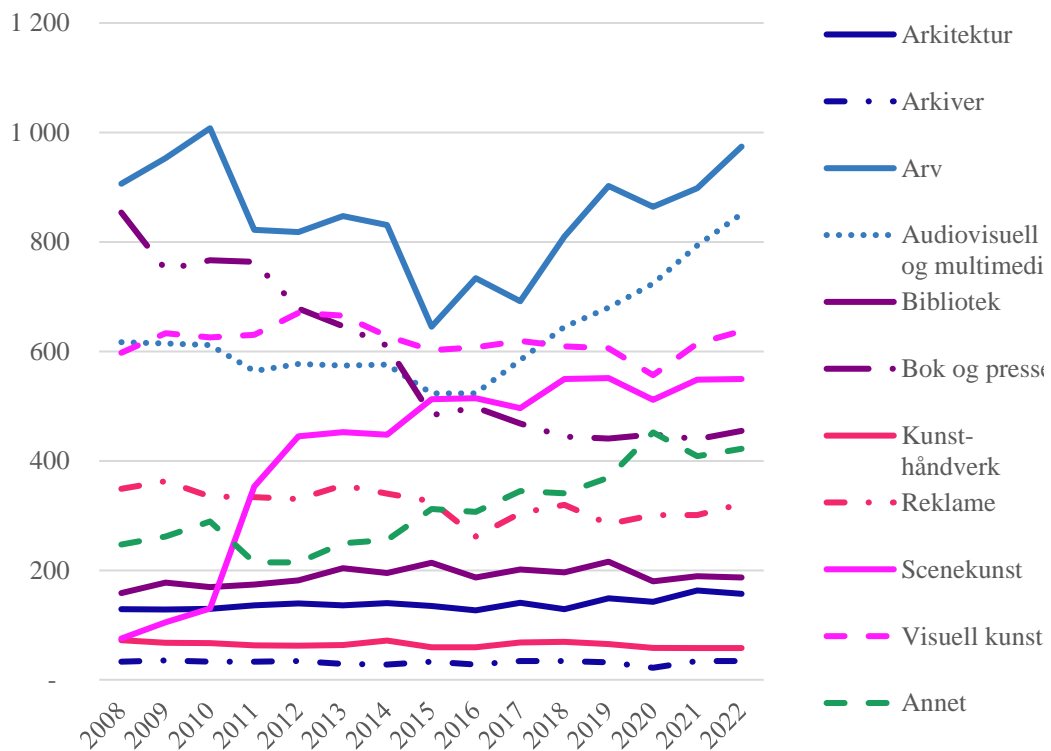
Direkte sysselsatte årsverk og verdiskaping (mill. kroner) innenfor kunst og kulturnæringene i Agder. 2008 og 2022.

Kilde: SØA

Figur 3.6

Direkte sysselsatte årsverk innenfor kunst og kulturnæringene i Agder. 2008-2022.

Kilde: SØA

Den svake utviklingen i verdiskaping kan forklares av den manglende produktivitsveksten i næringen.¹⁰ Vi vet at utførte timeverk (arbeidsinnsatsen) øker i perioden 2008-2022 samlet, jf. figur 3.7 for næringen totalt. Samtidig er *verdiskapingen per timeverk* redusert med om lag syv prosent. Verdiskapingen har derfor vokst relativt mindre enn sysselsettingen. Verdiskapingen (som er et inntektsbegrep) ble betydelig redusert i 2020 som følger av covid-19 pandemien, men løftet seg kraftig i 2021 og 2022. Næringen hadde også i perioden fra 2008 og fram til pandemien en negativ produktivitsutvikling selv med noe forbedring fra 2012 til 2015, jf. figur 3.7.

Den svake *verdiskapingsutviklingen* materialiserer seg i form av en *svak reallønnsutvikling innenfor kunst- og kulturnæringene*. Reallønna har stått tilnærmet stille de siste 15 årene, med en økning på 0,1 prosent per år i gjennomsnitt i perioden 2008-2022 for kunst og kulturnæringene. Ser vi på forholdet til næringslivet for øvrig, har reallønnsutviklingen innenfor kunst og kultur svekket seg systematisk fram til rundt 2008, før den har bedret seg noe i 2021 og 2022, jf. figur 3.8.

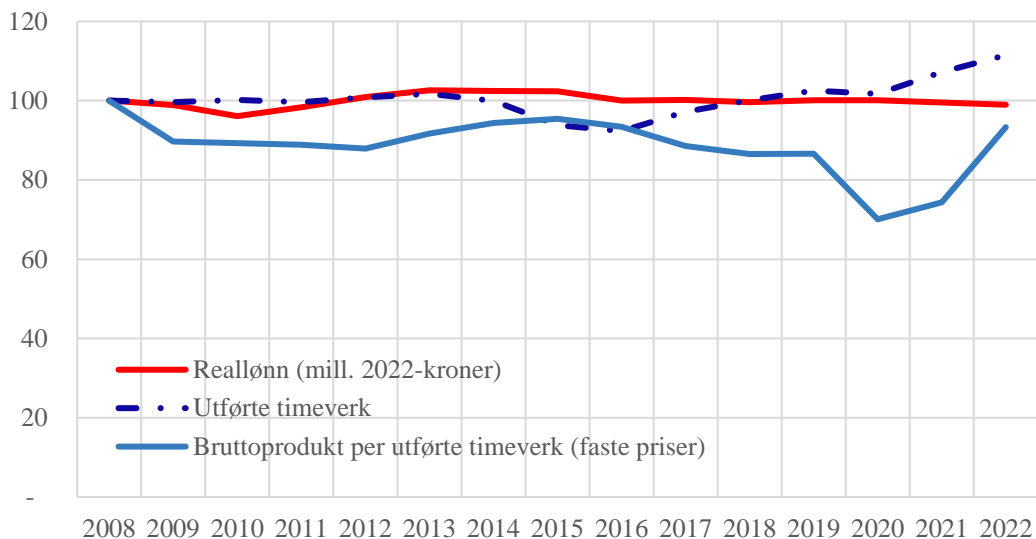
Siden reallønna vokser relativt mindre enn sysselsettingsutviklingen, tilsier dette redusert verdiskaping per utførte timeverk alt annet likt (redusert produktivitet) i kunst- og kulturnæringene de siste 15 årene i gjennomsnitt. Når verdiskapingen direkte og indirekte har gått ned for næringen i Agder i nevnte periode skyldes dette at volumeffekten (sysselsettingen) ikke veier opp for den svake utviklingen i verdiskaping per timeverk i samme periode.

---

¹⁰ Her legger vi til grunn at produktivitsutviklingen i Nasjonalregnskapets A38 næring *Kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter* er sammenfallende med vår definisjon av kunst- og kulturnæringen i Agder for de siste 15 årene. Det er en rimelig antagelse at det over tid ikke vil være store geografiske forskjeller i hverken lønn, kapitalavkastning og dermed heller ikke i verdiskaping internt i en næring.

Figur 3.7

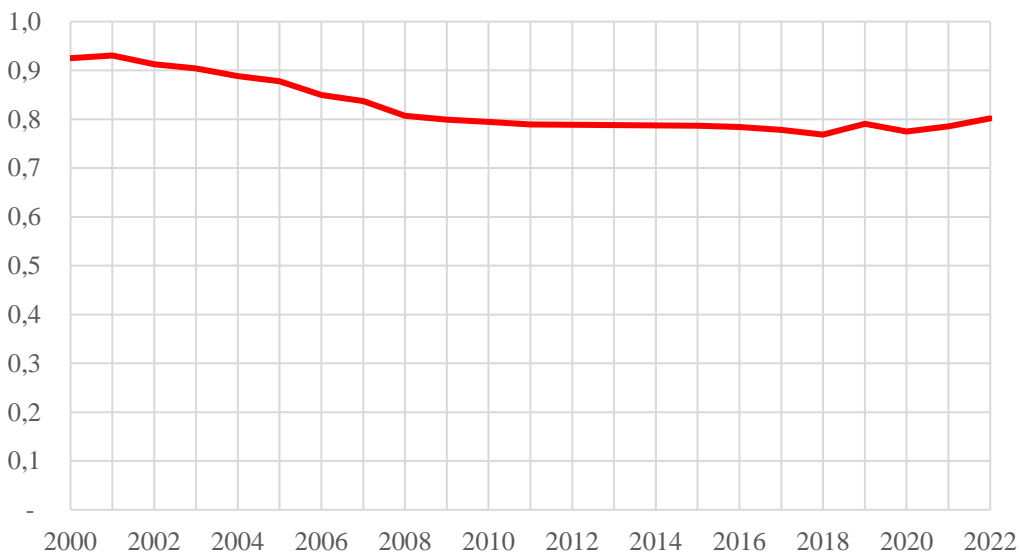
Reallønn, utførte timeverk og bruttoprodukt per utførte timeverk i faste priser, indeks (2008=100) i kulturell virksomhet, underholdning og fritidsaktiviteter. 2008-2022.

Kilde: SSB

Figur 3.8

Forholdet mellom reallønn per utførte timeverk (for lønsmottakere) i kunst- og kulturnæringen sammenlignet med næringslivet for øvrig, 2008-2022. Verdier under 1 tilsier relativt lavere reallønn i kunst- og kultur sammenlignet med i næringslivet for øvrig.

Kilde: SSB

3.2.2 Tettheten av kunstnere og kulturarbeidere

I Regionplan Agder 2030 er det definert en målsetning om at tettheten av kunstnere og kulturarbeidere i Agder skal være den høyeste i landet utenfor Oslo. Den regionaløkonomiske analysen skal bidra til å dokumentere om målet er på vei til å bli nådd.

Tabellen under viser andel sysselsatte i kunst og kulturnæringene for alle fylker i perioden 2008-2022 når vår definisjon på femsiffer nivå legges til grunn.¹¹ Tabellen belyser om målet slik det er definert i Regionplan Agder 2030, er innenfor rekkevidde.

I Agder sysselsetter kunst- og kulturnæringene tre prosent av total sysselsetting og er med dette på syvendeplass når det kommer til tetthet av sysselsatte i næringen i 2022, jf. tabell 3.2. Den historiske utviklingen viser at sysselsettingsandelen i kunst- og kultursektoren har vært svært stabil siden 2008. Med utgangspunkt i disse tallene er det med andre ord en vei å gå før Agder når om å være det fylket med høyest tetthet av kunstnere og kulturarbeidere.

Arendal har 2,8 prosent av sine sysselsatte innenfor kunst- og kulturnæringen, færre sysselsatte i sektoren enn gjennomsnittet er for hele fylket. Kristiansand har tettere sysselsettingsandel av kunst og kulturarbeidere med 4,1 prosent sysselsatte i sektoren i 2022. Kristiansand drar med dette i retning av at Agder som fylke oppfyller målet om tetthet av kunst- og kulturarbeidere.

---

¹¹ Merk at dette er andelen sysselsatte basert på SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk. Med det er ikke tabellen nødvendigvis helt sammenlignbar med de øvrige andelene vi bruker på sysselsetting ellers i rapporten, men indikerer like fullt hvor stor tettheten av sysselsetting er i disse næringene på tvers av regioner.

Tabell 3.2

Prosentvis sysselsetting innenfor kunst og kulturnæringene i perioden 2008-2022. (Kilde: SSB: Tabell: 13470)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Oslo	8,90	8,90	8,60	8,60	8,50	8,40	8,40	8,40	8,40	8,60	9,00	9,00	9,10	9,30	9,70
Vestland	3,40	3,30	3,20	3,30	3,30	3,30	3,30	3,20	3,30	3,30	3,40	3,40	3,40	3,60	3,70
Trøndelag	3,50	3,60	3,60	3,60	3,70	3,70	3,80	3,60	3,50	3,50	3,50	3,50	3,50	3,60	3,70
Vestfold	3,00	3,30	3,20	3,20	3,30	3,30	3,20	3,30	3,40	3,40	3,50	3,50	3,40	3,40	3,50
Finnmark	3,10	2,90	3,10	3,00	3,00	3,10	3,00	3,00	3,00	2,90	3,00	3,10	2,80	3,10	3,40
Akershus	3,40	3,30	3,20	3,20	3,40	3,40	3,30	3,10	3,00	3,00	3,00	3,20	3,30	3,30	3,30
Agder	2,90	3,00	3,00	2,90	2,90	2,90	2,90	2,70	2,70	2,80	2,90	2,90	2,90	3,00	3,00
Arendal	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,10	2,80	2,90	2,70	2,90	2,80	2,90	2,80	2,90	2,80
Kristiansand	3,60	3,70	3,70	3,50	3,60	3,60	3,50	3,50	3,60	3,70	3,70	3,70	3,80	3,90	4,10
Østfold	3,00	2,90	2,80	2,80	2,80	2,70	2,70	2,80	2,80	2,80	2,90	2,90	2,80	2,90	3,00
Rogaland	2,90	2,90	2,80	2,80	2,70	2,70	2,60	2,60	2,70	2,70	2,70	2,80	2,80	2,90	3,00
Telemark	2,70	2,70	2,60	2,50	2,70	2,70	2,60	2,50	2,50	2,40	2,50	2,60	2,60	2,60	2,80
Møre og Romsdal	2,50	2,50	2,50	2,40	2,40	2,40	2,40	2,40	2,30	2,40	2,50	2,60	2,50	2,70	2,80
Troms	2,80	2,80	2,70	2,80	3,00	3,10	2,70	2,50	2,50	2,60	2,80	2,80	2,70	2,80	2,80
Innlandet	2,70	2,60	2,60	2,50	2,50	2,50	2,50	2,30	2,40	2,40	2,50	2,50	2,40	2,40	2,60
Nordland	2,70	2,60	2,60	2,70	2,70	2,70	2,70	2,60	2,50	2,60	2,60	2,70	2,40	2,50	2,60
Buskerud	2,30	2,30	2,30	2,40	2,40	2,40	2,30	2,30	2,40	2,30	2,30	2,40	2,30	2,40	2,40

3.3 Resultater for Kristiansand

Av de om lag 5 200 kunst- og kulturvirksomhetene i Agder, befinner 2 500 seg i Kristiansand, jf. tabell 3.3. Fordelingen mellom de ti delene av kunst- og kulturnæringen er relativt lik som for Agder samlet, med flest virksomheter innenfor ‘audiovisuell og multimedia’ og ‘visuell kunst’. Som andel utgjør derimot audiovisuell og multimedia en noe høyere andel i Kristiansand sammenlignet med Arendal spesielt, men også Agder totalt. Dette bygger opp under en forventning om at det er størst tetthet av musikere i og rundt der hvor de fleste menneskene bor.

De største virksomhetene målt i antall ansatte er Vest-Agder Museet IKS, Kristiansand Dyrepark og Fædrelandsvennen.

Til sammen representerer kunst- og kulturvirksomhetene i Kristiansand en direkte verdiskaping på nærmere 2,0 milliarder kroner per 2022, jf. figur 3.9. Dette tilsvarer i overkant av 2 700 sysselsatte årsverk, jf. figur 3.10.

Det var i 2021 om lag 53 400 sysselsatte årsverk i Kristiansand.¹² Dermed utgjør kunst- og kulturnæringen direkte om lag 5,1 prosent av de sysselsatte årsverkene i kommunen. Inkluderes de indirekte årsverkene øker andelen til 5,9 prosent. Kunst- og kulturnæringen, direkte og indirekte, utgjør dermed noe mer enn halvparten av sysselsettingen innenfor industri (9 prosent, 4 700 årsverk). Kunst- og kulturnæringene utgjør en noe større andel enn det er innenfor offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring (5 prosent, 2700 årsverk). Kristiansand kommune er som nevnt i kapittel 3.2 om Agder totalt, den kommunen hvor kunst- og kulturnæringene utgjør nest høyest andel av de sysselsatte årsverkene i kommunen. Næringen er derfor viktig for Kristiansand, og Kristiansand er viktig for kunst- og kulturnæringen i Agder.

---

¹² Beregnet basert på SSB: Tabell 11713 og Tabell 13470, hvor vi antar samme forhold mellom sysselsatte og årsverk per næring som nasjonalt også i Agder. Da omregnes sysselsatte til årsverk og en total på i underkant av 126 000 årsverk for Agder.

Tabell 3.3

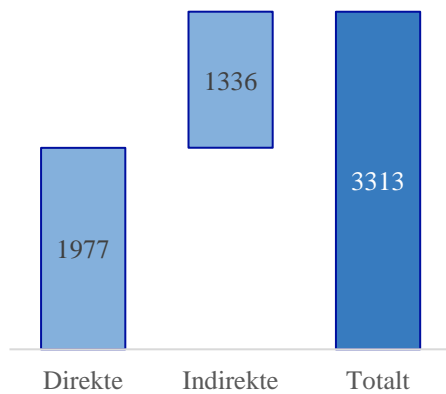
Direkte definerte virksomheter, sysselsetting og verdiskaping (tusen kroner) fordelt på kunst- og kulturnæringene i Kristiansand, per 2022.

	Virksomheter	Verdiskaping	Årsverk
Arkitektur	66	95	77
Arkiver	2	20	31
Arv	20	446	706
Audiovisuell og multimedia	989	280	443
Bibliotek	2	45	39
Bok og presse	227	250	187
Kunst-håndverk	26	7	12
Reklame	233	182	199
Scenekunst	297	244	386
Visuell kunst	602	175	277
Annet	15	233	370
Totalsum	2 479	1 977	2 727

Kilde: SØA

Figur 3.9

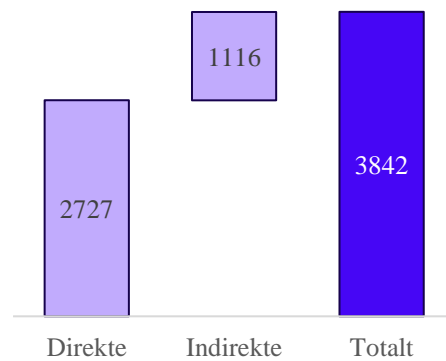
Verdiskaping, ringvirkninger. Tusen kroner, per 2022

Kilde: SØA

Figur 3.10

Årsverk, ringvirkninger. Per 2022.

Kilde: SØA

Kunst- og kulturvirksomhetene i Kristiansand representerer om lag 1,3 mrd. kroner i indirekte verdiskaping og 1 100 indirekte sysselsatte årsverk per 2022, jf. figur 3.9 og 3.10. Som nevnt innledningsvis er dette verdiskaping og sysselsetting hos leverandørene til næringen.

De indirekte virkningene er beregnet i SØAs ringvirkningsmodell SARMOD. Den hensyntar leverandører til kunst- og kulturvirksomhetene i fem ledd, import fra utlandet og fra utenfor Agder. Se kapittel 4 for nærmere beskrivelse av metoden.

De indirekte virkningene sprer seg til alle deler av norsk næringsliv, jf. figur 3.11. Ser vi på nasjonalregnskapsnæringene sprer de indirekte virkningene seg på alle næringer utenom leverandørnæringen til petroleum i større eller mindre grad. Mest indirekte virkninger tilfaller like fullt bygg, anlegg og eiendomsforvaltning og faglig vitenskapelig tjenesteyting. Det er også en del innslag av både IT, forsikring, transport og annen tjenesteyting.

Kunst- og kulturnæringen i Kristiansand skaper ringvirkninger både i og utenfor egen kommune og eget fylke, jf. figur 3.12. De direkte virkningene befinner seg per definisjon i sin helhet i Kristiansand.

Av de 1,3 milliarder kronene i indirekte verdiskaping, tilfaller 451 millioner kroner virksomheter i Kristiansand. Altså, om lag 34 prosent av den indirekte verdiskapingen skjer i Kristiansand, og de resterende 66 prosentene utenfor Kristiansand.¹³ Ser vi de totale økonomiske virkningene under ett tilfaller 73 prosent av verdiskapingen virksomheter i Kristiansand og 27 prosent virksomheter lokalisert utenfor Kristiansand.

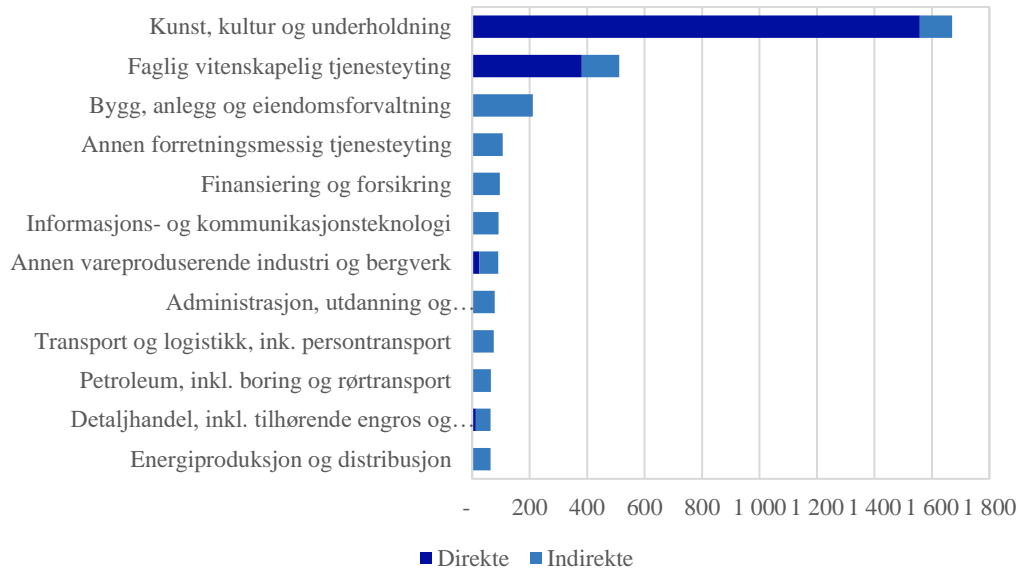
Den indirekte verdiskapingen utenfor Kristiansand leveres hovedsakelig fra de større byene. Oslo er den kommunen i Norge med nest størst verdiskaping knyttet til kunst og kulturnæringen i Kristiansand, med en verdiskaping på like i overkant av 200 millioner kroner. Typisk vil dette være skuespillere, musikere, lydteknikere og andre støttetjenester som både befinner seg i og utenfor det vi definerer som kunst- og kulturnæringer. Det er i tillegg en del indirekte verdiskaping som skjer i Stavanger og Bergen, samt i nabokommunen Lindesnes.

---

¹³ De indirekte virkningene fordeles på kommuner som følger. Utgangspunktet er den indirekte verdiskapingen i næring J og kommune X i Agder. Verdiskapingen fordeles i henhold til den geografiske avstanden mellom kommune X og alle andre kommuner i Norge, samt alle kommuners sysselsettingsandel innenfor næring J. Desto høyere sysselsettingsandel kommunene har, desto større andel får den av den indirekte verdiskapingen. Samtidig, desto lengre geografisk avstand det er mellom kommune X og 'mottakskommunen', desto lavere andel av den indirekte verdiskapingen tilfaller den aktuelle kommune.

Figur 3.11

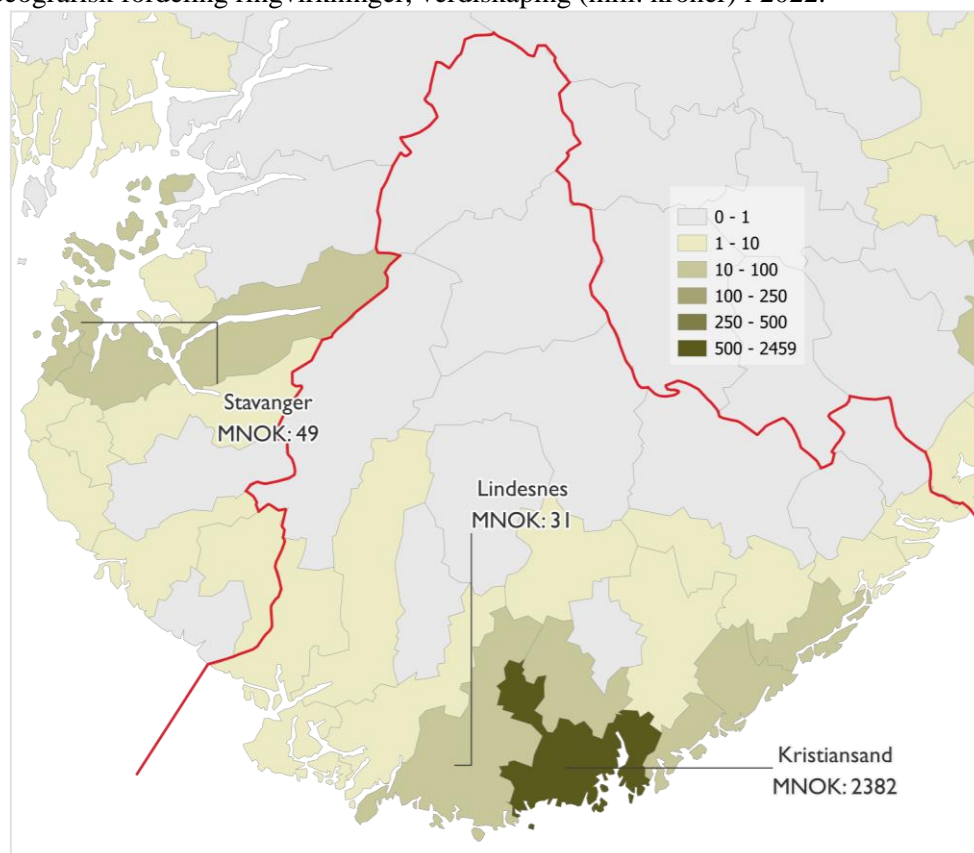
Næringsfordeling direkte og indirekte virkninger, fra kunst- og kulturvirksomheter i Kristiansand. Verdiskaping (mill. kroner), 2022.

Kilde: SØA

Figur 3.12

Geografisk fordeling ringvirkninger, verdiskaping (mill. kroner) i 2022.

Kartgrunnlag: Kartverket ©
Kilde: SØA

3.3.1 Utvikling over tid

Som for Agder samlet benytter vi historisk sysselsettings- og produktivitetsutvikling (verdiskaping per timeverk) for å studere de ti kunst- og kulturnæringene i Kristiansand de siste 15 årene, jf. figur 3.12 og 3.13 både når det gjelder sysselsetting (årsverk) og verdiskaping.¹⁴

Sysselsatte årsverk har økt med hele to prosent per år i perioden 2008-2022 i Kristiansand. Scenekunst hadde en sterk vekst, spesielt etter 2011 med etableringen av Kilden i 2012, jf. figur 3.20. Også innenfor arv, audiovisuell og multimedia og annet (Kristiansand Dyrepark) har det vært relativt sterk vekst i sysselsatte årsverk. Bok og presse har sett sysselsettingen bli redusert.

Verdiskapingen innenfor kunst- og kulturnæringene i Kristiansand samlet har også økt med i gjennomsnitt 0,4 prosent per år i perioden 2008-2022. Verdiskapingen direkte lokalisert i kunst- og kulturnæringene i Kristiansand var 1,9 mrd. kroner i 2008, kontra 2,0 i 2022, jf. figur 3.19. Kristiansand avviker dermed fra Arendal kommune og fra Agder generelt i at her har det vært en *økning* i verdiskapingen innenfor kunst- og kulturnæringene siste 15 år, på tross av at næringen i seg selv har hatt en negativ produktivitetsutvikling. Økningen i verdiskaping skyldes derfor en volumeffekt, eller det faktum at sysselsettingen har økt i perioden.

Dersom vi antar samme forholdstall mellom ringvirkninger og den direkte sysselsettingen bakover i tid som det vi har sett for 2022 anslås kunst- og kulturnæringens historiske ringvirkninger i Kristiansand. I 2022 genererte ett sysselsatt årsverk i kunst- og kulturnæringen i Kristiansand indirekte 0,4 årsverk i andre næringer i og utenfor Kristiansand. En direkte sysselsetting på nærmere 2 100 årsverk i Kristiansand i 2008 tilsier ytterligere 840 årsverk indirekte, og da en samlet sysselsetting på om lag 2 900 årsverk i og utenfor Kristiansand for 2008, jf. figur 3.14.

Tilsvarende ville kunst- og kulturnæringen i Kristiansand representert en direkte verdiskaping på 1,9 mrd. kroner i 2008, som ville utløst om lag 1,3 mrd. kroner i indirekte verdiskaping. Den samlede verdiskapingen direkte og indirekte fra kunst- og kulturnæringene i Kristiansand i 2008 ville dermed vært på om lag 3,2 mrd. kroner, jf. figur 3.13. Beregningene for 2008 forutsetter at innkjøpene fra

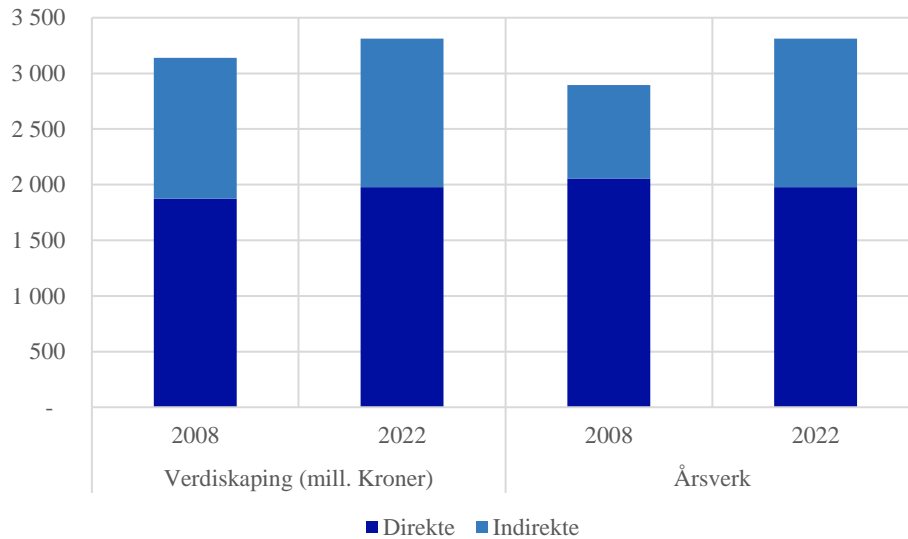
---

¹⁴ Se nærmere metodisk forklaring i kapittel 3.2.

kunst- og kulturnæringene har samme karakter og omfang som det vi ser i 2022, noe vi anser som rimelig.

Figur 3.13

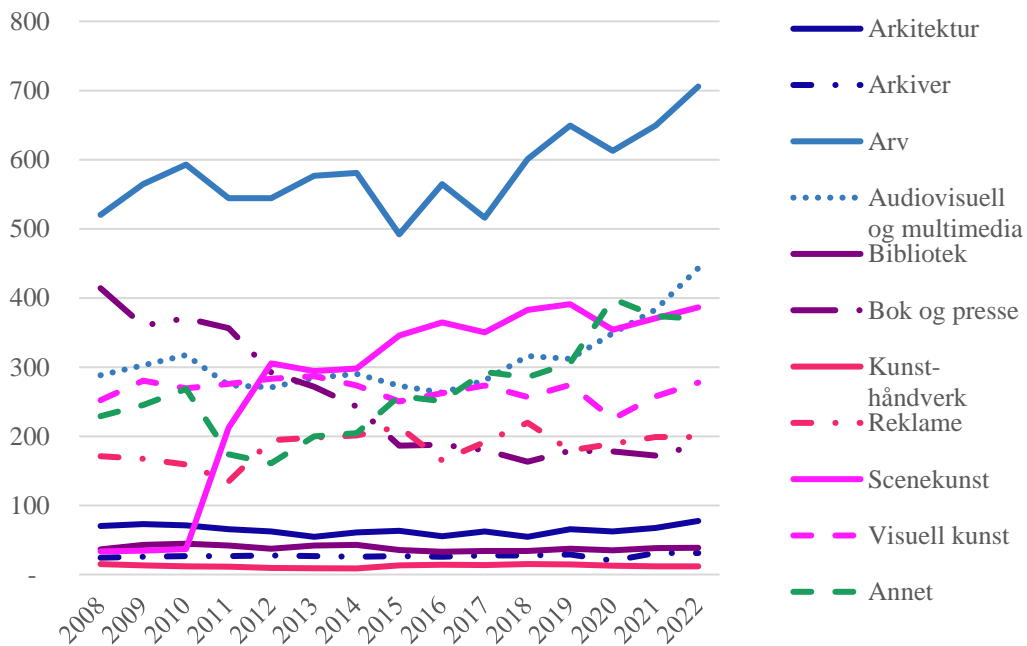
Direkte sysselsatte årsverk og verdiskaping (mill. kroner) innenfor kunst og kulturnæringene i Kristiansand. 2008 og 2022.

Kilde: SØA

Figur 3.14

Direkte sysselsatte årsverk innenfor kunst og kulturnæringene i Kristiansand. 2008-2022.

Kilde: SØA

3.4 Resultater for Arendal

Av de om lag 5 200 kunst- og kulturvirksomhetene i Agder, befinner 644 virksomheter seg i Arendal, jf. tabell 3.4. Fordelingen mellom de ti kunst- og kulturnæringene er relativt lik som for Agder samlet, med flest virksomheter innenfor 'audiovisuell og multimedia' og 'visuell kunst'. Arendal har ingen innenfor 'arkiver' og en litt høyere andel av virksomhetene innenfor 'bok og presse' og 'scenekunst'.

De største virksomhetene målt i antall ansatte er Aust-Agder Museum og Arkiv avdeling for bibliotek i Arendal, Polaris Trykk Arendal, PM Grafisk Sør samt Agderposten.

Til sammen representerer kunst- og kulturvirksomhetene i Arendal en direkte verdiskaping på nærmere 0,4 mrd. kroner per 2022, jf. figur 3.15. Dette tilsvarer i underkant av 600 sysselsatte årsverk, jf. figur 3.16.

I 2021 var det om lag 18 600 sysselsatte årsverk i Arendal.¹⁵ Dermed utgjør kunst- og kulturnæringen direkte om lag 3,1 prosent av de sysselsatte årsverkene i kommunen. Inkluderes de indirekte årsverkene øker andelen til 3,4 prosent. Kunst- og kulturnæringen, direkte og indirekte, utgjør dermed noe mer enn overnattings- og serveringsvirksomhet (3,0 prosent), rundt hundre flere årsverk enn i IKT-næringen og innen finansiering og forsikring (hhv. om lag 460 og 500 årsverk i 2022). Kunst- og kulturnæringen utgjør fire ganger så mye som i jordbruk, skogbruk og fiske til sammen (0,7 prosent) i Arendal.

Kunst- og kulturvirksomhetene i Arendal representerer om lag 0,3 mrd. kroner i indirekte verdiskaping og 200 indirekte sysselsatte årsverk per 2022, jf. figur 3.15 og 3.16. Som nevnt innledningsvis er dette verdiskaping og sysselsetting hos leverandørene til næringen.

De indirekte virkningene er beregnet i SØAs ringvirkningsmodell SARMOD. Den hensyntar leverandører til kunst- og kulturvirksomhetene i fem ledd, import fra utlandet og fra utenfor Agder. Se kapittel 4 for nærmere beskrivelse av metoden.

---

¹⁵ Beregnet basert på SSB: Tabell 11713 og Tabell 13470, hvor vi antar samme forhold mellom sysselsatte og årsverk per næring som nasjonalt også i Agder. Da omregnes sysselsatte til årsverk og en total på i underkant av 126 000 årsverk for Agder.

Tabell 3.4

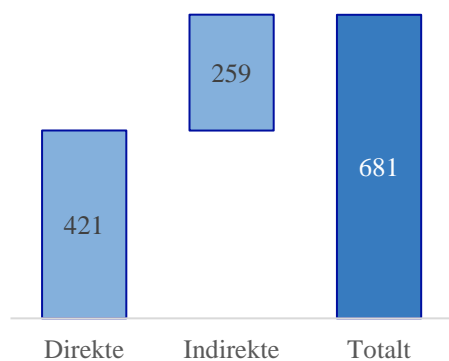
Direkte definerte virksomheter, sysselsetting og verdiskaping (tusen kroner) fordelt på kunst- og kulturnæringene i Arendal, per 2022.

	Virksomheter	Verdiskaping	Årsverk
Arkitektur	27	20	20
Arkiver			-
Arv	6	70	131
Audiovisuell og multimedia	223	42	79
Bibliotek	2	59	60
Bok og presse	73	141	125
Kunst-håndverk	10	2	3
Reklame	63	28	36
Scenekunst	81	13	24
Visuell kunst	153	40	75
Annet	6	8	15
Totalsum	644	421	567

Kilde: SØA

Figur 3.15

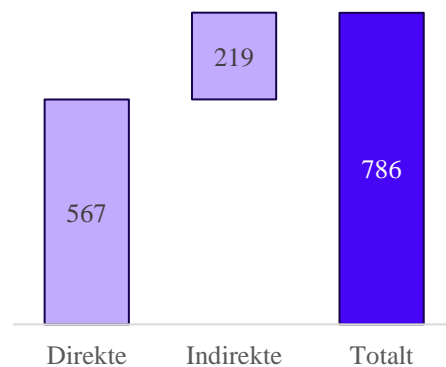
Verdiskaping, ringvirkninger. Tusen kroner, per 2022

Kilde: SØA

Figur 3.16

Årsverk, ringvirkninger. Per 2022.

Kilde: SØA

De indirekte virkningene sprer seg til alle deler av norsk næringsliv, jf. figur 3.17. Ser vi på nasjonalregnskapsnæringene sprer de indirekte virkningene seg på alle næringer utenom leverandørnæringen til petroleum i større eller mindre grad. Mest indirekte virkninger tilfaller like fullt bygg, anlegg og eiendomsforvaltning og faglig vitenskapelig tjenesteyting. Det er også en del innslag av både IT, forsikring, transport og annen tjenesteyting.

Kunst- og kulturnæringen i Arendal skaper ringvirkninger både i og utenfor egen kommune og eget fylke, jf. figur 3.18. De direkte virkningene befinner seg per definisjon i sin helhet i Arendal.

Av de 0,6 milliarder kronene i indirekte verdiskaping, tilfaller 33 millioner kroner virksomheter i Arendal. Altså, om lag 13 prosent av den indirekte verdiskapingen skjer i Arendal, og de resterende 87 prosentene utenfor Arendal.¹⁶ Ser vi de totale økonomiske virkningene under ett tilfaller 67 prosent av verdiskapingen virksomheter i Arendal og 33 prosent virksomheter lokalisert utenfor Arendal.

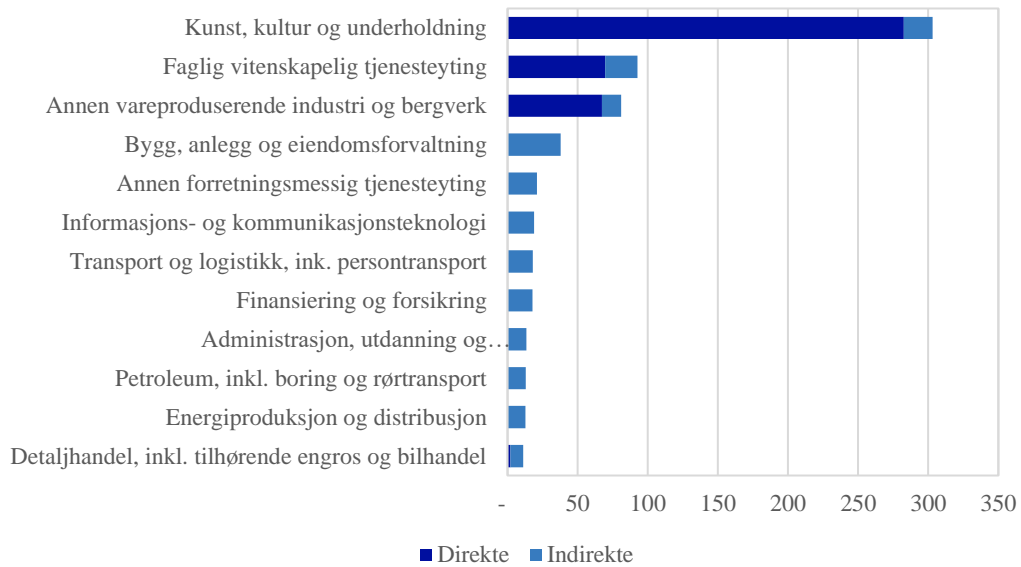
Den indirekte verdiskapingen utenfor Arendal leveres hovedsakelig fra de større byene. Oslo er den kommunen i Norge med nest størst verdiskaping som kan tilskrives kunst- og kulturnæringen i Arendal med en verdiskaping på like i overkant av 61 millioner kroner. Typisk vil dette være skuespillere, musikere, lydteknikere og andre støttetjenester som både befinner seg i og utenfor det vi definerer som kunst- og kulturnæringer. Det er i tillegg en del indirekte verdiskaping som skjer i Kristiansand, Bergen og Stavanger.

---

¹⁶ De indirekte virkningene fordeles på kommuner som følger. Utgangspunktet er den indirekte verdiskapingen i næring J og kommune X i Agder. Verdiskapingen fordeles i henhold til den geografiske avstanden mellom kommune X og alle andre kommuner i Norge, samt alle kommuners sysselsettingsandel innenfor næring J. Desto høyere sysselsettingsandel kommunene har, desto større andel får den av den indirekte verdiskapingen. Samtidig, desto lengre geografisk avstand det er mellom kommune X og 'mottakskommunen', desto lavere andel av den indirekte verdiskapingen tilfaller den aktuelle kommune.

Figur 3.17

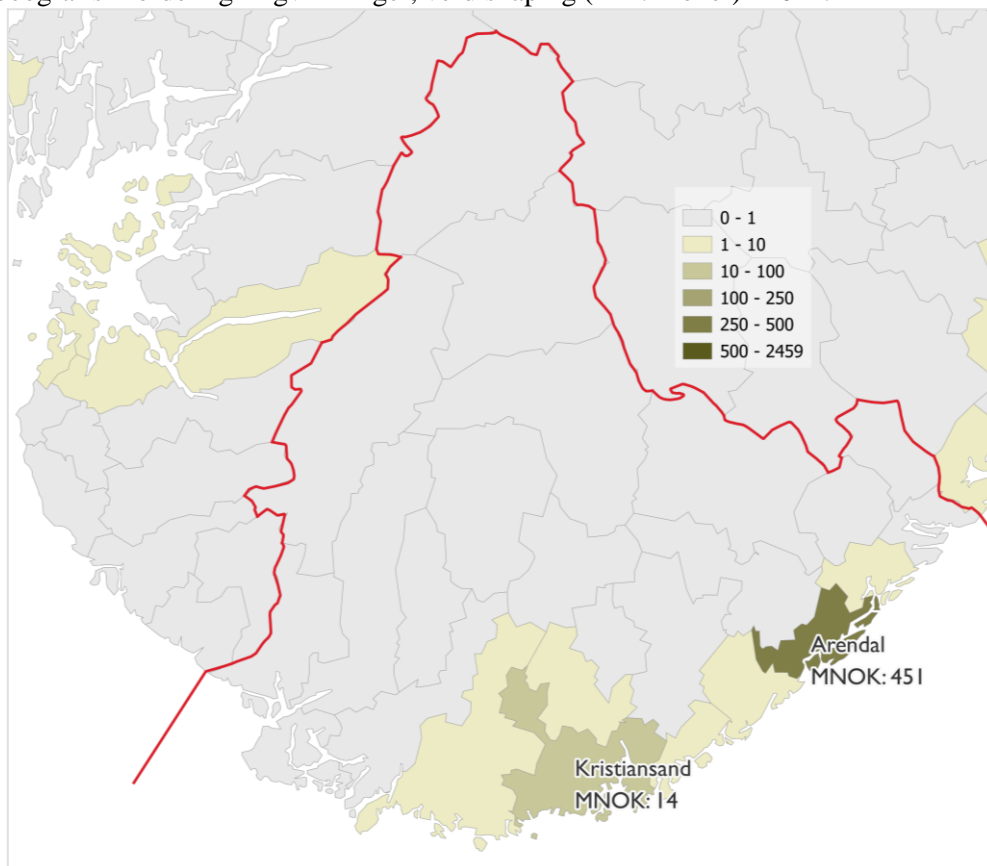
Næringsfordeling direkte og indirekte virkninger, fra kunst- og kulturvirksomheter i Arendal. Verdiskaping (mill. kroner), 2022.

Kilde: SØA

Figur 3.18

Geografisk fordeling ringvirkninger, verdiskaping (mill. kroner) i 2022.

Kartgrunnlag: Kartverket ©
Kilde: SØA

3.4.1 Utvikling over tid

Som for Agder benytter vi historisk sysselsettings- og produktivitetsutvikling (verdiskaping per timeverk) for å studere de ti kunst- og kulturnæringene i Arendal de siste 15 årene, jf. figur 3.19 og 3.20 både når det gjelder sysselsetting (årsverk) og verdiskaping. Se nærmere metodisk forklaring i kapittel 3.2.

Sysselsatte årsverk er redusert med 0,6 prosent per år i perioden 2008-2022, jf. figur 3.20. Spesielt bok og presse har sett omfanget av sysselsatte årsverk redusert i Arendal i perioden.

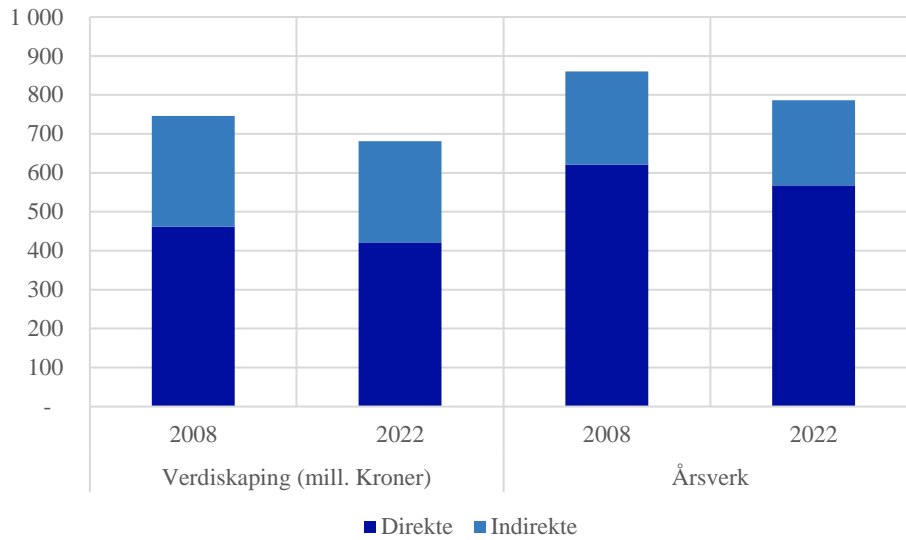
Verdiskapingen innenfor kunst- og kulturnæringene samlet er også redusert med 1,7 prosent per år i perioden 2008-2022 for Arendal. Verdiskapingen direkte lokalisert i kunst- og kulturnæringene i Arendal var 538 mill. kroner i 2008, kontra 421 i 2022, jf. figur 3.19.

Dersom vi antar samme forholdstall mellom ringvirkninger og den direkte sysselsettingen bakover i tid som det vi har sett for 2022, kan vi anslå kunst- og kulturnæringens historiske ringvirkninger. I 2022 genererte ett sysselsatt årsverk i kunst- og kulturnæringen indirekte 0,4 årsverk i andre næringer i og utenfor Arendal. En direkte sysselsetting på rundt 620 årsverk i Arendal i 2008 tilsier ytterligere 240 årsverk indirekte og da en samlet sysselsetting på om lag 860 årsverk i og utenfor Arendal for 2008, jf. figur 3.19.

Tilsvarende ville kunst- og kulturnæringen i Arendal representert en direkte verdiskaping på 540 mill. kroner i 2008. Den direkte verdiskapingen ville i tillegg utløst om lag 330 mill. kroner i indirekte verdiskaping. Den samlede verdiskapingen direkte og indirekte fra kunst- og kulturnæringene i Arendal i 2008 ville dermed vært på om lag 870 mill. kroner, jf. figur 3.19. Beregningene for 2008 forutsetter at innkjøpene fra kunst- og kulturnæringene har samme karakter og omfang som det vi ser i 2022, noe vi anser som rimelig.

Figur 3.19

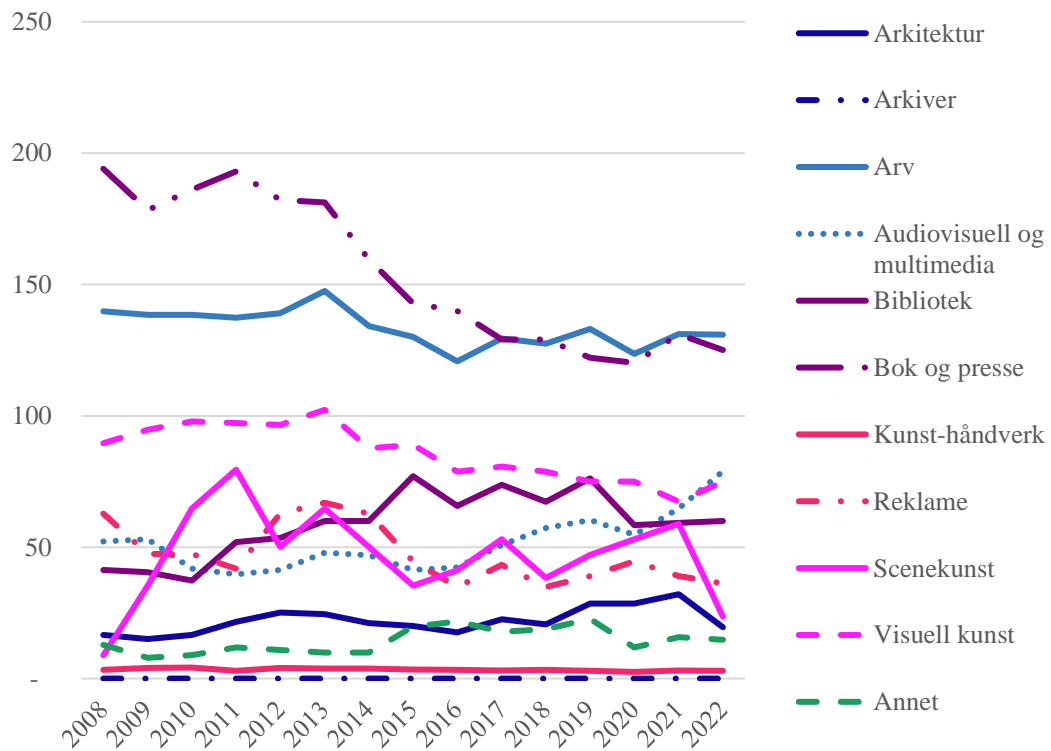
Direkte sysselsatte årsverk og verdiskaping (mill. kroner) innenfor kunst og kulturnæringene i Arendal. 2008 og 2022.

Kilde: SØA

Figur 3.20

Direkte sysselsatte årsverk innenfor kunst og kulturnæringene i Arendal. 2008-2022.

Kilde: SØA

4. Metode for ringvirkningsberegninger

I dette vedlegget beskriver vi den metodiske tilnærmingen og de tekniske forutsetningene som ligger til grunn for beregningene av de økonomiske ringvirkningene i kapittel 3. Vi beskriver først hva en ringvirkningsanalyse er, oppbygningen av Samfunnsøkonomisk analyses ringvirkningsmodell (SARMOD) og til slutt de konkrete forutsetningene som ligger til grunn for de ulike delene av beregningene.

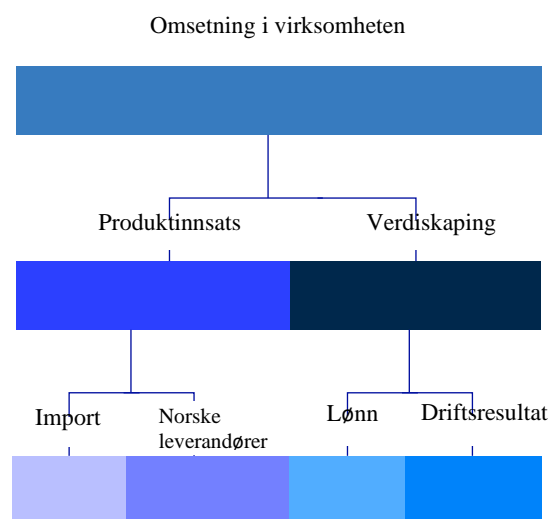
4.1 Hva er en ringvirkningsstudie?

En ringvirkningsanalyse gir informasjon om omfanget av den økonomiske aktiviteten i et prosjekt, en virksomhet eller en næring, og hvordan aktiviteten sprer seg utover i økonomien gjennom ringvirkninger. I dette tilfellet ser vi på de økonomiske virkningene av kunst- og kulturnæringen i Agder.

Et sentralt begrep i en ringvirkningsanalyse er økonomisk verdiskaping; den økonomiske merverdien en næringsvirksomhet skaper for samfunnet. Økonomisk verdiskaping defineres som verdien som skapes gjennom bruk av arbeidskraft og kapital i en virksomhet.

Verdiskapingen kan måles som næringsaktivitetens omsetning, fratrukket kostnader til varer og tjenester som inngår i produksjonen (produktinnsats). Resterende verdier i produksjonen fordeles mellom de viktigste interessentene: lønn til de ansatte, avkastning til eierne, skatt til kommune og stat og renter til kreditorer. Sammenhengen mellom omsetning, produktinnsats og verdiskaping er illustrert i figur 4.1.

Figur 4.1
Sammenheng mellom omsetning, produktinnsats og verdiskaping

Kilde: SØA

Felles for alle ringvirkningsanalyser er at virkningene deles inn i direkte, indirekte og konsumvirkninger. Videre i dette kapittelet vil vi beskrive overordnet hvordan vi har kartlagt og beregnet de tre virkningene.

4.2 Direkte virkninger

Første steg i en ringvirkningsanalyse er å kartlegge de direkte virkningene. De direkte virkningene i dette prosjektet er den økonomiske aktiviteten i alle kunst- og kulturvirksomheter i Agder.

4.2.1 Avgrensning av kunst- og kulturnæringen

Vi har tatt utgangspunkt i OECD og ESSnet-Culture og deres ti-delning av kunst- og kulturnæringen. Inndelingen i de ti delene av kunst- og kulturnæringen ble operasjonalisert i 61 femsiffer NACE-koder, jf. tabell 4.1. Disse NACE-kodene ble vurdert kvalitativt opp mot beskrivelsen av hva den enkelte næringskoden inneholder samt hvordan diskusjonen i litteraturen er på feltet, med fokus på ESSnet-Cultures vurderinger av innhold i hver av de ti delene.

Deretter ble alle virksomheter med besøksadresse i Agder innenfor de 61 NACE-kodene identifisert. I alt var dette om lag 5 500 virksomheter per høsten 2023.

Etter en manuell gjennomgang ble listen redusert til 5 200, som følger av at enkelte næringskoder inneholder virksomheter som i mindre grad er relevante å definere inn i kunst- og kulturnæringene slik vi tenker om dem her. Virksomheter ble utelatt fra utvalget basert på en kvalitativ vurdering av den enkelte virksomhet hvor vi brukte egen kjennskap til regionen og næringen, samt dokumentgjennomgang (søk på virksomhetens hjemmesider).

Tabell 4.1

Oversikt over NACE-koder som inngår i avgrensningen av kunst- og kulturnæringene i Agder

NACE	Navn	Kunst- og kulturnæring
13.1	Bearbeiding og spinning av tekstilfibrer	Kunst-håndverk
13.2	Veving av tekstiler	Kunst-håndverk
13.3	Etterbehandling av tekstiler	Kunst-håndverk
13.91	Produksjon av stoffer av trikotasje	Kunst-håndverk
13.921	Produksjon av utstyrsvarer	Kunst-håndverk
13.929	Produksjon av andre tekstilvarer, unntatt klær	Kunst-håndverk
13.93	Produksjon av gulvtepper, -matter og -ryer	Kunst-håndverk
13.94	Produksjon av tauverk og nett	Kunst-håndverk
13.95	Produksjon av ikke-vevde tekstiler og tekstilvarer, unntatt klær	Kunst-håndverk
13.96	Produksjon av tekstiler til teknisk og industriell bruk	Kunst-håndverk
13.99	Produksjon av tekstiler ikke nevnt annet sted	Kunst-håndverk
18.11	Trykking av aviser	Bok og presse
18.12	Trykking ellers	Visuell kunst
18.13	Ferdiggjøring før trykking og publisering	Bok og presse
18.14	Bokbinding og tilknyttede tjenester	Bok og presse
32.11	Preging av mynter og medaljer	Kunst-håndverk
32.12	Produksjon av gull- og sølvvarer og lignende artikler	Kunst-håndverk
32.13	Produksjon av bijouteri og lignende artikler	Kunst-håndverk
47.789	Butikkhandel ikke nevnt annet sted	Visuell kunst
58.11	Utgivelse av bøker	Bok og presse
58.12	Utgivelse av kataloger og adresselister	Bok og presse
58.13	Utgivelse av aviser	Bok og presse
58.14	Utgivelse av blader og tidsskrifter	Bok og presse
58.19	Forlagsvirksomhet ellers	Bok og presse
58.21	Utgivelse av programvare for dataspill	Audiovisuell og multimedia
58.29	Utgivelse av annen programvare	Audiovisuell og multimedia
59.11	Produksjon av film, video og fjernsynsprogrammer	Audiovisuell og multimedia

59.12	Etterarbeid knyttet til produksjon av film, video og fjernsynsprogrammer	Audiovisuell og multimedia
59.13	Distribusjon av film, video og fjernsynsprogrammer	Audiovisuell og multimedia
59.14	Filmframvisning	Audiovisuell og multimedia
59.2	Produksjon og utgivelse av musikk- og lydopptak	Audiovisuell og multimedia
60.1	Radiokringkasting	Audiovisuell og multimedia
60.2	Fjernsynskringkasting	Audiovisuell og multimedia
62.01	Programmeringstjenester	Audiovisuell og multimedia
71.112	Arkitekttjenester vedrørende byggverk	Arkitektur
71.113	Landskapsarkitekttjenester	Arkitektur
73.11	Reklamebyråer	Reklame
74.102	Grafisk og visuell kommunikasjonsdesign	Visuell kunst
74.103	Interiørarkitekt-, interiørdesign- og interiørkonsulentvirksomhet	Visuell kunst
74.2	Fotografvirksomhet	Visuell kunst
90.011	Utøvende kunstnere og underholdningsvirksomhet innen musikk	Audiovisuell og multimedia
90.012	Utøvende kunstnere og underholdningsvirksomhet innen scenekunst	Scenekunst
90.019	Utøvende kunstnere og underholdningsvirksomhet ikke nevnt annet sted	Scenekunst
90.02	Tjenester tilknyttet underholdningsvirksomhet	Scenekunst
90.031	Selvstendig kunstnerisk virksomhet innen visuell kunst	Visuell kunst
90.032	Selvstendig kunstnerisk virksomhet innen musikk	Audiovisuell og multimedia
90.033	Selvstendig kunstnerisk virksomhet innen scenekunst	Scenekunst
90.034	Selvstendig kunstnerisk virksomhet innen litteratur	Bok og presse
90.035	Selvstendig kunstnerisk virksomhet innen blogging	Audiovisuell og multimedia

90.039	Selvstendig kunstnerisk virksomhet ikke nevnt annet sted	Annet
90.04	Drift av lokaler tilknyttet kunstnerisk virksomhet	Annet
91.011	Drift av folkebiblioteker	Bibliotek
91.012	Drift av fag- og forskningsbiblioteker	Bibliotek
91.013	Drift av arkiver	Arkiver
91.021	Drift av kunst- og kunstindustrimuseer	Arv
91.022	Drift av kulturhistoriske museer	Arv
91.023	Drift av naturhistoriske museer	Arv
91.029	Drift av museer ikke nevnt annet sted	Arv
91.03	Drift av historiske steder og bygninger og lignende severdigheter	Arv
91.04	Drift av botaniske og zoologiske hager og naturreservater	Arv
93.291	Opplevelsesaktiviteter	Visuell kunst

4.2.2 Estimert økonomisk aktivitet for virksomheter uten regnskapsinformasjon

Av de 5 200 virksomhetene definert som direkte del av kunst- og kulturnæringen i Agder har vi tilgang til regnskapsinformasjon for 800 av dem.¹⁷ For disse 800 virksomhetene innhentes informasjon om verdiskaping, kostnader til kjøp av varer og tjenester, antall ansatte samt årsverksinnsats. I tillegg fremgår informasjon knyttet til geografisk lokalisering, næringstilhørighet og organisasjonsform.

De 4 400 resterende kunst- og kulturvirksomhetene har vi kun informasjon om organisasjonsform, antall ansatte, lokalisering og næringstilhørighet. For disse mangler vi altså konkret informasjon om den eventuelle økonomiske aktiviteten som foregår. Virksomheter uten regnskapsinformasjon utgjør altså 85 prosent av kunst- og kulturvirksomhetene.

Virksomheter uten regnskapsinformasjon er typisk enkeltpersonforetak (selvstendig næringsdrivende) og andre mindre virksomheter innenfor utøvende musikk og visuell kunst samt skuespillere. Det er i tillegg en del kommunale biblioteker vi ikke har regnskapsinformasjon på.¹⁸

I tradisjonelle næringsanalyser og ringvirkningsanalyser er det lite vanlig å hensynta aktivitet generelt, og spesielt verdiskaping, i virksomheter uten regnskapsinformasjon. Menon og BI studerte for eksempel den økonomiske utviklingen innen kreativ næring i perioden 2008-2014, men hvor verdiskaping i selvstendig næringsdrivende og kommunale virksomheter utelates (se Menon og BI:CCI (2015)). Dette påvirker også tallgrunnlaget betydelig, og spesielt i analyser av kunst- og kulturnæringen med tanke på at omfanget av selvstendig næringsdrivende og andre atypiske tilknytningsformer (frilansere, midlertidig ansatte) er mer utbredt her enn i andre næringer (se blant annet Nergaard og Jesnes (2019)). Det store innslaget av selvstendig næringsdrivende er også noe Telemarkforskning peker på (se Heian m. fl. (2015)).

I denne rapporten ønsket vi å tilnærme oss aktiviteten i delen av kunst- og kulturnæringen som har atypiske tilknytningsformer og ingen tilgjengelig regnskapsinformasjon. For virksomheter uten regnskapsinformasjon estimeres den økonomiske aktiviteten i form av verdiskaping, vare- og tjenestekjøp samt årsverksinnsats. Beregningen gjøres i flere trinn.

I første trinn tilskrives alle virksomheter uten regnskapsinformasjon samme *verdiskaping per ansatt* som tilsvarende virksomheter med tilgjengelig

¹⁷ SØA har oversikt over komplette årsregnskap for alle regnskapspliktige norske virksomheter fra perioden 2003-2022 gjennom deres egenutviklede regnskapsdatabase SAFE.

¹⁸ Årsaken til at verdiskaping og gjerne all økonomisk informasjon ut over antall ansatte for ikke-regnskapspliktige virksomheter utelates er at det er utfordrende å få tilgang til økonomiske tall. Selvstendig næringsdrivende rapporterer sine økonomiske tall på den personlige ligningen, og dette er informasjon det ikke har vært mulig å få tilgang til i dette prosjektet.

regnskapsinformasjon i samme næring i Agder. Næringene der vi ikke har noen regnskaper (bibliotek for eksempel), får tilskrevet samme verdiskaping per ansatt som gjennomsnittet for kunst- og kulturnæringen i Agder. Ved å beregne verdiskapingen, kan vi også utlede kostnaden til kjøp av varer og tjenester, samt årsverksinnsatsen gjennom å bruke nasjonalregnskapets sammenhenger per næring nasjonalt.

I andre trinn korrigerer vi for at mange kunst- og kulturvirksomheter, og spesielt de selvstendige, typisk har kunsten som en av flere inntektskilder. Heian m. fl. (2015) studerer inntektene blant norske kunstnere. Hvorvidt kunstnernes inntekter kommer fra kunstnerisk eller ikke-kunstneriske kilder varierer mellom kunstdisiplinene, men i gjennomsnitt stammet 51 prosent av inntekten i nevnte studie fra ikke-kunstnerisk aktivitet. Forfatterne finner også at kunstnere som er fast ansatt får 62 prosent av sin totalinntekt fra kunstnerisk inntekt, mens de selvstendige får 39 prosent av sin totalinntekt fra kunstnerisk inntekt.

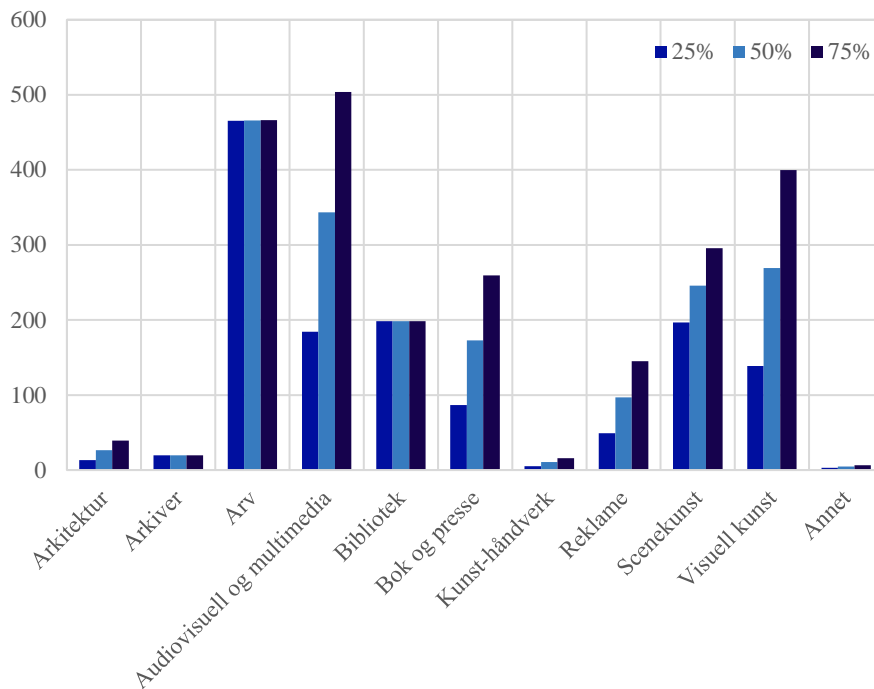
For enkeltpersonforetak vi ikke har regnskapsinformasjon på korrigerer vi den økonomiske aktiviteten / inntekten særskilt. Dette gjøres for å hensynta det faktum at mange innenfor næringen har andre inntektskilder enn kunsten. Disse enkeltpersonforetakene uten regnskapsinformasjon representerer ofte en bi-jobb eller en hobby hvor den økonomiske aktiviteten er relativt mindre enn hos tilsvarende virksomheter med regnskapsinformasjon. Dette gjelder spesielt innen musikk og visuell kunst (malere, fotografer mv.), samt skuespillere. Dette kan være virksomheter hvor eier organiserer sin heltidsjobb eller en virksomhet hvor eier drifter sin deltidsjobb eller -hobby som sanger, musiker eller likende, og hvor også den økonomiske aktiviteten er begrenset. Virksomheten kan også være sovende. Arbeidsinnsatsen, og den økonomiske aktiviteten, kan slik vurderes å være et sted mellom 0 og 100 prosent (eller over 100 prosent i teorien) av aktiviteten i tilsvarende virksomheter med regnskapsinformasjon. Derfor legger vi opp til at enkeltpersonforetak uten regnskapsinformasjon har en 50 prosent av den økonomiske aktiviteten per ansatt sammenlignet med tilsvarende virksomheter med regnskapsinformasjon. Korrigeringen er vår tilnærming til å hensynta at Telemarkforskning peker på at om lag halvparten av inntektene til kunstnere stammer fra kunstnerisk aktivitet.

Til sammen representerer virksomheter uten regnskapsinformasjon 57 prosent av den samlede verdiskapingen i kunst- og kulturnæringen i Agder med nevnte forutsetninger.

Antagelsen om at de selvstendige har halvparten av den økonomiske aktiviteten per ansatt sammenlignet med virksomheter som har regnskapsinformasjon er usikker. Den økonomiske aktiviteten utgjør en relativt stor andel av samlet aktivitet i næringen som følger av det store antallet av selvstendige. For å belyse usikkerheten gjøres en enkel sensitivitetsanalyse i figur 4.2 (per næring) og 4.3 (totalt).

Figur 4.2

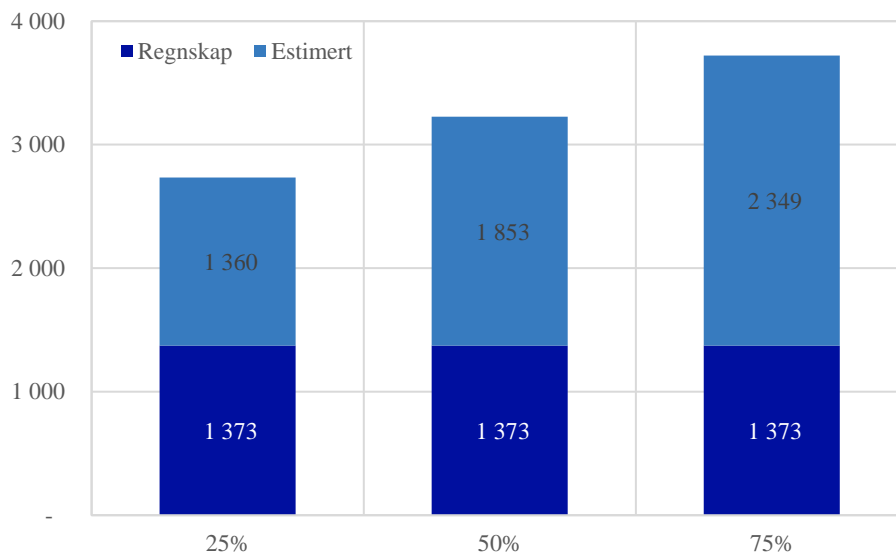
Estimert direkte verdiskaping (mill. kroner) med antatt nedjustering av den økonomiske aktiviteten på hhv. 25, 50 og 75 prosent for enkeltpersonforetak i forhold til tilsvarende virksomheter innenfor samme næring med regnskap.

Kilde: SØA

Figur 4.3

Samlet direkte verdiskaping (mill. kroner) med antatt nedjustering av den økonomiske aktiviteten på hhv. 25, 50 og 75 prosent for enkeltpersonforetak i forhold til tilsvarende virksomheter innenfor samme næring med regnskap.

Kilde: SØA

Antagelsen om hvor mye vi nedskalerer den økonomiske aktiviteten for de selvstendige uten regnskap vil åpenbart påvirke den samlede verdiskapingen i kunst- og kulturnæringene i Agder, jf. Figur 4.3. Dersom vi legger til grunn 25 prosent, nedjusteres den direkte verdiskapingen fra 3,2 mrd. kroner til 2,7 mrd. kroner i 2022. Tilsvarende, legger vi til grunn 75 prosent, oppjusteres den direkte verdiskapingen fra 3,2 til 3,7 mrd. kroner. Utfallsrommet i vår enkle sensitivitetsanalyse over er med andre ord +/- 15 prosent ut fra middelalternativet med 50 prosent.

Som nevnt er det musikere (innenfor det vi kaller audiovisuell og multimedia) samt kunstnere (visuell kunst) som påvirkes mest av antagelsene, jf. figur 4.2. Dette henger sammen med at det er her de fleste enkeltpersonforetakene er lokalisert. Det er også en del innenfor bok og presse (forfattere) og på scenekunst.

4.3 Indirekte virkninger

Kunst- og kulturvirksomhetene (de direkte definerte) etterspør varer og tjenester fra underleverandører, som igjen etterspør varer og tjenester fra sine underleverandører. Det kaller vi indirekte virkninger. I analysen beregner vi indirekte ringvirkninger i fem runder. Beregningen av de indirekte virkningene bruker kryssløpstabeller fra nasjonalregnskapet for å identifisere fra hvilke næringer underleverandørene etterspør varer og tjenester fra. I analysen benytter vi Samfunnsøkonomisk Analyses RingvirkningsMODell (SARMOD). Vi beregner indirekte virkninger fordelt på næring og geografi.

4.3.1 Næringsmessig fordeling

Etterspørselen mot underleverandører fra kunst- og kulturvirksomhetene i Agder retter seg mot alle deler av næringslivet, inkludert kunst- og kulturnæringen selv. I overkant av 80 prosent av etterspørselen rettes mot andre deler av næringslivet. Næringsfordelingen defineres av sammenhengene i nasjonalregnskapet som også ligger til grunn i SARMOD. I dette prosjektet har vi også kvalitetssikret denne næringsmessige fordelingen med faktiske leverandørlister fra Kilden og Kristiansand Dyrepark. Her kunne vi se fordelingen av innkjøp per næring og fordelt på geografisk plassering av den enkelte virksomhet.

Den regionaløkonomiske analysen vi her gjennomfører skal se på 'de økonomiske virkningene av kunst- og kulturnæringen i Agder'. For å unngå dobbelttelling av varekjøpene internt i kunst- og kulturnæringen i Agder nedjusterer vi dermed varekostnaden i tråd med den andelen som rettes mot kunst- og kulturnæringen (17%), og med andelen av dette igjen som rettes mot kunst- og kulturnæringen i Agder (43% av de ovennevnte 17%). Etterspørselen fra kunst- og kulturnæringen i Agder til kunst- og kulturnæringen utenfor Agder tas med videre i beregninger av ringvirkninger.

Boks 4.1 Samfunnsøkonomisk analyses ringvirkningsmodell

Samfunnsøkonomisk Analyses RingvirkningsMODell (SARMOD) ble utviklet i 2011 i forbindelse med et oppdrag for Olje- og energidepartementet. Siden den gang har modellen blitt videreutviklet og benyttet i mange ulike prosjekter, med både offentlige og private oppdragsgivere.

Ringvirkningsmodellen er bygd opp med utgangspunkt i Nasjonalregnskapet fra Statistisk sentralbyrå. Tre sentrale størrelser som danner utgangspunkt for modellen er:

- *Produksjon*: Verdien av varer og tjenester fra innenlandsk produksjonsaktivitet (markedsrettede virksomheter).
- *Produktinnsats*: Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i innenlandsk produksjonsaktivitet.
- *Bruttoprodukt*: Økonomisk merverdi (verdiskaping) opptjent gjennom innenlandsk produksjonsaktivitet i en næring eller sektor, avledet og definert som produksjon minus produktinnsats.

Oppbygningen av en kryssløpsmodell

Aktiviteten til en virksomhet eller næring skaper økonomisk aktivitet (produksjon).

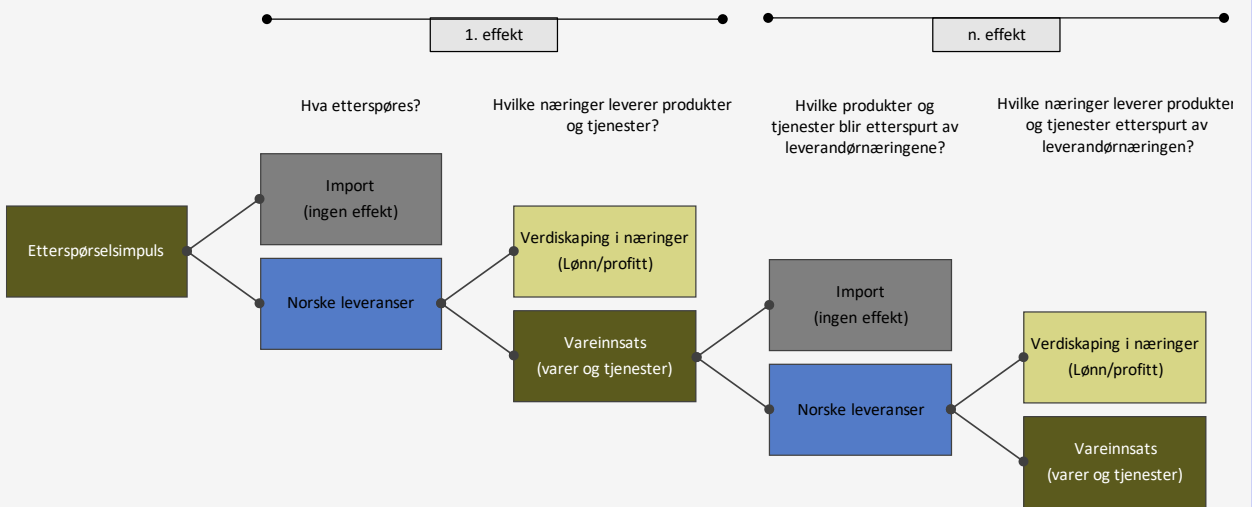
Produksjonen i virksomheten/næringen fører både til verdiskaping i den enkelte virksomhet/næring, men også til etterspørsel etter nye varer og tjenester fra sine underleverandører. Produksjonen i norsk fastlandsøkonomi består altså av verdiskaping (bruttoprodukt) og produktinnsats:

$$(1) \text{ Produksjon} = \text{bruttoprodukt} + \text{produktinnsats}$$

I en ringvirkningsanalyse omtaler vi bruttoproduktet i første steg som «direkte virkning», mens produktinnsatsen virksomheten/næringen etterspør representerer en ny impuls til økonomien, og gir opphav til mer verdiskaping hos underleverandører (det vi kaller indirekte virkninger):

$$(2) \text{ Produktinnsats} = \text{Produksjon hos norske leverandører} + \text{import}$$

De fleste norske bedrifter etterspør varer og tjenester både fra norske leverandører og fra utenlandske leverandører (import). Ringvirkningsmodellen bruker nasjonalregnskapets kryssløp til å beregne en gitt produksjon til leveranser og verdiskaping hos underleverandører, og videre til underleverandørens underleverandører, etc. For å fastsette leveranser og underleveranser benytter vi SSBs tilgang- og anvendelsestabeller 1500 og 1600 fra nasjonalregnskapet. Tabell 1600 viser hvilke produkter de ulike næringene etterspør i sin produksjon (input), mens tabell 1500 viser hvilke næringer som produserer de ulike type produktene og hvor stor andel som er import. Modellen beregner verdiskaping fra underleveranser i fem ledd.

4.3.2 Geografisk fordeling av indirekte virkninger

Når vi har beregnet samlede og næringsfordelte indirekte virkninger for hver av de 25 kommunene i Agder fordeles disse geografisk. Utgangspunktet vårt er en indirekte virkning som følger av kunst- og kulturvirksomheten i den enkelte kommune i Agder. Vi vet også hvilken næring denne indirekte virkningen skjer i, men altså ikke hvor i landet den leveres fra (altså hvor i landet leverandøren er lokalisert).

For de beregnede indirekte virkningene har vi ingen informasjon om den geografiske fordelingen, siden vi ikke vet hvem leverandøren er. SARMOD fordeler ringvirkningene på næringer. Den geografiske fordelingen av disse indirekte virkningene gjøres med en gravitasjonsmodul til SARMOD. Modulen anvender makroøkonomisk handelsteori på i dette tilfellet lokale forhold (se blant annet Krugman m. fl. (2018)).

Gravitasjonsmodulen tar utgangspunkt i hver av de 25 kommunene i Agder med tilhørende beregnede ringvirkninger fra kunst- og kulturvirksomheter per næring.

For hver næring beregnes en sannsynlig geografisk spredning fra utgangspunktet, altså fra hver av de 25 kommunene i Agder, basert på geografisk avstand og innslaget av sysselsetting i den aktuelle næring i alle andre kommuner.

Gravitasjonsmodulen beregner en sannsynlig fordeling av innkjøpene mellom alle norske kommuner, basert på produsenter i alle kommuner og avstanden til produksjonens enhetenes kommuner. Antakelsen som ligger til grunn er at leveransene fra den enkelte kommune øker med antall sysselsatte i den aktuelle næringen, men reduseres med økende avstand til utgangspunktet (kommunene i Agder).

Gravitasjonsmodulen gjør oss i stand til å fordele de indirekte virkningene fra kunst- og kulturvirksomhetene i Agder på alle andre kommuner i Norge. Den geografiske fordelingen treffer relativt bra når vi sammenligner med de faktiske leverandørlistene til Kilden og Kristiansand Dyrepark.

5. Litteratur

Berge, O.K., Storm, H.N. & Hylland, M. (2021): Covid-19-pandemiens effekter på kultursektoren i de nordiske landene. TF-rapport nr. 617. Telemarksforskning.

Heian, M. T., Kleppe, B., & Løyland, K. (2015). Kunstnerundersøkelsen 2013.

Telemarksforskning. Krugman, P., Obstfeld, M., & Melitz, M. J. (2018). International Economics. Theory and Policy. Pearson .

Menon og BI:CCI. (2015). Kreativ næring i Norge 2008-2014. BI Centre for Creative Industries.

Nergaard, K., & Jesnes, K. (2019). Kunst og kultur - organisasjoner i endring? Faforapport 2019:22.

Rambøll Management Consulting Kunnskapsoppsummering - Konsekvenser av pandemien i kultursektoren og tiltak for gjenoppbygging. Delrapport. Kulturrådet.

Røyseng, Sigrid (2011). Kunstnere i kulturnæringenes tidsalder En kunnskapsgjennomgang. Norsk Kulturråd

Samfunnsøkonomisk analyse og Oxford Research (2023). Ringvirkninger av kulturelle arrangementer. Rapport 05-2023

Åsne Dahl Haugsevje, Mari Torvik Heian, Heidi Stavrum and Gunn Kristin Aasen (2020). Begrunnelser for lokal kreativ næring: Instrumentell kulturpolitikk som tilslørende begrep. Årgang 23, nr. 2-2020, s. 86–103ISSN online: 2000-8325.

<https://www.regjeringen.no/no/tema/kultur-idrett-og-frivillighet/id920/>

Sak 30/24 Økonomirapport

Vedlegg 8

Økonomirapport per mai 2024

KILDEN TEATER OG KONSERTHUS

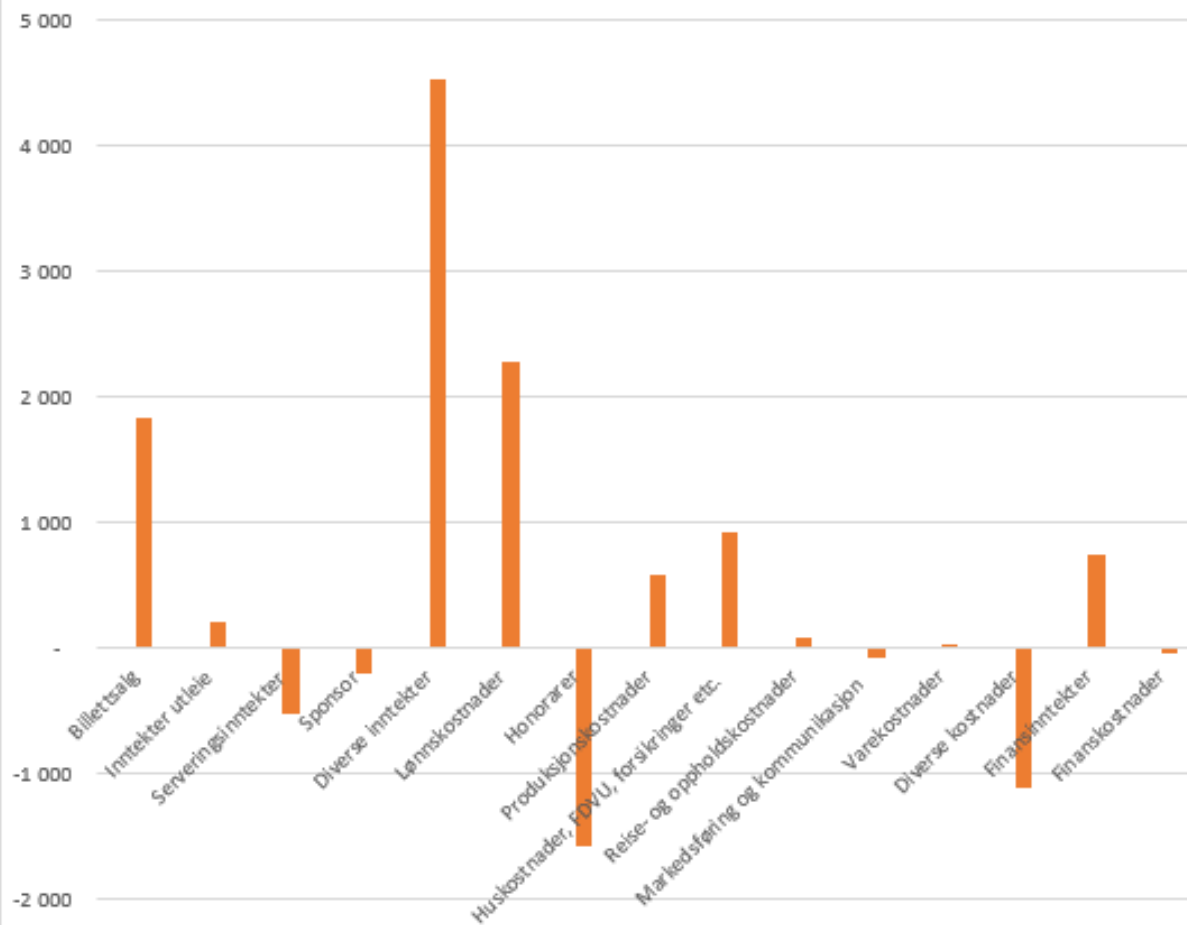
Kilden teater og konserthus for Sørlandet / Kilden performing arts centre
Sjølystv. 2, NO-4610 Kristiansand, tel. (+47) 90 58 11 11, post@kilden.com
Org. nr. 986 471 839, www.kilden.com

Økonomirapport pr mai 2024

Tall i hele 1000	Tidligere perioder				Mai				Hittil i år			
	Budsjett	Regnskap	Avvik	%	Budsjett	Regnskap	Avvik	%	Budsjett	Regnskap	Avvik	%
Statlig støtte	47 897	47 897	0	0 %	11 974	11 974	0	0 %	59 871	59 871	0	0 %
Fylkeskommunal støtte	10 315	10 315	0	0 %	2 579	2 579	0	0 %	12 893	12 893	0	0 %
Kommunal støtte	14 549	14 549	0	0 %	3 637	3 637	0	0 %	18 186	18 186	0	0 %
Billettsalg	5 363	4 396	-967	-18 %	3 173	5 961	2 789	88 %	8 536	10 357	1 821	21 %
Inntekter utleie	778	903	125	16 %	240	325	85	35 %	1 018	1 228	210	21 %
Serveringsinntekter	4 720	4 486	-234	-5 %	860	568	-292	-34 %	5 580	5 054	-526	-9 %
Sponsor	1 655	1 397	-258	-16 %	183	230	47	26 %	1 838	1 627	-211	-11 %
Diverse inntekter	7 243	10 423	3 180	44 %	1 451	2 790	1 339	92 %	8 694	13 213	4 519	52 %
SUM INNTEKTER	92 520	94 367	1 847	2 %	24 097	28 064	3 967	16 %	116 617	122 430	5 813	5 %
Lønnskostnader	65 291	63 303	1 988	3 %	16 741	16 462	280	2 %	82 033	79 764	2 268	3 %
Honorarer	7 360	8 086	-726	-10 %	1 358	2 212	-854	-63 %	8 718	10 297	-1 579	-18 %
Produksjonskostnader	2 120	1 474	647	30 %	357	427	-70	-20 %	2 477	1 901	577	23 %
Huskostnader, FDVU, forsikringer etc.	4 246	3 719	527	12 %	834	446	388	47 %	5 080	4 165	915	18 %
Reise- og oppholdskostnader	2 338	2 097	241	10 %	452	606	-155	-34 %	2 789	2 703	86	3 %
Markedsføring og kommunikasjon	1 378	1 281	97	7 %	274	453	-179	-65 %	1 652	1 734	-82	-5 %
Varekostnader	1 932	1 668	265	14 %	343	582	-238	-69 %	2 275	2 249	26	1 %
Diverse kostnader	6 297	7 153	-856	-14 %	1 572	1 836	-264	-17 %	7 869	8 989	-1 121	-14 %
SUM KOSTNADER	90 963	88 780	2 183	2 %	21 931	23 023	-1 092	-5 %	112 893	111 803	1 090	1 %
DRIFTSRESULTAT	1 557	5 586	4 029	259 %	2 166	5 041	2 875	133 %	3 723	10 627	6 904	185 %
Finansinntekter	280	1 028	748				0		280	1 029	749	267 %
Finanskostnader		48	-48			1	-1			49	-49	
RESULTAT	1 837	6 567	4 730	257 %	2 166	5 040	2 874	133 %	4 003	11 607	7 604	190 %

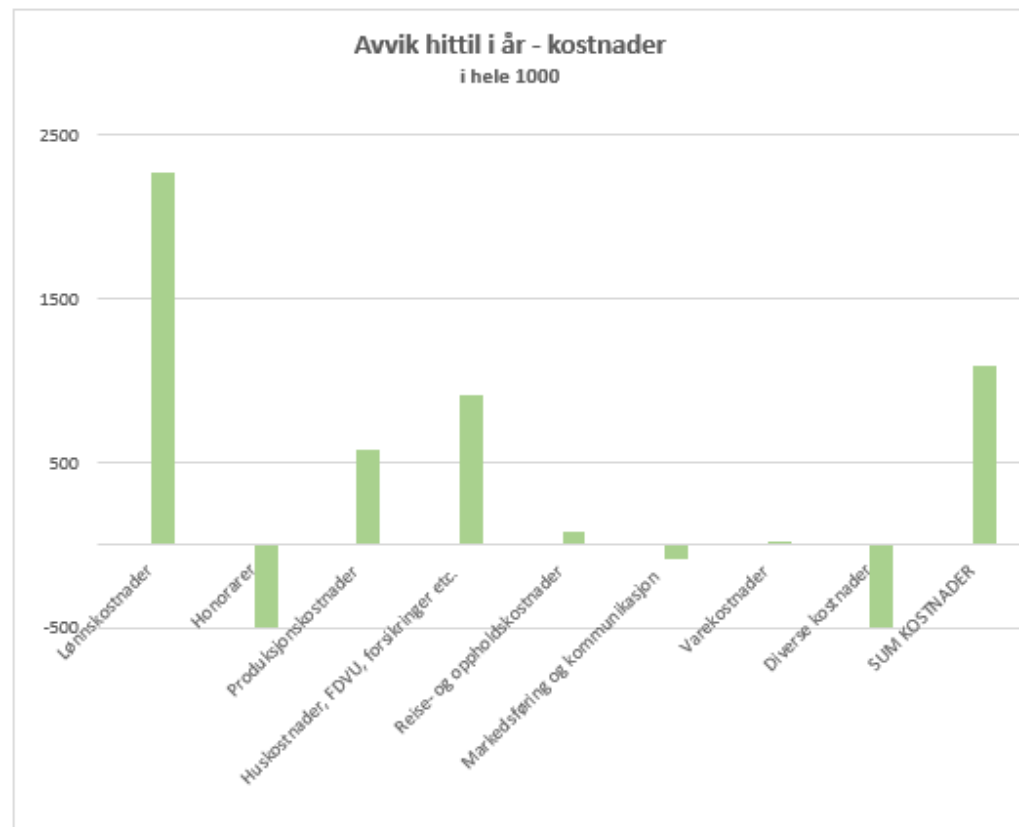
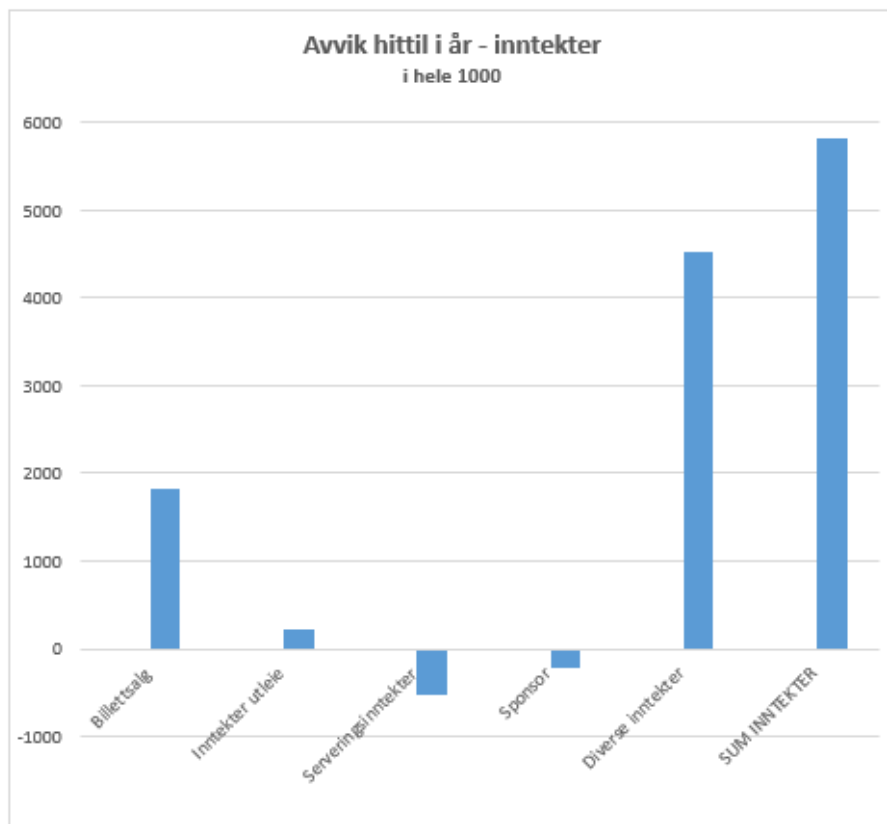
Avvik hittil i år
i hele 1000

Økonomirapporten pr mai viser et resultat på kr 11,6 mill, kr 7,6 mill bedre enn budsjett. Det positive avviket skyldes blant annet høyere billettinntekter enn budsjettert (kr 1,8 mill) som skyldes økt omsetning på Kilden Kultur arrangement generelt og Grease spesielt. Samarbeidsprosjektet Grease er den best solgte produksjonen i Kildens historie med billettinntekter på totalt kr 10,2 mill (Kildens andel kr 3,7 mill) og et prosjektrekningskap som ser ut til å ende med et resultat på kr 2,4 mill mot budsjetterte kr 1,4 mill. Vi avventer ytterligere fakturaer for ca kr 0,4 vedr produksjonen som utgjør et periodiseringsavvik pr mai.

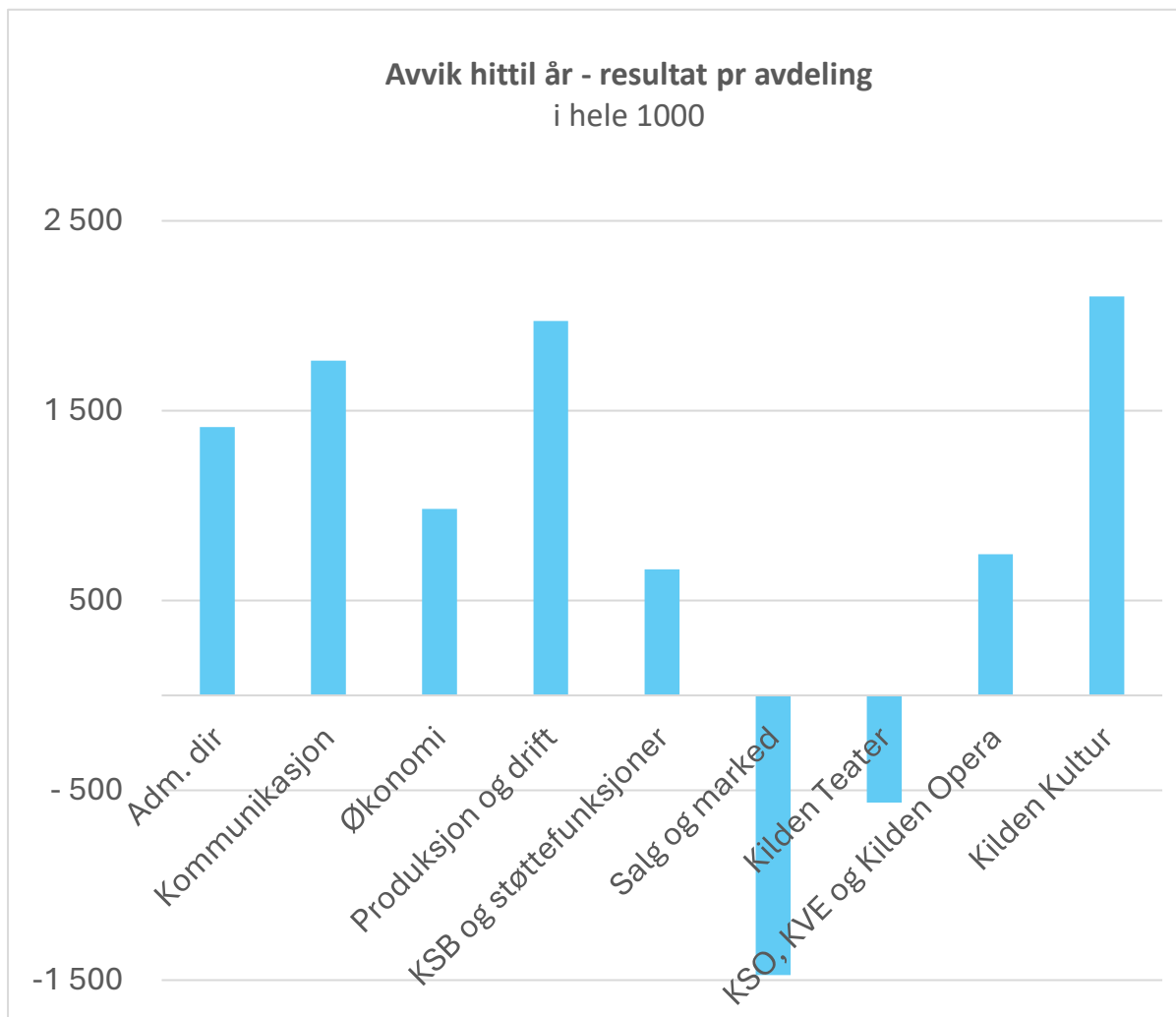
En av hovedårsakene til det positive avviket pr mai er at lønnsoppgjøret ikke er effektuert enda. Med en forutsetning om at det lander på frontfagets ramme på 5,2 % utgjør det ca kr 1,7 mill for april og mai som blir etterbetalt over sommeren. Videre har vi mottatt tilskudd fra eksterne som ikke er budsjettert; kr 1,5 mill fra N. Tangen for utsettelse av bølgeveggen, tilskudd fra Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør for 2023 og tilskudd til komponisthonorar fra Kulturrådet, samt inntekt fra Det Norske Teateret etter samarbeidsprosjektet Snøsøstra i 2023. Mottatte Nav-refusjoner og høyere renteinntekter er også en årsak til det positive avviket, samt lavere kostnader til vedlikehold og reparasjoner pr mai enn budsjett (periodiseringsavvik). Vi har også pr mai noe lavere produksjonskostnader enn budsjettert, både på teaterproduksjoner og Dialog-prosjekter.

Sum periodiseringsavvik utgjør ca kr 2 mill av det positive avviket, ca kr 3,7 mill sammen med manglende utbetaling av lønnsoppgjøret. Et mer reelt avvik ift budsjett pr mai er ca kr 4 mill.

Inntekter: Positivt avvik billettinntekter (kr 1,8 mill) skyldes bedre salg enn budsjettet på Kilden Kultur arrangement generelt og Grease spesielt. Budsjettet billettsalg på avlyste Romeo og Julie utgjør kr 1 mill. Positivt avvik diverse inntekter (kr 4,5 mill) skyldes i hovedsak tilskudd fra eksterne; bla kr 1,5 mill fra N. Tangen for utsettelse av bølgeveggen, tilskudd fra Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør for 2023 og tilskudd til komponisthonorar fra Kulturrådet, samt inntekt fra Det Norske Teateret etter samarbeidsprosjektet Snøsøstra i 2023. Lavere serveringsinntekter enn budsjettet er blant annet en konsekvens av avlysningen av Romeo og Julie.

Kostnader: Positivt avvik lønnskostnader skyldes i hovedsak at lønnsoppgjøret ikke er effektivt enda. Med en forutsetning om at det lander på frontfagets ramme på 5,2 % utgjør det ca kr 1,7 mill for april og mai som blir etterbetalt over sommeren. Videre grunner det i mottatte refusjoner fra Nav, og må sees i sammenheng med negativt avvik på honorarer. Sistnevnte henger også sammen med økt billettsalg på Kilden Kultur. Pr mai har vi også et positivt periodiseringsavvik på vedlikehold og reparasjoner, samt noe lavere produksjonskostnader enn budsjettet, både på teaterproduksjoner og Dialog-prosjekter.

Positivt avvik *Adm.dir* skyldes tilskudd fra N. Tangen for utsettelse av bølgeveggen.

Kommunikasjonsavdelingens avvik skyldes tilskudd fra Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør, samt lavere projektkostnader enn budsjett, i *Økonomiavdelingen* er årsaken i hovedsak høyere renteinntekter enn budsjettet pr mai.

Positivt avvik i *Produksjonsavdelingen* skyldes manglende effekt av lønnsoppgjør, mottatte Nav-refusjoner og inntekt fra Kina ifm parade samt utleie av produsent til NTO. *Driftsseksjonen* har lavere vedlikeholdskostnader påløpt enn budsjettet pr mai (periodiseringsavvik).

Positivt avvik i *KSB og støttefunksjoner (IT og HR)* skyldes Nav refusjoner og periodiseringsavvik lisenser. Negativt avvik *Salg og marked* skyldes dårligere resultat i *Publikumsservering* og *Kurs og konferanse*.

Negativt avvik *Kilden Teater* skyldes manglende billettinntekter Romeo og Julie (budsjett kr 1 mill).

Positivt avvik *KSO, KVE og Kilden Opera* skyldes manglende effekt av lønnsoppgjør og tilskudd fra Kulturrådet.

Økonomirapport pr mai 2024 - Publikumservering

Tall i hele 1000

	Budsjett 2024	Tidligere perioder				Mai				Hittil i år			
		Budsjett	Regnskap	Avvik	%	Budsjett	Regnskap	Avvik	%	Budsjett	Regnskap	Avvik	%
Serveringsinntekter	13 100	4 450	4 094	-356		800	491	-309		5 250	4 585	-665	
SUM INNTEKTER	13 100	4 450	4 094	-356	-8 %	800	491	-309	-39 %	5 250	4 585	-665	-13 %
Lønnskostnader	5 821	2 079	2 079	-0		593	647	-55		2 671	2 726	-55	
Honorarer			15	-15			24	-24			40	-40	
Huskostnader, FDVU, forsikringer etc.	213	2	27	-25		1		1		3	27	-25	
Markedsføring og kommunikasjon	5	3		3						3		3	
Varekostnader	4 716	1 602	1 244	358		288	429	-141		1 890	1 673	217	
Diverse kostnader	462	195	178	17		51	48	3		247	226	20	
SUM KOSTNADER	11 217	3 881	3 543	337	9 %	932	1 149	-216	-23 %	4 813	4 692	121	3 %
DRIFTSRESULTAT	1 883	569	551	-19	-3 %	-132	-658	-526	-397 %	437	-107	-544	-125 %
RESULTAT	1 883	569	551	-19	-3 %	-132	-658	-526	-397 %	437	-107	-544	-125 %

Publikumsservering (bar, restaurant og servering på kurs og konferanser) oppnår pr mai et resultat på kr -0,1 mill, i overkant av kr 0,5 mill bak budsjett. Sett sammen med seksjon *Kurs og konferanse* er resultatet i underkant av kr -0,3 mill, nesten kr 1,2 mill bak budsjett. Pr mai 2023 var resultatet i *Publikumsserveringen* ca kr 0,8 mill, rett i underkant av kr 1 mill sammen med *Kurs og konferanse*.

Mai har vært en roligere måned enn budsjettet i serveringen, det har også vært en rolig måned i Kilden, uten de store arrangementene i konsertsalen (utenom konfirmasjon og Hennig Olsen Is jubileum) og teater- og operasalen. Deler av varekostnaden for to store konferanser i begynnelsen av juni har truffet i mai. Høyere kostnader til bemanning skyldes en sykemeldt kokk og behov for innleie. Deler av underskuddet hittil i år skyldes tapte inntekter etter avlysningen av *Romeo & Julie*. Vi håper å ta igjen noe av det tapte i juni da vi har store konferanser, samt at vi får omsetning i sommer som vi ikke tidligere regnet med grunnet planlagt vedlikehold.

Opgitt resultat er før seksjonenes andel av felleskostnader.

Investeringsregnskap pr mai 2024

Tall i hele 1000

		Budsjett 2024	Regnskap hittil i år	Rest
Tilskudd fra andre				
	Cultiva	1 000		-1 000
	Enova energitilskudd	1 330		-1 330
	AKO Foundation	3 400		-3 400
	Sparebanken Sør gavefond		2 980	2 980
SUM INNTEKTER		5 730	2 980	-2 750
Investeringer inventar og utstyr				
	Tilskudd til Kunstsilo (rest AKO-midler)		700	-700
It	Diverse	475		475
Prod.avd			27	-27
	Scene	850		850
	Lysutstyr	4 400	918	3 482
	PA- konsertsalen	5 000		5 000
	Bilde	1 750	7	1 743
Drift				
	ENØK tiltak og diverse	1 000	78	922
	Varmepumpe		1 470	-1 470
KSO				
	Flygel		2 320	-2 320
	Instrumenter	400		400
SUM KOSTNADER		13 875	5 520	8 355
RESULTAT		-8 145	-2 540	5 605

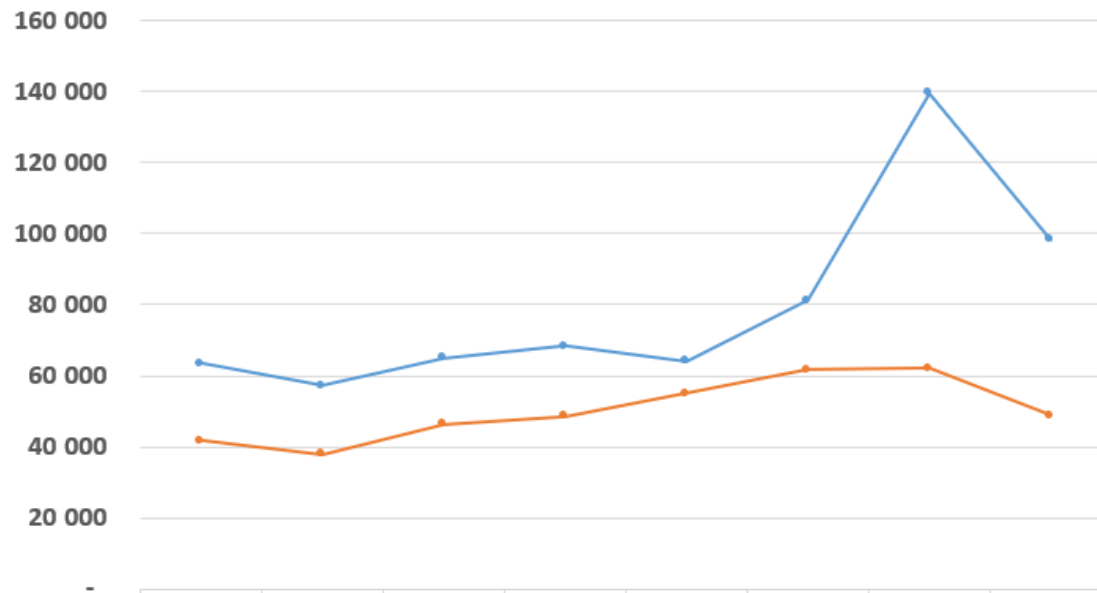
Planlagte *investeringer* i 2024 er kr 13,9 mill. Budsjetterte tilskudd fra eksterne er kr 5,7 mill. I tillegg er flygel anskaffet og finansiert av Sparebanken Sørs gavefond. Varmepumpe (ca kr 2 mill) var planlagt anskaffet i 2023 men installeres i år.

Kildens likvide midler er plassert i bank (rentekonto), samt i rentefond (Holberg Kreditt og Norne Rente) og aksjefond (KLP AksjeGlobal og Norne aksje). Fondene totalt har gitt en avkastning på ca 12,3 % siden kjøp for et år siden.

Regionale tilskudd utbetales i januar og juli.
Statlige tilskudd utbetales i januar, april, juli og oktober.

Kortsiktig gjeld og omløpsmidler

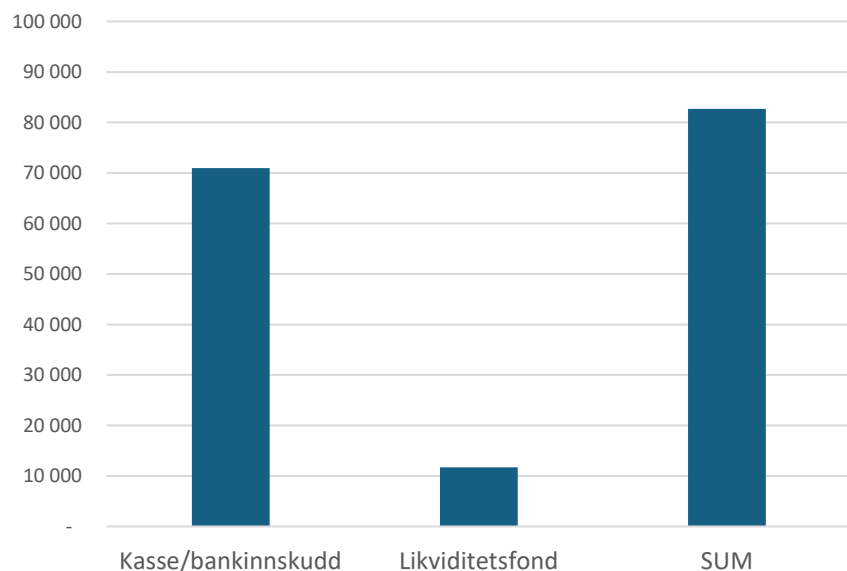
Tall i hele 1000

Likviditetsbeholdning pr mai 2024

(bank og fond)

Tall i hele 1000

Status fond pr 31/5-24

Totalverdi ⓘ
12 796 344 NOK

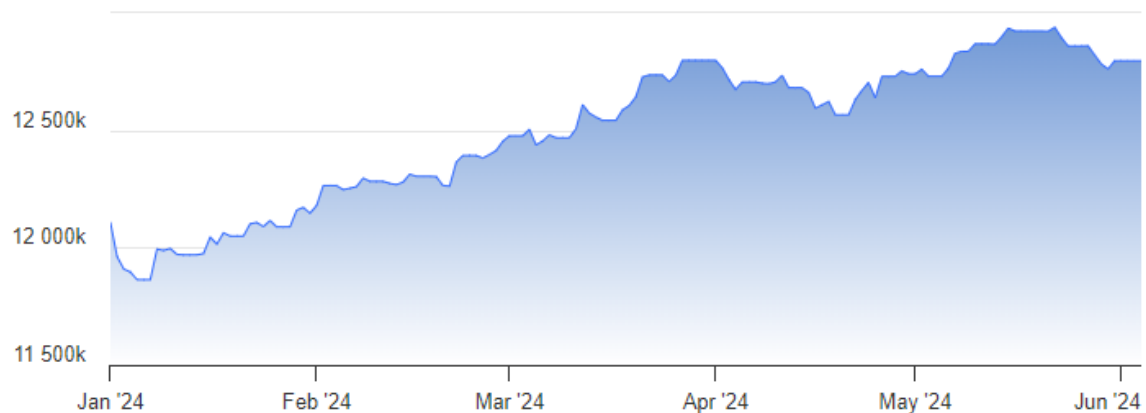
Kostpris ⓘ
11 398 953 NOK

Gevinst/Tap ⓘ
1 397 391 NOK (12,26%)

Kontanter ⓘ
0 NOK

1m 3m 6m i år **1 år** Hele

1m 3m 6m **i år** 1 år Hele

Sak 32/24 Vurdering av aktsomhet

Vedlegg 9

- Revidert aktsomhetsvurdering ihht Åpenhetsloven for Kilden teater og konserthus våren 2024

Aktsomhetsvurdering

Vurdering av aktsomhet i henhold til Åpenhetsloven for Kilden teater og konserthus. Revisjon våren 2024.

Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold (åpenhetsloven) trådte i kraft 1. juli 2022. Loven skal fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i forbindelse med produksjon av varer og leveranse av tjenester. Loven skal også bidra til å sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheten håndterer negative konsekvenser på disse områdene.

En aktsomhetsvurdering er en arbeidsmetode som hjelper virksomheter med å unngå og håndtere negativ påvirkning og skade på mennesker, samfunn og miljø, forårsaket av egen virksomhet eller gjennom leverandørkjeder eller forretningsforbindelser. Det handler om å kartlegge, forhindre, begrense og gjøre rede for hvordan virksomheten håndterer risiko for negativ påvirkning og retter opp skade.

Kilden teater og konserthus IKS er omfattet av Åpenhetsloven og skal i henhold til lovens §4 foreta en aktsomhetsvurdering. Kildens styre fattet 15. september 2022 vedtak om saken.

1. Generell beskrivelse av virksomhetens organisering, driftsområde, retningslinjer og rutiner for å håndtere faktiske og potensielle negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold jf. Åpenhetsloven § 5 A.

1.1. Verdigrunnlaget

Grunnleggende menneskerettigheter, blant annet FNs konvensjon og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, samt sivile og politiske konvensjoner fra 1966 er lagt til grunn for vurderingen. I tillegg en vurdering av helse- miljø og sikkerhet, arbeidstakermedvirkning, ILOs (International Labour Organization) kjernekonvensjoner om grunnleggende rettigheter og prinsipper i arbeidslivet.

1.2. Kilden teater og konserthus IKS

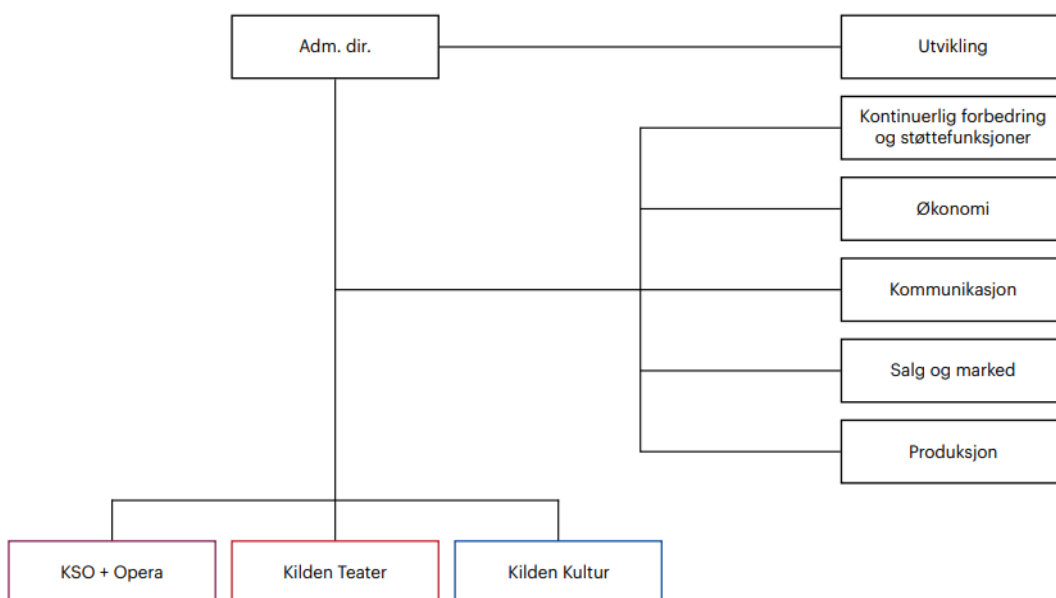
Kilden er en av Norges største scenekunstinstitusjoner. Selskapet består av de kunstnerisk produserende avdelingene Kristiansand Symfoniorkester, Kilden Teater og Kilden Opera, samt Kilden Kultur som leier ut salene til eksterne leietakere, inkludert konferanser, men som også engasjerer artister for å supplere publikumstilbudet. Kommunikasjonsavdelingen har i tillegg til sine ordinære oppgaver ansvaret for en rekke prosjekter og forestillinger som går under navnet Kilden Dialog, som er et kompetansesenter for medskapende kunst og sosial praksis og som blant annet kopler de profesjonelle kreftene i Kilden sammen med eksterne amatørgrupper.

I tillegg til de primære kunstproduserende avdelingene er det flere avdelinger som sørger for infrastruktur og støtte; Utviklingsavdelingen bidrar i utviklingen av organisasjon og i strategiarbeid. I avdelingen for Kontinuerlig forbedring og støttefunksjoner ligger HR-seksjon og IT-seksjonen. Økonomiavdelingen har ansvar for budsjettering, regnskap, innkjøp og lønn for

hele selskapet. Kommunikasjonsavdelingen bidrar i kommunikasjonsarbeidet og har ansvaret for medieproduksjon og Kilden Dialog. Salg- og markedsavdelingen håndterer markedsføring og salg, kantine, restaurant og vertskap. Produksjonsavdelingen sørger for prosjektadministrasjon, sceneteknikk, lys, lyd og billedproduksjon. I denne avdelingen er det også kulisserverksted (snekker, maler, smie), maskeverksted, rekvisittverksted og kostymeverksted. Driftsseksjonen som tar seg av byggeteknisk drift, vedlikehold og renhold, er også en del av produksjonsavdelingen.

Selskapet har totalt 240 årsverk, men engasjerer årlig ca. 800 personer på korte prosjektperioder. Dette er i hovedsak kunstneriske team til sceniske produksjoner, dirigenter, solister, musikere, sangere, regissører og scenografer mv. Kilden rommer fire saler og fem scener for fremføringer, og har omsetning på om lag 280 millioner kroner. I 2023 besøkte i overkant av 170 000 publikummere Kildens forestillinger og arrangementer.

Organisasjonskart

1.3. Selskapsform, finansiering og formål

Kilden er et interkommunalt selskap er eid av Kristiansand kommune (60%) og Agder fylkeskommune (40%), og er finansiert av staten (70%) og regionen (30%). Billetinntekter og andre inntekter utgjør ca 25% av årsomsetningen.

Kilden er en profesjonell kulturinstitusjon som har flerdimensjonale resultatkrav og formål. Driften skal ikke gi økonomisk overskudd til sine eiere. Formålet er i hovedsak å skape gode estetiske opplevelser av høy kvalitet for et bredt og mangfoldig publikum. Staten gir noen generelle føringer for driften i sine årlige tilskuddsbrev.

Mål og oppfølgingskriterier for 2024

Målene for regjeringens politikk på musikk- og scenekunstrådet, jf. Prop 1 S (2023-2024), er å legge til rette for

- produksjon og formidling av musikk- og scenekunstuttrykk av høy kvalitet over hele landet

- kunstnerisk utvikling og fornyelse av musikk- og scenekunstuttrykk
- et musikk- og scenekunsttilbud som er tilgjengelig for et bredt og mangfoldig publikum

Det er en forutsetning at tilskuddet disponeres i samsvar med de mål som er oppgitt i søknaden for 2024. Kilden teater og konserthus IKS skal videre utforme hensiktsmessige systemer for oppfølging av egen måloppnåelse som sikrer høy kvalitet og god ressursutnyttelse.

1.4. Lovkrav

Kilden er omfattet av Lov om interkommunale selskaper. I selskapsavtalen står det blant annet at Offentlighetsloven, Lov om offentlige anskaffelser og de kommunale budsjett- og regnskapsforskrifter skal gjelde for selskapet (§16). Arbeidsmiljøloven, HMS-forskriftene og alle andre aktuelle lover som gjelder for virksomheter i Norge kommer til anvendelse.

2. Kildens produksjon og verdikonfigurasjon

2.1. Kristiansand Symfoniorkester (KSO) består av 67 fast ansatte musikere. Dirigenter og solister og andre utøvere blir engasjert til hver produksjon som vanligvis har en varighet på én uke. Noter til komposisjonene hentes fra vårt eget notearkiv eller leies fra forlag. Orkesteret har i løpet av de siste par år gått gradvis over til å ha noter på iPad. I enkelte tilfeller blir komponist engasjert for å skrive et verk for en spesiell anledning. Dirigenter og solister og andre kunstneriske utøvere som blir engasjert for prosjektet, og som helt og holdent står ansvarlig for sitt eget kunstneriske uttrykk blir i all hovedsak engasjert på oppdragsavtaler. Ekstramusikere og vikarer blir ansatt på ansettelsesavtaler i henhold til gjeldende tariffavtale. **Kilden Opera** er en del av KSOs virksomhet og har ansvaret for Kilden Vokalensemble (KVE). Dette ensemblet består av profesjonelle sangere som er engasjert på prosjektbasis. Lokale kor blir også engasjert når større korverk skal fremføres.

2.2. Kilden Teater, opera og musikkteaterforestillinger

Fremstillingen av et teaterstykke, opera eller musikkteater følger et annet mønster enn konsert med orkesteret. Innøvingstiden til et teaterstykke er normalt 7 til 8 uker, og fremføringene strekker seg i de fleste tilfellene over måneder. I forkant av innøvingstiden er det en prosess med å designe og tilvirke kulisser, kostymer, lysdesign, lyddesign og utvikling av masker (sminke, hår). En gruppe av kunstnere (kunstnerisk lag) blir engasjert for å forme forestillingen. Regissøren har det helhetlige ansvar for det kunstneriske resultat, men scenograf, kostymedesigner, lysdesigner, lyddesigner, koreograf, komponist, musikere, mv. har også kunstnerisk myndighet og ansvar. Disse har opphavsrett til sitt bidrag. Når innøvingsperioden starter leses manuskriptet mens skuespillerne sitter i et eget prøverom. Deretter prøves sekvenser av spillet. Etter to-tre uker begynner prøvene på scenen. Andre elementer som kostyme, maske og sceneteknikk kommer til. Når prøvetiden er over, fremføres forestillingen for publikum. Innleide kunstneriske lag blir i all hovedsak ansatt på ansettelseskontrakter basert på gjeldende overenskomster (tariffavtaler) slik som Teateroverenskomsten for LO forbundene, Teateroverenskomsten for NSF (skuespillere) og NoDa (dansere), Rammeavtale for oppdragstakere med Dramatikerforbundet, Koreografavtale med Norske dansekunstnere, samt Overenskomst for sceneinstruktører og kostymedesignere/scenografer.

2.3. Fremstilling av kulisser, maske, rekvisitter og kostymer

Scenografi fremstilles i all hovedsak i vårt eget kulisseverksted. Materialer som benyttes er som regel trevirke, plast, aluminium og maling. Dette blir innkjøpt fra lokale leverandører. Vår hovedleverandør av verktøy og festemidler mv. er Würth A/S. Vi har oversikt over hvilke

kjemikaler som benyttes (stoffkartotek). Maskeverkstedet sørger for at aktørene på scenen får det rette visuelle uttrykket. Dette innebærer fargelegging av ansikt, hårfrisering og anvendelse av parykker, men også tilvirking av parykker mv. Produktene som benyttes kjøpes i all hovedsak av lokale leverandører og er godkjent for sitt bruk. Rekvissittverkstedet fremstiller eller fremskaffer rekvisitter. Vi har et stort lager med møbler og annet som kan benyttes i forestillingene, men våre rekvisittmakere lager også en hel del specialelementer ut fra designers beskrivelse. Tekstiler blir ofte patinert, som innebærer fargelegging og bearbeiding med bruk av fargestoffer, vann og kjemikaler. Kostymeverkstedet fremskaffer eller tilvirker kostymer etter designers spesifikasjoner. Ved opera- eller musikkteater-forestillinger kan antallet kostymesett være flere hundre. Ferdigproduserte kostymer kan også bli leid inn eller fremstilt fra leverandører i Norge eller andre europeiske land.

2.4. Kilden Kultur

Avdelingen engasjerer artister og ensembler på en måte som supplerer Kildens øvrige publikumstilbud. Kilden Kultur arrangerer årlig et stort antall arrangement, og er i nåværende kunstneriske programperiode ansvarlig for å sette opp ferdigproduserte musikalener i Kilden. Kilden Kultur har to faste, ukentlige programserier «Seniorkilden» og barnetilbudet «Lørdagskilden». Avdelingen engasjerer også andre profesjonelle ensembler slik som danseensembler og nysirkus mv. Kilden Kultur har ikke direkte statsstøtte slik som teateret, opera og orkesteret, men får tilskudd fra Kristiansand kommune og Agder fylkeskommune for å være tilrettelegger, være vertskap og tilby en arena for lokale og tilreisende artister. Dette innbefatter profesjonelle og kommersielle norske og utenlandske artister og ensembler, men også amatørteaterensembler, korps og danseskoler. Blant disse er for eksempel humanistisk konfirmasjon, statsborgerseremoni, men også bryllup og store selskaper som innebærer servering av mat for mange hundre personer. Mange aktører leier seg inn i Kilden og er ansvarlige for sin egen økonomi, kunstneriske uttrykk og fremstillingsprosess, men Kilden Kultur engasjerer også artister, ut fra kunstnerisk profil, på oppdragsavtaler.

2.5 Kilden Dialog

Hver uke kommer deltakere i alle aldre for å være med i UngdomsKilden (teater), Kilden Lørdagsskole (musikk) og seniorkoret Sølvstrupene. Vi arrangerer også Babysang der foreldre har med seg sine spebarn for sang og sosialt samvær. I tillegg deltar opp mot to hundre barn og unge i andre produksjoner. Kilden Dialog påbegynte i 2023, med midler fra Sparebankstiftelsen Sparebanken Sør, det fireårige programmet «Fra babysang til salmer ved livets slutt», der kunst brukes til å bedre levekår og livskvalitet i regionen, og har et utstrakt samarbeid med skoler, institusjoner og organisasjoner på Sørlandet blant andre Kirkens Bymisjon. Kilden sørger for organiseringen og stiller med profesjonelle instruktører, men deltakerne er ikke ansatt i Kilden.

2.6 Kjøkken og kantine

Vi har kjøkken og ansatte kokker som fremstiller mat til restaurant, kantine, konferansedeltakere og til gjesteartister i henhold til deres ønsker. Matvarene kjøpes inn fra lokale leverandører etter anbudskonkurranser.

3. Avtaleverk og systemer for medarbeiderinnflytelse

3.1. Lov om offentlige anskaffelser med tilhørende forskrift

Anskaffelsesregelverket regulerer hvordan det offentlige skal foreta innkjøp av varer og tjenester. Hovedformålet med regelverket er å fremme effektiv bruk av samfunnets ressurser,

men et uttalt tilleggsformål er å bidra til at det offentlige opptrer med integritet, slik at allmenheten har tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte.

I forskrift er det angitt ulike terskelverdier som har betydning for hvilke deler av forskriften som gjelder. I utgangspunktet er tre typer terskelverdier som gjør seg gjeldende. Den første er terskelverdien for når forskriften kommer til anvendelse. Denne er pt. på kr 100.000, - eksklusiv merverdiavgift. Anskaffelser under denne terskelverdien er unntatt fra både anskaffelsesloven og anskaffelsesforskriften. Den andre typen terskelverdi er den nasjonale terskelverdien på 1,3 millioner kroner eksklusiv merverdiavgift. Anskaffelser med en verdi som er lik eller overstiger denne verdien, men som ikke overstiger EØS-terskelverdiene, skal i hovedsak følge del II i forskriften. Den tredje typen terskelverdi er EØS-terskelverdier. Det er angitt ulike EØS-terskelverdier i forskriften for ulike typer anskaffelser, jf. § 5-3.

3.2. Offentlighetsloven §5 Miljø, menneskerettigheter og andre samfunnshensyn

Statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter og offentligrettslige organer skal innrette sin anskaffelsespraksis slik at den bidrar til å redusere skadelig miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger der dette er relevant. Dette skal blant annet skje ved at oppdragsgiveren tar hensyn til livssyklus kostnader. Disse oppdragsgiverne skal også ha egnede rutiner for å fremme respekt for grunnleggende menneskerettigheter ved offentlige anskaffelser der det er en risiko for brudd på slike rettigheter. Oppdragsgiveren kan stille egnede krav og kriterier knyttet til ulike trinn i anskaffelsesprosessen, slik at offentlige kontrakter gjennomføres på en måte som fremmer hensyn til miljø, innovasjon, arbeidsforhold og sosiale forhold, forutsatt at kravene og kriteriene har tilknytning til leveransen.

3.3. Medarbeiderinnflytelse

Fremstillingen av konserter og forestillinger er ømfintlige skapelsesprosesser som betinger at det er godt samarbeidsklima og tillit mellom alle medvirkende. Kilden har hovedverneombud, sju verneombud med stedfortredere. Hovedverneombudet er fast medlem av Arbeidsmiljøutvalget. Kilden er inndelt i 7 avdelinger med flere fagseksjoner. Det gjennomføres avdelingsmøter og seksjonsmøter der ledere og medarbeidere diskuterer arbeidsoppgaver og planer. Det holdes regelmessige husmøter der alle ansatte blir invitert til å delta. Vi har et betydelig system for deltakelse i programmering, oppgaveløsning og ansettelsesprosesser og vi har regelmessige møter mellom ledere for fagforeningen og ledelse samt i arbeidsmiljøutvalget. Vi kaller møte mellom ledelse, tillitsvalgte og arbeidsmiljøutvalget for medbestemmelsesapparatet – MBA. Møtene har en hyppig frekvens, med 4 – 5 ukers mellomrom. Møteformen sikrer effektiv tidsbruk, men også at informasjonen blir entydig.

3.4. Tariffavtaler

Det er inngått tariffavtale mellom arbeidsgiver og ansatte. Alle ansatte, vikarer og kortidsengasjerte omfattes av avtalen. Ansettelsen sikrer at lønn og arbeidsvilkår er ivaretatt etter norsk standard, men også ulykkesforsikring, pensjonsavtale, samt rett til sykepenger og trygdeytelser i henhold til folketrygdloven. I tillegg følges bransjeavtalene som gjelder for kunst- og kulturlivet i Norge. Dette innbefatter eksempelvis Norsk komponistforening, Den norske forfatterforening, Norsk Oversetterforening mv.

3.5. Arbeidsgiverforening

Kilden er tilknyttet arbeidsgiverforeningen Spekter som organiserer private og offentlige eide virksomheter som bærer et utpreget samfunnsoppdrag. Kilden er også medlem av Norsk teater-

og orkesterforening (NTO) som er en interesse- og arbeidsgiverorganisasjon for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. NTO har utarbeidet retningslinjer og bransjestandarder som Kilden stiller seg bak. Blant disse er:

- Prinsipper for bruk av boikott ved scenekunst- og orkestervirksomhet
- Retningslinjer for håndtering av hat, trusler og angrep på den kunstneriske friheten
- Bransjestandard mot seksuell trakassering
- Etisk standard for musikk- og scenekunstinstitusjonene
- NTOs klimaplakat

3.6. Utenlandske utøvere

Kilden operer i et internasjonalt marked når det engasjeres dirigenter, solister, teaterregissører, scenografer, kostymedesignere mv. Avtalene med disse fremforhandles i all hovedsak gjennom deres representanter, for eksempel Nordic Artists management i København samt Harrison Parrott artist management og Askonas Holt i London. Alle engasjerte er fremragende artister og i det øvre prissjiktet i bransjen. For de utenlandske utøverne blir honorarene innberettet til skattekontoret for utenlandssaker.

3.7. Avtaler om innleie fra bemanningsforetak og innleie fra produksjonsbedrifter

I henhold til AML §14-14a drøfter ledelse og tillitsvalgte årlig bruken av innleid arbeidskraft. Kilden benytter seg i liten grad av bemanningsforetak. Når slik innleie foretas, settes som vilkår at den innleide er fast ansatt i bemanningsforetaket og at det er inngått tariffavtale i selskapet. Kilden er underlagt Lov om offentlige anskaffelser og følger tilhørende forskrifter, som også regulerer forholdet mellom partene.

3.8. Personvern

I henhold til personvernlovgivningen har vi utarbeidet personvernerklæring for ansatte og for publikum. Vi har utpekt vårt eget personvernombud.

3.9. Miljøarbeidet

Vi er en sertifisert miljøfyrtårnbedrift og arbeider konkret med bærekraft innen områder som arbeidsmiljø, avfallshåndtering, energibruk, innkjøp og transport. Vi arbeider helhetlig, systematisk og langsiktig med tiltak som skal forbedre våre miljøprestasjoner, redusere klimagassutslippene og bidra til en grønn fremtid. Vi bidrar dermed til å oppnå flere av FNs bærekraftsmål. I tillegg til å være miljøfyrtårnbedrift, er Kilden Klimapartner og medlem i Arena for bærekraft.

3.10. Kartlegging av farer og problemer

I Kilden har vi et omfattende system for ivaretagelse av sikkerheten til ansatte, gjesteartister, publikum og besøkende. Det er søkelys på HMS i hvert stadium i prosessen med å fremstille sceniske forestillinger. Dette dokumenteres gjennom protokoller og referater fra rammemøte, produksjonspresentasjon, vernerunder i produksjonsfase, samt i prøve og forestillingsrapporter. Eksternt engasjerte kunstnerisk personell forplikter seg gjennom avtale/kontrakt å ivareta de medvirkendes sikkerhet. Avvik, ulykker, forbedringsforslag og varsling etter AML kapittel 2A kan meldes via vårt elektroniske system.

3.11. Implementering av loven i Kildens retningslinjer og rutiner

Forutsetninger og premisser for Kildens kunstneriske produksjon defineres i prosjektmandat der

ledelsen definerer prosjektets effektmål og resultatmål heriblant varighet, hvilket publikumssegment som skal nås, samt økonomiske og øvrige rammer. Når prosjektet er godkjent blir aktuelle ledere og kunstneriske lag innkalt til rammemøte der mål og rammer blir konkretisert og forankret. Det blir satt krav til tidsfrister, helse- miljø og sikkerhet, her iblant også hensynet til det ytre miljø og bruk av materialer. Det er i dette rammeverket at det kan bli aktuelt å sette ytterligere krav som er i henhold til aktsomhetsvurderingene i åpenhetsloven.

4. Opplysninger om faktiske negative konsekvenser og vesentlig risiko for negative konsekvenser som virksomheten har avdekket gjennom sine aktsomhetsvurderinger jf. Åpenhetsloven § 5 B.

Vi har så langt ikke avdekket at grunnleggende menneskerettigheter blir brutt i vår produksjon av tjenestene. Det kan dokumenteres at alle våre ansatte og engasjerte medarbeider har anstendige arbeidsforhold. Vi mener at det heller ikke er grunnlag for å mistenke at det i vår leverandørkjede og blant våre forretningsforbindelser forekommer brudd på grunnleggende menneskerettigheter og anstendighet i arbeidsforholdene.

5. Opplysninger om tiltak som virksomheten har iverksatt eller planlegger å iverksette for å stanse faktiske negative konsekvenser eller begrense vesentlig risiko for negative konsekvenser, og resultater eller forventede resultater av disse tiltakene jf. Åpenhetsloven § 5 C.

Vi vurderer fortløpende om det er noen av våre leverandører eller forretningsforbindelser som kan falle negativt inn under de aktuelle kriteriene. Aktsomhetsvurderingen vil foretas i henhold til OECDs retningslinjer og mulige nye bransjestandarder. Vi fortsetter arbeid i vår organisasjon som skal ha som formål å forankre ansvarlighet i våre interne retningslinjer. Spesielt vil vi rette søkelys på eventuelle leverandører i land som kan være spesielt utsatt for menneskerettsbrudd og uansvarlige arbeidsforhold. Dette kan være land med svak politisk styring og svak domstolskontroll. Enkelte bransjer kan være spesielt utsatt. Vurderingen vil være avgrenset dersom omfanget av slike innkjøp beløper seg til under trinn én i terskelverdi som er fastsatt i anskaffelseslov og forskrift (pt. Kr.100.000,- eksklusiv merverdiavgift).

6. Rett til informasjon etter Åpenhetsloven §6

Enhver har ved skriftlig forespørsel rett på informasjon om Kildens virksomhet og hvordan virksomheten håndterer faktiske og potensielle negative konsekvenser etter §4. Dette omfatter både generell informasjon og informasjon knyttet til en vare eller tjeneste som virksomheten tilbyr. Spørsmål som gjelder Kildens egen virksomhet i henhold til Åpenhetsloven, kan rettes til post@kilden.com

Kristiansand 13. juni 2024

Grete Faremo
Styreleder

Kurt Mosvold
Nestleder

Marit Wergeland
Styremedlem

Per Fronth
Styremedlem

Mette Gundersen
Styremedlem

Tor Anders Aadalen
Styremedlem
(ansattrepresentant)

Edda Laurina Stix
Styremedlem
(ansattrepresentant)

Carl Roger Øivand Aaslie
Styremedlem
(ansattrepresentant)

Harald Furre
Administrerende direktør

Sak 35/24 Justering av adm.dirs. årslønn

Vedlegg 10

- Saksnotat fra styreleder til styret

Til: Styret
Fra: Styreleder

Vår referanse:
Styresak 35/24

Sted / Dato:
Kristiansand 6. juni 2024

Justering av administrerende direktørs årslønn i 2024

I henhold til arbeidsavtale skal justering av administrerende direktørs årslønn vurderes før 1. mai hvert år.

Nåværende adm.dir. ble ansatt i 2020 med en daværende lønn lik kr. 1.250.000,-. Det er hvert år gitt et tillegg tilsvarende rammen for frontfagene slik at lønnen i dag er kr. 1 405 799,-. Styrets enstemmige vedtak i juni 2023 lød:

Styret fastsetter administrerende direktørs lønnstillegg for 2023 til 5,2% i tråd med rammen for årets lønnsoppgjør for frontfaget. Dette tilsvarer en årslønn på kr. 1 405 799,- Tillegget gis med virkning fra 1. april 2023. Styret takker administrerende direktør for trygg ledelse og godt utført arbeid dette året

Forut for vedtaket i juni 2023 innhentet administrasjonen i Kilden informasjon fra andre større kunstinstusjoner som viste at man også der valgte å justere lønnen med frontfagsrammen.

Årets lønnsoppgjør for Kildens ansatte er ikke avsluttet. Status er omtalt i saken «orientering fra administrerende direktør». Jeg er informert om at gjenstående punkter i forhandlingene dreier seg om andre spørsmål enn lønnsrammen slik at det er grunn til å tro at den økonomiske rammen i oppgjørene blir i samsvar med frontfagene. Som det fremgår av saken, ble da også dette rammen i de lokale forhandlingene som er slutført mellom Kilden og musikerne i symfoniorkesteret (her er det lokale forhandlinger).

Basert på dette vil jeg i møtet fremme et forslag til lønnsjustering for adm.dir.

Grete Faremo